

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

Pars I. huius libri de præconio humilitatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

eidem Domino locum aptissimum ad ædificandum ostenderet, & tres lapidinas pretiosissimas ad extrahendos lapides demonstraret. Si verè, & ex animo, ò lector, domum pulcherrimam perfectionis extruere decreuisti, me seruum tuum minimum esse profiteor, qui non solum dignus soluere cortigiam calcamenti tui, quoniam nunquam ad tantam felicitatem sum prouectus, vt hanc voluntatem strenuam perficendi me ipsum comparauerim. Sed nunquid, quia in tota hac ædificatione te iuuare non possum, ideo tacebo, ideo otiosus permanebo, ideo à labore omnino cessabo? Non sanè. Sed quod possum, faciam; & vt me seruum tuum fidelem reputes, locum huic domui ædificandæ aptum, nempe cor humile & tres lapidinas, scilicet Paupertatem, Castitatem, & Obedientiam, ostendam. Si tu autem operi institeris, & domum perfectionis ex virtutibus extruxeris, in ea fat scio, per orationis donum, quod tertius huius operis tomus expositurus est, diues meritorum & lætus requiesces.

Nunc ergo Humilitatis virtus ante alias tres virtutes enodanda est, vt quæ alias sustinet & defendit, primo loco proponatur. In cuius tractatione, dum alios alloquor, me ipsum præcipuè tanquam huius doctrinæ indigentiorum instituo. Loquat itaque (vt Laurentius Iustinianus ait) non minus mihi ipsi, quam cæteris. Scio enim, & palam testificor, me salubri indigere admonitione, atque efficaci habere opus medicamine; eius videlicet, de qua fari instituo, humilitatis virtutis, quoniam superbia morbo laborare me fateor. Aperiam igitur os meum, vt illud impleat ipse, qui docet hominem scientiam, & præstat intellectum poscen-

A tibus se. Ipsum quippe volo habere præceptorem meum, sermonum meorum institutorem, correctorem ignorantia meæ, meæque linguæ disertorem, quatenus quæcumque in hoc opere ex illa processerint, sint prolata rectè, sale condita, veritati innixa, & virtutum disciplina contexta. Sine ipsa, qui alios conatur instruere, prorsus à semetipso decipitur, nec sibi, nec aliis prodesse valet, cum sapiencia careat, quæ de sursum est & à solo Deo donatur; dicente Apostolo Iacobo: Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluentem, & non impropertat, & dabitur ei. Tu ergo, Domine, qui ad te accedentes non repellis, qui caecos illuminas, qui ignorantes erudis, qui torpentes exsuscitas, & gelu rigentes inflammas; ne despicias me tibi soli fidentem (cuius tu ipse testis es) & tuum auxilium non semel ac bis, sed plus quam millies implorantem. Doce me humilitatem diligere, humilitati studere, & ad obtentionem profundæ humilitatis peruenire; vt de Humilitate digna sentiens, digna loquar: & quod conatus fuero desiderare, & actione præstare, alius faciendum proponam. Hucusque in hoc opere, in quo pro te laboro iustitiam tuam non abscondi in corde meo; & (vt de tua immensa benignitate confido) veritatem tuam & salutarem tuam dixi. Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam à consilio multo. Tu ergo, Domine, ne longè facias miserationes tuas à me; sed perface quod cepisti: & sicut huic tractationi de Virtutibus initium, pro tua benignitate dare dignatus es: ita & felicem exitum, per intercessionem Beatæ Virginis Mariæ, & per mirabilem eius humilitatem, dare non differas, vt sitientium perfectionem expectationi satisfaciam, & aliquem fructum in eis ex meo labore decerpam.

B

C

Iacob. 1. 5.

Psal. 39. 11. 12.

In sum. in prologo Humilis.

PARS PRIMA

Huius libri de præconio humilitatis.

ECCLESIÆ, Matris nostræ, mysticæ Hierosolymæ, non solum singula partes in diuinis scripturis, sed etiam fundamenta laudantur. In quorum laudem Regius vates cecinit: Fundamenta eius in montibus sanctis. Et Ioannes in sua reuelatione ait: Fundamenta muri eius omni lapide pretioso ornata. Verè fundamenta Ecclesie, vel populi Dei in montibus sanctis, hoc est, in Apostolis & Prophetis iacta sunt; quia prima fidei semina, vt ex eis ad omnes posteros propagarentur, ipsis commissa sunt. Quare Paulus ad posteros Apostolorum, & Prophetarum loquens, ait: Sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei, super edificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide, Christo Iesu. Verè fundamenta muri eius omni lapide pretioso ornata, id est, vt interpretatur Anselmus, omni virtutum genere decorata: vel, vt vult Ambrosius, eorum, quos ad fidem traxerunt meritis, & laboribus circumseptæ. In hac ciuitate, quæ est Ecclesia, & in fundamentis eius, Deus sanctitatem fundauit, & omnium virtutum perfectionem extruxit: immò ideo Ecclesia ciuitas Dei est, quia in ea sanctitas locata est. Hanc sanctitatem, vt domum quandam pulcherrimam, vel vt ciuitatem munitissimam, meditari sumus, in qua & fundamentum est, cui nitatur, & reliquæ optime vrbs partes, ex quibus constituitur. Nunc ergo scripturæ sanctæ ductum sequentes, volumus in hoc priori tractatu perfectionis fun-

Psal. 1. Apoc. 2. 19.

Ephes. 2. 20.

Ansel. ibid. Ambros. ibid.

damentum, nempe humilitatem, laudare, & eius præstantiã & necessitatem exponere, ut si lapides vini domus Dei, nempe Ecclesie, esse volumus, & nunquam reici, aut reprobari cupimus, ab hac præstantissima virtute nostram salutem & perfectionem inchoemus. Iam rudera peccatorum & vitiorum egesta sunt: iam cor nostrum, area ad hoc edificium destinata, per mortificationem mundatum est: iam sunt duodecim instrumenta ad hoc opus comparata: iam quomodo quotidie in opus incumbendum est, novimus, nihil superest, nisi ut à fundamento perfectionis incipiamus, & auditis eius laudibus, quam ratione sit iaciendum, aperiãmus.

Duplicem esse Humilitatem cognitionis & affectionis, ac de utraque tractandum.

CAPVT I.

QVI titulum huic capiti præfixum legitur, forsitan nos ignorantia infirmabit, quoddam Humilitatem intellectui tribuamus. Cum enim humilitas (vt supra didicimus) pars temperantiæ sit, & hæc virtus appetitum concupiscibilem moderetur, & ad affectum pertinere non apparet, qua veritate humilitatis virtus intellectum possit afficere. Sed is sciat nos in hoc modo loquendi Patres Ecclesie fuisse sectatos, qui humilitatem intellectus & affectus nominant, atque inter utramque discrimen constituunt. Id autem merito: quoniam licet humilitas affectus sit, quo quis sibi ipsi vilescit, & ab aliis vilis haberi, aut non supra id, quod est, æstimari concupiscit: tamen ita à notione vilitatis propriæ dependet, vt non possit quis humilitatem habere, & in sui cognitione cæcutire, aut supra id, quod est, seipsum æstimare. Si homo putet se debitorem pecuniæ, quam re vera non debet, & hac persuasione deceptus, pecuniam alteri soluat, iustus est. Si cogitet imminere mortis periculum, quod nullo modo imminet, & resistat discrimini, ac timorem excutiat, fortis est. Si verò simili coniectura ductus, existimet hanc cibi, & potus quantitatem sibi esse necessariam, quæ tamen non est necessaria dum eam sumit, temperatus aut abstinens est. At si putet se aliquid esse, cum nihil sit, & hac cogitatione ductus seipsum erigat, & aliis insipiens præferat, humilis non est. Quare Thomas Aquinas pulchre per aliquid intellectus & aliquid affectus, humilitatem descripsit. Est, inquit, cum aliquis considerans suum defectum, tenet se in infimis secundum suum modum. Sumpsit autem ex Bernardo, asserente, humilitatem esse virtutem, qua quis verissimam sui cognitione sibi ipsi vilescit. Et Richardus de sancto Victore triplicem humilitatem notans, nullam illarum sine sui cognitione patefecit. Est, inquit, humilitas, quædam deuota: quædam voluntaria: quædam coacta. Coacta est, quando homo peccata, infirmitatem, ac imperfectionem suã ante oculos sibi reuocans quasi inuitam mentem, & bona sua ante oculos magis habentem, demutescere facit, & sibi vilescere. In his etiam coacta est, tamen perficitur, vt hanc mens aliquatenus consequatur. Si tamen per negligentiam cesset cogendi magisterium: statim ab ea dilabatur, & ad pristinam superbiam sine remissione deducitur. In aliquibus verò nec cogi potest, mente semper sursum ad alta & consueta tendente: nec est aliquid, quod mentem per humilitatis infirma deprimere & submittere valeat. Alta est enim superbis

D Thom. 2. 2. q. 361. ar. 1. ad 7. Bern. lib. de gradibus humilitatis. Richar. in Cant. 6. 14.

humilitas; & si ad eam aliquando conscendere contentur, illico relabuntur. Ad quam ideo non ascendunt, quia infirmo desiderio ad hanc tendunt. Volunt enim, & non volunt, sicut Salomon de pigro dicit: Vult, & non vult piger.] Voluntaria est humilitas, cum ex rationis ductu homo videt, quam infirmus sit & peccator; & quod (iuxta Iob) non sit ei auxilium in se: & huic rationi consentit voluntas; & hoc iudicium diligit, & despectus esse eligit: quia sic nosse esse sic expedire nouit. Lubens itaque humiliatur; quia illustratus per gratiam, humilitatem, sicut & alia bona, iam amat. Non autem est coacta hæc humilitas, quia excusso iam tepore, & debilitatis vitiorum passionibus, ad hanc libertatem spiritus peruenit anima, vt bonum eam deleat, eique sapiat. Est item alia sublimior humilitas, quæ non coacta; non rationis ductu tracta, nec solam voluntaria; sed feruens & deuota est. Hanc habet perfecta anima, quæ tanto est humilior, quanto fuerit deuotior: & quantum crescit in spiritu aut cognitione, tantum proficit in humilitate. Vera enim gratia non extollit, sed humiliat: quia hominem sibi plenius demonstrat, & sublimitatem eius intelligens, videt quam exiguum sit, quod de ea capere potuerit.

Habemus itaque duas Humilitates, alteram cognitionis, alteram affectionis. Cum enim humilis, vt Ildorus ait, sit quasi homo accliuus, qui se intellectu deiicit, est humilis cognitione; qui verò se voluntate despiciat, est humilis affectione. Humilitas cognitionis, est virtus, qua nostram vilitatem agnoscimus: Humilitas affectionis, qua ex cognitione nostræ vilitatis nos ipsos contemnimus. Illa est, qua homo suum nihilum (sicut atque fatetur) ista, qua affectu & voluntate deprimitur. De illa dicitur: Vbi est humilitas, ibi est sapientia:] quia ad humilitatem pertinet, vt de nobis modeste sentiamus. Et rursus illud: Intra lutum, & calca, subigens tene laterem:] quoniam dum attenda meditatione lutum nostrum ingredimur, nos ipsos per despicientiam nostri calcamus, & non aliud quam laterem, id est, terram & cinerem, nos habere profitemur. De ista verò dictum est: Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei.] Et rursus illud: Est, qui se nimium submittit, à multa humilitate.] Illa denique, vt Thomas ait, est sicut regula appetitus, qua homo cognoscit, quousque possit tutò progredi; hæc verò est vt ipsa humilitatis substantia, qua homo alluescit seipsum in imo, sibi debito, continere. Quia ergo cognitio sui ipsius ad humilitatem pertinet, sicut radix aut regula, ideo humilitas vocatur, & virtus hæc in humilitatem intellectus & affectus diuisa est. Quam distributionem ex Laurentio Iustiniano, & Bernardo collegimus. Ille breuius, sic ait: Nam alia

Prou. 13. 4. Iob.

Istid. li. 10.

Prou. 11. 2. Nahum 3. 14.

Psal. 130. 1. Eccl. 19. 24. D. Thom. 2. 2. q. 161. art. 2.

Inst. in li. 2. c. 5.

est

De Humilitate
Tom. I

Bern. in Cant. ser. 42.

Philipp. 2. 7.

Matth. 11. 29.

est humilitas, quam parit veritas nobis, & non habet calorem: alia est humilitas, quam charitas inflammatur, & informat. Hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. Hic verò copiosius in hunc modum: Est humilitas, quam nobis veritas parit, & non habet calorem: & est humilitas, quam charitas format, & inflammatur. Atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. Etenim tu si temetipsum intus ad lumen veritatis, & sine dissimulatione inspicias, & sine palpatione diiudices, non dubito quin humilioris & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quamvis necdum fortasse id esse patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed de opere interim veritatis, & minime adhuc de amoris infusione. Nam si veritas ipsius, quæ te tibi veraciter atque salubriter demonstravit, sicut splendore illuminatus, ita affectus amore fuisses: voluisses proculdubio, quod in te est, eandem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis. Sanè quod in te est dixerim, quoniam plerumque non expedit innotescere omnibus omnia, quæ noscimus de nobis, atque ipsa veritatis charitate, & charitatis veritate veramur, palam fieri velle, quod nocet agnoscenti. Alioquin si priuato amore tui tentus, detines pariter intra te iudicium veritatis inclusum, cui dubium est, minus te veritatem diligere, cui proprium præfers vel commodum vel honorem? Vides igitur, non esse id ipsum hominem de seipso, non alium iam sapere, veritatis lumine redargutum, & humilibus sponte consentire, munere charitatis adiutum. Illud enim necessitatis est, hoc voluntatis. Semetipsum exinaniuit, inquit, formam serui accipiens, & formam humilitatis tradens. Ipse se exinaniuit, ipse se humiliavit, non necessitate iudicij, sed nostri charitate. Poterat nimirum vilem se & contemptibilem demonstrare, sed planè non reputare, quoniam sciebat seipsum. Voluntate proinde humilis fuit & non iudicio, qui talem se obtulit, qualem esse nesciuit: magis autem placuit minimum reputari, qui se summum non ignorabat. Denique ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Dixit cordis affectu, id est, voluntate. Itaque necessitatem excludit, qui voluntatem confessus est. Non enim quomodo ego vel tu inuenimus nos in veritate dignos dedecore & contemptu, dignos omni extremitate & inferioritate, dignos etiam supplicij, dignos plagis: non, inquam, ita & ille: quæ tamen omnia expertus est, quia voluit, tanquam humilis corde. Humilis videlicet illa humilitate, quam cordis fuerit affectio, non quam extorsit discussio veritatis. Propterea dixi hanc voluntariæ humilitatis speciem, non redargutione veritatis, sed charitatis intra nos infusione creati: quia cordis est, quia affectionis, quia voluntatis. Hæc Bernardus. Huius duplicis humilitatis nos tractationem instituumus, quoniam prima humilitas cognitionis admodum imperfecta est sine secunda, immò quoddam genus iniustitiæ continet, dum quis supra dignitatem & meritum, quo se carere cognoscit, vult ab aliis honorari, & quasi debitum aliis honorem surripere. Secunda verò humilitas affectionis absque prima omnino haberi non potest: cum nemo valeat seipsum despicere, & in inuito loco (quod ad se attinet) continere, nisi suum nihilum ac suam vilitatem agnoscat. Vtraque autem iuncta, mirabilis virtus est, potentissimæque animam perficit, & ad omnia bona disponit. Vtriusque ergo humilitatis natura exquisitius inuestiganda est, vt ex ea ad alia expo-

nenda transitum faciamus.

Humilitas ergo cognitionis, siue cognitio sui, est iudicium illud intelligentiæ nostræ, quo homo non se existimat supra id esse, quod est. Vel est sincera illa & diuinitus immissa notitia, qua profundè intelligimus, nos ex nobis ipsis nihil esse, nihil posse, nihil nisi peccatum facere, & omnia bona, in nobis existentia, Deo verissima confessione tribuimus, & ab eo accepta referimus. Vel denique cognitio sui est sapientia illa prudentibus & literatis huius sæculi abscondita; paruulis verò & veris sapientibus, scilicet iustis, reuelata, qua se ex semet ipsis nihil aliud nisi mortem & infirmitatem, & indigentiam, & infamiam, & penitus nihil esse cognoscunt, & profitentur: & omnia bona, quæ in se vident, aut naturalia, aut supra naturam, aliena esse, nempe Dei, & ab eo provenire intuitu quodam suavi & grato conspiciunt. Hæc est vera illa sapientia, qua iustus ex notione vilitatis suæ ad notitiam suæ gloriæ, & vitæ, sui que conditoris ascendit. De qua in præclaris suis epistolis dixit Magnus Antonius: Quisquis cognouerit dedecus suum, hic demum requireret & electam gloriam suam, & quicumque cognouerit propriam mortem, iste iterum cognosceret etiam suam æternam vitam. Et postea: Quia quicumque cognouerit semet ipsum, cognosceret dispensationem proprii conditoris, vel quicumque facit in propriis creaturis. Quia tamen res ista melius exemplis, quam verbis intelligitur: audi, ô lector, quid sanctissimus Ephraem de se sentiat, & quid à semet ipso se habere cognoscat, vt ex illo quid de te sentire debeas, possis addiscere. Ita ergo ait: Quod me tandem dedecus & rubor occupabit, quando me condemnatum viderint, qui nunc me irreprehensibilem dicunt: Spirituali relicto opere, passionibus obediui. Doceri nolo, & docere alios volo: subesse reculo, & subiugare ceteros cupio: laboribus grauati renuo, & aliis imponere eos desidero. Operari nolo, & exactorem ac monitorem operis agere volo. Honorare alios nolo, & honorari gaudeo. Impropria ab aliis ferre non possum, & tamen impropere, & malè dicere gestio. Contemni nolo, & alios pro nihilo habere ac spernere volo. Aliorù superbiam ferre non placet, & tamè superbiere in alios delectat. Redargui detrecto, & reprehendere amo. Misereri aliorum nolo, & tamen miserationes aliunde requiro. Increpari non volo, & increpare, & obiurgare alios volo. Condemnari recuso, & damnare alios studeo. Iniuriam mihi fieri nolo, & iniuria alios afficere volo. Obrectari mihi non fero, & aliis obloqui cupio. Audire alios non lubet, & tamen audiri opto. Celebrare alios nolo, & celebrari ac prædicari volo. Antecellere alios mihi non fero, & superare contendo. In admonendo sapiens, sed non in agendo. Quæ facere oporteret dico, & quæ nec dicere fas esset, facio. Hæc ille. Cùm hoc pacto, immò & peius, ac vilius de te senseris, cùm hæc omnia, & quicquid minus & sædius est, tibi inesse cognoueris, & in te ex te ipso omne peccatum, & omnem (vt aiunt) nihilitatem deprehenderis, tunc per experientiam scies, quid sit humilitas cognitionis, siue cognitio sui, à qua profectò, qui de ea loquimur, sæpe longè distamus; quoniam nunquam nos verè, & ex animo reprehendimus, vt ex increpatione nostra ad nostratum miseriarum inuestigationem veniamus.

Humilitas autem affectionis est virtus illa, qua ex intima cognitione maiestatis Dei, & reuerentiæ erga eum, atque ex verissima notitia vilitatis, & nihilitatis nostræ nos ipsos vilipendimus, despici volumus, & in extremo loco, infimæ pedes omnium nos constituimus. Hoc sonant verba illa

Anton. epist. 2. & 6. habetur ro. 1. Bibliot.

Ephraem tom. 1. in reprehensione sui ipsius.

Gregor.

Basil.

Dion. in
director.
vita no.
bil. ar. 4.

Isaias
Abbas
orat. 20.
20. 1. Bi-
bliothec.

D.Thom.
2.2. q. 161
ar. 6.

Rusbro-
ch. lib. de
p. acipus
virtut. c.
1.

Idem lib.
de regno
Deum a-
micitiam.
c. 14.

Gregorij: Humilitas vera est, qua quis de se parua
astimat, & bona alterius sine invidia & luore com-
mendat. Et illa Basilij: Humilitas quidem ea est,
cum quis ceteros omnes seipso superiores existimat,
ex praescripto Apostoli. Et illa Dionysij Richelij:
Humilitas est virtus, qua mens creata ex attenta
consideratione sui ipsius, ac proprii Creatoris, se-
ipsam parvipendit, ac despicit. Et illa tandem
aliorum. Humilitas est, iniuriam non posse facere,
& factam posse tolerare. Et cum omnia fecerimus,
dicarous, serui inutiles sumus, quod debuimus face-
re, fecimus. Est, o homo, humilitas, abyssus
quaedam annihilationis tui; est a te tui ipsius eua-
cuatio; est motuum elationis perfecta cohibitio, &
spirituum insurgentium cita depressio. Humilitas
est odium tui ipsius sanctum; est exultatio de tua
paruitate concepta; est desiderium ingens, quo igno-
rari propter Deum, despici, inhonorari, increpari, &
impeti persecutionibus ac probis desideres. Est
tandem humilitas omnium bonorum, & dignita-
tum contemptio, & fuga propter imitationem Chri-
sti Iesu, & obsequiorum ac ministeriorum abiecto-
rum assumptio. Audi sanctum Abbatem Isaiam,
quibusdam verbis humilitatem describit, aut quos
eius effectus & signa, vnde dignoscatur, inue-
niat. Quid est humilitas, inquit? Humilitas est,
cum quis se peccatorem existimat, & nihil boni face-
re in conspectu Dei. Humilitatis exercet officia,
qui silentium colit, qui sibi ipsi non placet vlla in
re, qui non est contentiosus, qui se subicit omni-
bus, qui oculos humi defixos tenet, qui mortem
assidue meditatur, qui a mendacio cauet, & a nu-
gis & sermonibus abhorret inutilibus, qui maiori-
bus non aduerfatur, qui sententiam suam minime
defendit, qui aequo animo fert contumeliam, qui
otium fugit, qui labores libenter subit, qui nemi-
nem irrat. Da igitur operam, frater, vt haec possi-
deas, ne anima tua domicilium fiat omnium per-
turbationum, & vitam transigas semper infructuo-
sam. Haec sunt verba illius viri sanctissimi. Leta-
re igitur, o frater, quod ab omnibus cognoscaris;
quod propter defectus tuos contemnas; quod
obscurus & inglorius relinquaris. Exulta quod
alij fulgeant, & tu ignoreis; quod alij ascendant,
& tu cadas; quod aliorum sententia magni aestime-
tur, tua vero rideatur, & nunc tandem vim humilita-
tis intelliges, & splendorem, ac pacem huius pra-
stantissimae virtutis deprehendes.

Haec ergo humilitas affectionis nascitur ex hu-
militate cognitionis, siue ex cognitione sui. Haec ve-
ro ortum habet tanquam ex principio & radice, vt
Thomas Aquinas ait, ex cognitione maiestatis Dei,
ex verissimaeque erga Deum reuerentia. Quia ex eo
quod maiestatem Dei cognoscimus, & eam profun-
de reueremur, nascitur, vt nos, & nostra omnia quasi
nihilum reputemus, & nos ipsos contemnamus. Vn-
de Ioannes Rusbrochius per hanc reuerentiam, hu-
militatem definit, dicens: Humilitas est animi de-
missio, id est, interna quaedam & profunda cordis &
animi coram celsissima Dei maiestate inclinatio at-
que submissio; quam quidem & iustitia imperat, &
cor diuino praeditum amore, urgente charitate, omit-
tere non potest. Et alio loco, postquam exposuit quid
sit timor Dei, haec addit: Nascitur autem ex hoc ama-
bili timore vera humilitas, & minime ficta sui in ima
abieccio, dum quis Dei considerat & attendit ma-
gnitudinem, & suam ipsius paruitatem; Dei sapien-
tiam, & suam ignorantiam; Dei diuitias, ac libera-
litatem, & suam inopiam, & indigentiam. Hu-
militas ista semper hominem se se parui pendere, &

A abieccere facit coram Deo; itemque demittere se,
ne dum subtus superiores & aequales, verum etiam
inferiores, ita vt quatenus recta dicitur ratio, omni-
bus opis eius indigis humiliter seruiat: cibo etiam ac
potu pro natura viribus contentus sit: habitu quo-
que, siue cultu corporis, ita vt status eius exigit, at-
que decet, humilitatem praeferat, vt nemo iure pos-
sit reprehendere, & vt denique in sua conuersatio-
ne foris & intus, coram Deo & cunctis hominibus,
humilis sit.

B Ecce duplicem humilitatem, cuius inter virtutes
Morales hoc magnum elogium est, quod est virtus
propria Christianorum, quam Christiana doctrina
affectata est, nunquam tamen eam inflata Philoso-
phia cognouit. In Platone, in Aristotele, in aliis-
que antiquis Philosophis multa de Prudentia, multa
de Iustitia, multa de Fortitudine, & Temperantia
leges; at de Humilitate nec verbum vnum inuenies.
Immo in doctrina, & studio harum virtutum super-
bi erant & arrogantes, quoniam doctrinam subtili-
tati ingenij sui, & studium non Deo, sed propriis
viribus tribuebant, cuius rei vel vnum tantum po-
namus exemplum. Diogenes enim ille, tam ab
antiquis sapientibus celebratus, tam insignis gloriae
mundi contemptor, a Platone conuictus est, quod
mundi gloriam propter honorem despiceret, & pro-
pter gloriam inanem calcaret: de quo haec scribit
Laertius: Calcans ipse, id est, Platonis aliquan-
do stratum, praesentibus Dionysij amicis, quos ille
inuitat, dixit: Calco Platonis inane studium: ad
quem Plato; Quanto, inquit, o Diogenes, fastu-
tumes, dum superbiam te calcare puras! Alij Dio-
genem hoc dixisse ferunt; Calco Platonis fastum; il-
lumque respondisse, At fastu alio Diogenes? Atten-
de qualis fuerit huius sapientis humilitas, qui fastum
mundi alio fastu despiciebat, & gloriam ex gloria
& laudis amore calcabat. Nec fuit maior aliorum
Philosophorum submissio, qui suarum virium amo-
re decepti, illis bona sua & labores, tribuerunt,
& gratiae virtutem penitus ignorarunt. Nos igitur
Dei beneficio, Christi discipuli, virtutem Chri-
stianam commendemus, & licet postea sigillatim
vitamque eius partem, ad cognitionem & affectio-
nem pertinentem, diuersis tractatibus exponemus;
nunc vero quia vtriusque vna necessitas & vna pra-
stantia est, vtramque eadem tractationis serie lau-
damus.

Humilitatem esse fundamentum omnium
Virtutum.

CAPVT II.

E **C**OGNITA humilitatis natura, ad eius
magnalia vtrumque praebanda transeam-
mus, quae nos ad illius amorem & stu-
dium accendant, & difficultatem, si quae
in ipsius actionibus occurrerit, superent, atque sub-
uertant. Sed vnde incipiemus huius magnae virtutis
praeconia? A quoniam elogio illius vtilitates multi-
plices inchoabimus: Certè ab eo quod praecipuum,
aut vnum ex praecipuis est: quia humilitas vniuersa-
rum est virtutum fundamentum & basis, in qua-
tius spiritalis vitae structura fundatur. At dum hu-
militatem seipsam semper deprimentem extolli-
mus, timendum valde est, ne in virtutes reliquas, ac
praesertim in Fidem, immo & in ipsammet humili-
tatem iniuriosi reperiamur. Quoddam enim genus in-
iuriae est, titulos honorificos, minime tamen debitos, &

alicui

De Humilitate
Tom. 1

Laertius
de vita
Philoso-
pho. li. 1.

alicui tribuere, vt si communem equitem, apud nos Hispanos, excellentissimum appellares, qui titulus vix magnatibus conceditur; aut magnatem quempiam maiestatis nomine, quod solis datur supremis regibus, insignires. Nam hæc honorificentissima compellatio indigno oblata, potius ad irrisionem eius, quam ad honoris delationem dari præsumitur. Esse autem virtutum omnium fundamentum, titulus est cuiusdam reginæ virtutum, nempe Fidei virtutis Theologiæ: dum ergo humilitatem vocamus fundamentum virtutum, tantum abest, quod eam honoremus, vt magis dedecore & iniuria afficiamus. Quod minus cum hac virtute faciendum est, quæ cum modestissima sit, sic nominata forsitan pudore suffunditur, quia omnem altitudinem detestatur. Certè quidem Fidei competere esse fundamentum virtutum, ex Paulo aperte colligitur, qui ait: Fides est sperandarum substantiarum rerum: vt sicut substantiæ rei, reliqua, quæ communi nomine vocamus accidentia, innituntur; ita in fide omnia spiritualia dona intelligantur esse fundata. Ab hoc scripturarum fonte haurientes sancti Doctores, Fidei, nomen fundamenti, aut basis, aut prioris ascribunt. Nam Ambrosius ait: Doceris serie scripturarum, Fidem esse radicem virtutum omnium. Augustinus verò: Fides est prima, quæ subiugata animam Deo. Et Prosper: Fides bonæ voluntatis & iustæ actionis est genitrix. Pulchra autem similitudine vsus est Lactantius, vt hæc rem exponeret, qui de Cimone quædam loquens, ob virtutes laudatissimo, hæc subdit, vt fidem altruat, & sine ea, tanquam sine fundamento, omnia bona animæ perire demonstrat. Omnis iustitia eius, inquit, similis est humano corpori, caput non habenti; in quo tametsi membra omnia & locis suis consent, & figura, & habitudine, tamen quoniam deest id, quod est omnium principale, & vita & omni sensu caret. Itaque membra illa formam tantummodo membrorum habent, vsus non habent, tam scilicet quam caput sine corpore; cui similis est; qui cum Deum non ignoret, viuere iniuste. Id enim solum habet, quod est summum, sed frustra, quoniam virtutibus, tanquam membris, eget. Itaque vt sit viuum ac sensibile corpus, & agnitio Dei necessaria est, quasi caput, & omnes virtutes quasi corpus: ita fiet homo perfectus ac viuus. Sed tamen summa omnis in capite est, quod quamuis constare non potest sine omnibus, sine quibusdam tamen potest. Quin & Beatus Dorotheus palam ait, Fidem debere fundamento domus, & humilitatem bitumini, quo iunguntur lapides, comparari. Primum, inquit, iacienda sunt fundamenta, quæ Fides est; Sine fide enim (vt ait Apostolus) impossibile est placere Deo.] Construat deinde super fundamentum ædificium excellentissimum. Interdicit obedientia? Adiciat lapidem primum obedientiæ. Contingit ira, vel commotio vlla fractis in se? Apponat alterum patientiæ lapidem. Intercurrit continentia? Tertium addat continentiæ lapidem. Et sic à quacumque virtute, quæ occurrerit, sumendus est lapis, & ædificio ipsi apponendus. Et post pauca. Debet etiam qui extruit, aut ædificat, lapidem cum bitumine adicere. Si enim lapidem lapidi absque bitumine & calce superimponat, excutiantur lapides, & ruit domus. Bitumen; Humilitas est (est enim terra, quæ pedibus omnium atteritur) omnis igitur virtus absque humilitate non reputatur virtus à patribus. Omnium enim fuit vna sententia, Ita impossibile est saluari animam absque humilitate, vt nauim sine clauis ædificari. Quicquid igitur boni quisque egerit, id agat cum

A humilitate, vt per humilitatem conferuetur quod factum fuerit.] Hæc ille. Vnus domus vnum tantum est fundamentum. Si ergo Fides est fundamentum spiritualis domus, quam in cordibus nostris, ex virtutibus, tanquam ex lapidibus politis, extruimus, profectò fundamentum non erit humilitas, quæ ita fidei subnititur, vt sine illa stare non possit. Nam quæ, rogo, humilitas erit, quæ Deum omnium bonorum auctorem ignorat, & quæ nec imbecillitatem hominis, nec gratiæ virtutem, & necessitatem agnoscit?

Sed certum sit, Humilitatem, omnium fundamentum esse virtutum, licet diuersa ratione, quam Fidem; in eamque omnem spiritualis vitæ ædificationem incumbere: Fides quidem fundamentum virtutum est: fatemur. Quia, vt Thomas Aquinas optimè ait, in actionibus nostris cognitio & amor finis præcedunt. Vnde priores sunt virtutes Theologiæ, quæ finem attingunt, scilicet Deum, auctorem beatitudinis, quam virtutes Morales, quæ ad media tendunt, quibus consequimur finem. Inter virtutes autem Theologicas præcedit Fides, quæ ad intellectum pertinet, quoniam prius est, finem agnoscere, quam finem sperare aut amare. Alia autem ratione humilitas est virtutum fundamentum, etiam Fidei: Quoniam nemo per Fidem Deum agnoscat, nisi prius per humilitatem, superbiam ex corde depulerit, & se dictis Dei docentis & proponentis Ecclesiæ subiecerit. Nemo etiam aliarum virtutum diues fiet, qui eas non à viribus suis, sed à patre luminum venire ignorauerit, & qui non dona esse Dei affectu ipso perceperit. Vestis illa sacerdotibus, iussu Domini facta, habebat deorsum, atque in extrema parte sui, iuxta pedes sacerdotis, mala punica, tintinnabula aurea, & malogranata, vt hoc, quod dicimus, mysticè signaretur. Nam in tintinnabulis aureis fulgentissimam charitatem, in malis punicis verò & in malogranatis cæteras virtutes contemplor. Hæc igitur iuxta pedes sunt, ac si pedibus niterentur, quoniam vana erunt & insuauia, nec Deo placita, nisi humilitati extrema parte corporis signata nitantur.

Multa verò in humilitate reperimus, quorum gratia eam virtutum fundamentum esse dicamus. Nam in ædificatione domus prius de fundamento, quam de cæteris partibus cogitamus: prius illud substerimus, & postea parietes in altum erigimus. Ita prorsus in vitæ spiritualis fabrica principio de humilitate curandum est, & de eius adeptione cogitandum, vt moles ædificij spiritualis secura consistat. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, inquit Augustinus, de fundamento prius cogita humilitatis. Et quantam quisque vult & disponit superimponere molem ædificij, quanto erit maius ædificium, tanto altius fodit fundamentum. Et fabrica quidem cum construitur, in superna confurgit. Qui autem fodit fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo & fabrica ante celsitudinem humiliatur, & fastigium post humiliationem erigitur. Et ad finem sermonis ait: Sed quia magnum fastigium est, de fundamento cogita. Quo, inquis, fundamento? Disce ab illo, quoniam mitis est, & humilis corde. Hoc in te fode fundamentum humilitatis, & peruenies ad fastigium charitatis. Christus certè Saluator noster ab humilitate vitam mortalem nostri causa suscepta orsus est. Cum enim in forma Dei esset, & se æqualem esse Deo, non rapinam arbitraretur, exinaniuit tamen semetipsum, formam serui accipiens, vt nos ex illo

Hebr. 11. 1.

Ambr. 2. de Cain 9. Aug. lib. de agone Christi c. 13. Prosper. 1. de uoc. car. gen. c. 8.

Dorothe.

Hebr. 11. 6.

D. Thom. 2. 2. q. 4. ar. 7.

Exodi 39. 24.

Aug. lib. 1. de uoc. bis Do. mini ser. 10.

Phil. 2. 6.

disceremus spiritualem vitam à depulsiōe superbiae exordiri, & ab amore & studio humilitatis inchoare. Nam inane esset, plenumque periculi, in itinere caelestis patriæ ducem deserere, & non eius, qui nobis in magistram ac præceptorem datus est, præceptum verbo & exemplo datum suscipere. Hoc autem sonant illa verba Cypriani: Hic est primus religionis introitus, sicut in mundum primus Christi ingressus: ut quicumque pie vult vivere, humili- ter de se sentiat, neque supra se in mirabilibus ambulare præsumat. Fundamentum sanctitatis semper fuit humilitas, nec in caelo stare potuit superba sublimitas. Hanc primam gratiam ingrediens mundum noster paruulus attulit, & à cunabulis nos sibi conformes fieri volens, teneri voluit in vita, quod exhibuit in persona.] Hæc ille. Fundamentum ergo aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus;] & ab alia virtute nisi ab illa, à qua ipse Dominus exorsus est, nullus inchoare præsumat, quia ille, qui se fundamentum fecit, & ita se deiecit, ut nos illi niteremur, humilitatem nobis primo loco imitandam proposuit, & hanc, tanquam virtutum initium, nobis suo exemplo monstravit.

Est etiam fundamentum pars ædificij firmissima, ex prægrandibus lapidibus calcæque compacta, ita ut sine ruinæ periculo parietes, & tecta, ac reliqua omnia sustentet. Id verò quàm verè, quàm propriè, quàm perfecte in humilitatem quadret, qui aliquem hautum humilitatis habent, rectè (ut opinor) intelligent. Lapidès prægrandes sunt, cognitio sui, & despicientia sui, per multos gradus actionisque distincti, de quibus infra sumus acturi. Calx hos lapides iungens, est suavitas quædam humilis, & modesta animæ, qua omnes humilitatis gradus in corde suo copulans, de suo nihilo, ac de magnitudine Dei miro modo dulcescit. Firmitas autem & stabilitas humilitatis est admirabilis, quia nulli creato nititur, sed in solo Deo, humilium susceptore, omnem spem suam collocat, à quo vsque ad fastigium perfectionis sublimatur. Audi humilem, & attende cui nitatur. Omnia, inquit, possum in eo, qui me confortat.] In me nihil omnino valeo: in illo ad omnia faciendâ & perferendâ sufficio. Audi alium humilem, & contem- plare cui fidat. Ego autem, inquit, ad Dominum aspiciam, expectabo Deum salvatorem meum, audiet me Deus meus.] Non in alium, inquam, mentis oculos intendam, non alteri fidam: in eo spem meam collocabo, quem solum liberatorem agnosco: ipse meas preces audiet, vsque mihi optimum fuerit, vniuersa disponet. Quia ergo humilitas penitus de se ipsa diffidit, & in Deo solo confidit, qui non derelinquit sperantes in se, ideo est virtus maximè stabilis, & immensam quandam firmitatem habens. Ac proinde Bernardus sapienter ait: Virtutum bonum quoddam, ac stabile fundamentum, humilitas. Nempe si nuret, illa virtutum aggregatio non nisi ruina est. Et alio loco: Fode in te fundamentum humilitatis, & peruenies ad fastigium charitatis. Vis capere celsitudinem Dei? Cape prius humilitatem Christi. Sola est virtus humilitatis, reparatio læsæ charitatis.] Nihil amplius dici potest aut cogitari, ad commendandam huius fundamenti firmitudinem. Quid sublimius charitate, quæ animam non iam caelestem, non iam angelicam, sed planè filiam Dei facit, & in Dei amicitiam & familiaritatem extollit? Quid (ut ita dicam) grauius charitate, quæ Dei humeris posita, eum ad terram vsque depressit & ad humanitatem nostram assumendam adiecit? Sed tota hæc sublimitas, totum hoc pondus humilitati niti-

A tur, & super illam absque discrimine casus erigitur. O fundamentum stabile & firmum quod tantam altitudinem sustinet, quod tam eximium pondus nec perdit, nec opprimit!

Fundamentum denique sua stabilitate ac firmitate omnes partes ædificij sustentat, quo nutante aut deficiente, tota lapidum, & lignorum structura destruitur. In quo humilitatis virtus, cæteris virtutibus comparata, à fundamento non differt. Quam si fastuleris, Fides periclitabitur, spes minuetur, charitas destruetur, Prudentia excæcabitur, Iustitia decipietur, Fortitudo infirma, ac Temperantia immoderata reddetur. Hæc, si opus esset, non verbis, sed superbiorum gestus facile esset ostendere. Quanti ob superbiam errauerunt à fide, & inferuerunt se doloribus multis? Aspice, rogo, miserrima Angliæ ac Germaniæ regna, hæresibus oppleta, erroribus, & dolis spirituum malignorum populata. Ingrederere spiritu corda filiorum, Ecclesiæ rebellium, hæreticorum scilicet, qui venerabilem matrem, ac veritatis columnam deseruerunt, & Lutherum, Caluinum, & alia similia monstra turpissima sanctissimis Apostolis ac Doctoribus anteposunt, & videbis ex vna sanctæ humilitatis absentia, & ex superbiæ presentia, tanta mala fuisse progenita, tanta delicia absurdissima generata. Quanti ob superbiam & fiduciam propriam desperauerunt? nam post multos conatus aliqua bona sibi impossibilia putauerunt, dum ipsis ob superbiam gratia efficax denegatur. Tolle à prudentibus humilitatem, & videbis quàm imprudenter se iactant, quàm in sapienter & arroganter se laudant, & aliis se maiores, doctiores, & ad munera aptiores existimant. Tolle eam à iudicibus, & data occasione ascendendi ad maiorem dignitatem, ut ascendant, iustitiam subuertent, & non iuri, sed regis adulationi deservient. Tolle à ducibus belli, & ut de hostibus triumphent, non iam stratagematibus in bello permissis, sed ignominiosis dolis venturam, & non tam bellicam fortitudinem, quàm gloriam inanem stabile curabunt. Tolle à viris spiritualibus, & religiosis, & ne notentur à secularibus, aut ne minus vrbani aut graues habeantur in cibo, & potu, & in cultu vestium, & cellæ, ac utensilium, tanta superflua admittent, ut manifestum sit eos à suis cordibus abstinentiam & modestiam omnem relegasse. Ante ergo quàm conteratur, exaltatur cor hominis; & ante quàm glorificetur, humiliatur.] Annon contentio humani cordis est virtutum destructio? Sed hanc infert eiusdem cordis superba exaltatio. Nonne eius gloria, virtutum & caelestium donorum adeptio? Sed & hanc præcedit humilitas eiusdem cordis sapiens- que deiectio. Atque adeò verissimum est dictum illud Gregorij: Quia enim origo virtutis, humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, humilitate perdurat. A qua nimirum, si abscinditur, arefcit: quia viuificantem se in intimis humorem charitatis perdit.] Certè arefcit virtus quælibet si à radice humilitatis euellatur. Nec potest mens iusti à dignitate virtutis ad miseram seruitutem vitiorum cadere, nisi prius in se aliquo modo destruat fundamenta humilitatis. Quare etiam

C Salomon dixit: Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus.] Quia nisi homo reuerentiam & subiectionem ad Deum desereret, & crebro collo aduersus eum, & mandata eius superberet, nunquam in gratiæ dissipationem & peccatorum ruinam incideret. Manet igitur, humilitatem fundamentum esse virtutum, quæ in hoc spiritali ædificio prima est, quæ omnes virtutes, ut parietes huius domus, & charitatem ipsam ut tectum culmenque

D sustentent

E

Cypria. de natiuitate Christi. l. i.

1. Corint. 3. 11.

Philipp. 4. 13.

Michee 7. 7.

Bernardus lib. 5. de conseruatione. c. 14. Epist.

Prover. 18. 12.

Greg. 27. mor. 5. 27.

Prover. 16. 18.

De Praeconi Humilitatis Tom. I

sustentat, & ad tantam molein sustinendam debita firmitudinem habet. Quamobrem, o iuste, si cupis in corde tuo, atque in mente tua Deo domum sanctitatis erigere, ab imo humilitatis incipe, quia quicquid sine illa edificaueris, subito corruet, & labor tuus fructu vacuus permanebit. Audi Cæsarium Arelatensem Episcopum, veritatem hanc manifestè prædicantem. Er qui spiritualem fabricam ædificare, Christo adiuuante, coepistis fundamentum veræ religionis supra petram humilitatis collocare debetis. Quælibet enim fabrica, quamuis sublimis & ampla sit, si firmum non habuerit fundamentum, citò delabitur in ruinam. Sic est, fratres dilectissimi, & constructio spiritualis. Quælibet bona quis habeat, si veræ humilitatis fundamentum habere noluert, firmiter stare non poterit. Fundamentum aliud nemo potest ponere, (sicut dixit Apostolus) præter id quod positum est, quod est Christus Dominus. Duo enim ædificia, & duæ ciuitates à mundi initio constructur: vnã ædificat Christus; alteram diabolus: vnã ædificat humilis; aliam superbus: vnã humiliatur, vt firmiter surgat: alia erigitur, vt infeliciter cadat. In fabrica Christi, qui ædificantur de imis, leuantur ad summa: in fabrica verò diaboli, de summis ad ima præcipitantur. Sic ille. Fidem igitur pro fundamento quidem habe (neque enim volumus ab ea suam prærogatiuam auferre) & eam vt caput, ac vitæ spiritualis initium omnibus antepone, cuius habitus si in te permanerit, magna spes elucet à peccatis resurgendi, licet ea grauissima atque enigmatica extiterint: at si discesserit, donec iterum ad eam redeas, non est vnde Dei gratiam iterum & iustitiam resumas. Eam, inquam, salutis fundamentum agnosce, sed & humilitatem etiam fundamentum reputa, quatenus mentem tuam Deo & Ecclesie subdit, vt te in disciplinam eius dedas, & animum pusillorum in Christo, quibus paratum est regnum cælorum, facit vt non respuas, neque contemnas.

Christum Seruatorem nostrum esse Humilitatis Magistrum.

CAPVT III.

ILIVS Dei, carne nostra tectus, ac humana natura velatus, ad hoc venit in mundum, vt nos ab omni peccato liberaret, & omnem honestatem virtutemque doceret. Ideoque inspirante Deo, ac Patre eius, ab hominibus absolutè, & sine aliquo addito præceptor vocatus est, vt ipsum nomen asstueret eum ad hoc nobiscum fuisse conuersatum, vt non hanc, aut illam virtutem nobis traderet, sed vniuersarum virtutum doctrinam instillaret. Eandemque nuncupationem illi sacræ pagine vtriusque fœderis indiderunt, vt eum vniuersæ disciplinæ Christianæ doctorem esse monstrarent. Isaias enim ait: Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus. Testem & ocularem Christum vocat, qui Deum viderit: Ducem, quia saluandos præit, & in æternas mansiones ducit: & præceptorem, quia eos omnem iustitiam efficaciter docet. Et ipse Dominus ad Ioannem effatus est de se: Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiã; omnes, inquam, virtutis actiones, vt homines ex totius perfectionis magistro, non vnã tantum, aut aliam, sed cunctas addiscant. Per Moysen quoque scriptum est: Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, &

A custodiat in via, & introducam in locum, quem parauit. Nam & iste Angelus, id est, nuntius missus à Patre, secundum Cyprianum, non est alius quam Christus, qui venit nota facere nobis quæcumque audiuit à Patre suo. Cui concinit Augustinus dicens: Qui ergo dixit, nomen meum est in illo Iesu, ipse est verus Iesus, rector, & ductor populi in hæreditatem vitæ æternæ. Ob hanc autem causam Dominus via vocatus est; quia dum eius monitis acquiescimus, & exempla virtutum sequimur, in cælum euolamus. Ego, ait ipse, sum via. Dauid quoque de eo ad Patrem loquens: Vt cognoscamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus salutem tuam. Quid times? inquit Augustinus, ipsum Dominum loquentem introducens. Per me ambulas, ad me ambulas, in me requiescis. Quid ergo ait, cognoscamus in terra viam tuam, nisi, cognoscamus in terra Christum tuum? Ipse itaque, qui non pars viæ, sed tota viæ; qui non pars veritatis aut vitæ, sed tota veritas, aut vita est; non alicuius partis perfectionis aut virtutis, sed totius virtutis ac perfectionis magister est. Verè enim Dominus solus Dux populi sui est, & non est cum eo Deus alienus. Oporteret autem alium ducem cælestis itineris quærere, si vnum tantum genus virtutis ipse nos doceret, & non omnes ad perfectionem necessarias ostenderet.

B Et si verò hoc ita sit, aliquid magnum & excellens dicimus, cum Christum humilitatis magistrum vocamus. Quod sanè ipsiusmet Domini assertio fateri compellit. Nam & ille speciali quadam ratione se præceptorem humilitatis exhibuit, cum ita loquutus est: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et cum iterum dato in lotionem pedum discipulorum insigni humilitatis exemplo, dixit: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Quare ergo Christus omnium virtutum Magister, speciali ratione humilitatis est Magister? Quia ab ipso momento incarnationis suæ, vsque ad extremum halitum vitæ suæ, perpetuò humilitatem docuit, quia eam illustrissimis exemplis & aperitissimis verbis prædicauit; quia ad hoc venit in mundum, vt opus eximie humilitatis exerceret: quia omne, quod ipse est, & quod per merita sua hominibus lucratus est, humilibus corde promisit. Vt autem hoc intelligas, o lector, apud te cogita, doctorem aliquem magnum, ac omnium scientiarum peritissimum, ex longinquis regionibus ad scholas alicuius academice venisse, qui se, & magistrum Theologiæ nominet, & Theologiam perpetuò doceat, licet aliquando oblata occasione alias quoque scientias exponat, qui habitu & gestu, & (quod magis est) vitâ se Theologiæ magistrum, nempe humilem, cautum, & mundi contemptorem, ac legis diuinæ obseruatorem ostendat, qui demum vniuersa, quæ possidet, discentibus à se Theologiam, promittat. Quis ambiget hunc speciali ratione esse Theologiæ præceptorem, licet alias etiam scientias profiteatur, & doceat? Sed quid si alias scientias doceret, vt Theologiæ intextas, vt ei seruientes, vt ad eius perfectionem & absolutissimam cognitionem adiuuantes? certè iam nullus esset ambigendi locus, quin ipse Theologiæ magister esset præcipua ratione nominatus. At quid denique esset, si hic doctor ita Theologiam traderet, vt qui eam ab eo non disceret, nihil omnino aliarum scientiarum ab eo possit discere? An iam dubitares ei nomen Theologi aut magistri Theologiæ concedere, & hoc titulo tanquam præcipuo eum exornare? Non, vt opinor. Sed hæc omnia in Christum quadrant, propter quæ speciali ratione magister humilitatis dici debeat, licet alias etiam virtutes edoceat.

C Et si verò hoc ita sit, aliquid magnum & excellens dicimus, cum Christum humilitatis magistrum vocamus. Quod sanè ipsiusmet Domini assertio fateri compellit. Nam & ille speciali quadam ratione se præceptorem humilitatis exhibuit, cum ita loquutus est: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et cum iterum dato in lotionem pedum discipulorum insigni humilitatis exemplo, dixit: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Quare ergo Christus omnium virtutum Magister, speciali ratione humilitatis est Magister? Quia ab ipso momento incarnationis suæ, vsque ad extremum halitum vitæ suæ, perpetuò humilitatem docuit, quia eam illustrissimis exemplis & aperitissimis verbis prædicauit; quia ad hoc venit in mundum, vt opus eximie humilitatis exerceret: quia omne, quod ipse est, & quod per merita sua hominibus lucratus est, humilibus corde promisit. Vt autem hoc intelligas, o lector, apud te cogita, doctorem aliquem magnum, ac omnium scientiarum peritissimum, ex longinquis regionibus ad scholas alicuius academice venisse, qui se, & magistrum Theologiæ nominet, & Theologiam perpetuò doceat, licet aliquando oblata occasione alias quoque scientias exponat, qui habitu & gestu, & (quod magis est) vitâ se Theologiæ magistrum, nempe humilem, cautum, & mundi contemptorem, ac legis diuinæ obseruatorem ostendat, qui demum vniuersa, quæ possidet, discentibus à se Theologiam, promittat. Quis ambiget hunc speciali ratione esse Theologiæ præceptorem, licet alias etiam scientias profiteatur, & doceat? Sed quid si alias scientias doceret, vt Theologiæ intextas, vt ei seruientes, vt ad eius perfectionem & absolutissimam cognitionem adiuuantes? certè iam nullus esset ambigendi locus, quin ipse Theologiæ magister esset præcipua ratione nominatus. At quid denique esset, si hic doctor ita Theologiam traderet, vt qui eam ab eo non disceret, nihil omnino aliarum scientiarum ab eo possit discere? An iam dubitares ei nomen Theologi aut magistri Theologiæ concedere, & hoc titulo tanquam præcipuo eum exornare? Non, vt opinor. Sed hæc omnia in Christum quadrant, propter quæ speciali ratione magister humilitatis dici debeat, licet alias etiam virtutes edoceat.

Cyp. 2. ad Qui- rum c. 1.

Aug. 16. contra Faust. c. 19.

Ioan. 14. 6. Psal. 66. 3. Aug. 16.

Deuter. 32. 12.

Matth. 11. 19.

Ioan. 13. 15.

Cæsar. hem. 11.

Cor. 3. 11.

Isaia 55. 4.

Matth. 3. 15.

August.
tract. 7.
in Ioan.

D. Th. 3.
p. 2. 1. ar.
4.

Ioan. 1.
29.
Beda. ib.

Ecl. 10.
15.
R. man.
5. 12.

Luc. 2.
12. 21.

Matth.
18 3.
Chrysost.
hom. 59.
in Mat.

Christus igitur humilitatis Magister appellari voluit. Et quod est nomen magistri humilitatis? Certè si attentè hoc contemplerur, multiplex nomen Christo Seruatore nostro inditum est, quod ipsum Magistrum fuisse humilitatis astruat. Interrogas, quod sit nomen magistri humilitatis? In primis Iesus, Salus, aut Saluator. Quomodo autem id sit, accipe. Quid dicit Augustinus? Quid, ait, magnum fuit regi saeculorum, regem fieri hominum: Dicamus & nos: Quid magnum fuit saluti Angelorum saluatorem fieri peccatorum? Si ergo Christo nomen humilitatis est regem hominum & salutem Angelorum dici; multo melius nomen humilitatis erit saluatorem foetidissimorum peccatorum nominari. Nonne insignis humilitas esset, si rex potentissimus se redemptorem temporalem vilissimi mancipij diceret, & eius redimendi gratia in terras infidelium iret? Sit ergo ineffabilis humilitas Christi, quod se redemptorem humani generis vocauit, mancipij despectissimi, & vt eum redimeret, in mundum descendit. Descendit ille primò & præcipuè ad redimendum nos ab originali peccato, quemadmodum Angelicus doctor ait; adeò vt si solum esset originale peccatum, & nullum actuale, dignaretur ipse ad illud delendum venire; & si peccatum per originem tractum non esset, & actualia peccata essent, præcipuè si essent pauca, vero similis est, quod pro illis delēdis non esset decens, vt sanguinē funderet. Vnde Ioannes Baptista Christi redemptorem appellās, dixit: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatū mundi,] quo nomine Beda attestatore originale peccatum intelligit. Peccatum autem hoc in primo parente nostro superbiæ fuit. Sapiens enim ait: Initium omnis peccati superbia.] Initium autem omnis peccati originale peccatum fuit, dicente Paulo: Per vnum hominem, id est, per peccatum vnius hominis, peccatum in hunc mundum introiuit, Quare Christus primò & præcipuè in mundum venit, vt peccatum superbiæ deleteret, & vt se saluatorem hominis, a superbiæ veneno, in quod inciderat, faceret. Ergo Saluatoris nomen, ad superbiam comparatum, nomen est humilitatis: quomodo enim nos ille a superbiā nisi humilitatem docendo, & se humiliando, liberaret? Sed pergis inquirere quodnam aliud nomen Christi sit nomen magistri humilitatis? Infans & puer. Inuenietis, ait, infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et postquam consummati sunt dies octo, vt circumcideretur puer.] Si nomina infantis, & pueri nomina alicuius magistri sunt, non alterius profectò, quàm magistri humilitatis sunt. Nam quid, quaeso, aliud puer quàm humilitatem docebit, cuius paruitas, cuius simplicitas humilitatem prædicat? & in exemplum humilitatis proponitur, Domino proclamante: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum.] Paruuli, inquit Chrysostomus, non inuidere, nec alienam expectare gloriam, nec primatus desiderare dignitatem noverunt, sed maximam hanc virtutem possident, puram dico simplicitatem & humilitatem. Et paulo post: Paruuli, nec si contumelientur, aut verberentur, afficiuntur odio: nec si laudantur, aut honorantur, vlla commouentur arrogantia. Aues audire alia nomina Saluatoris tui, quæ ipsum magistrum humilitatis esse designent: ipse Filius Dei se filium hominis appellat. propter naturam humanam susceptam. De quo in Daniele scriptum est: Et ecce in nubibus caeli quasi Filius hominis veniebat.] Et ipse de se ait: Filius hominis non habet vbi caput reclinet.] Hoc nomen summæ abiectionis est. Nam si adole-

scens aliquis, filius regis ditissimi, ac potentissimi, & ancillæ despectissimæ, atque pauperrimæ, nomen patris supprimeret, & se seruæ filium appellaret, quis non videat hoc ad eius deiectionem pertinere? O Christe Iesu, ò verè Fili Dei, ò vniuersarum rerum Domine, filium hominis te vocas, ad quid? Nisi vt naturam humanam tibi charissimam ostenderes, & vt in tantæ dignationis ac deiectionis nomine te magistrum humilitatis demonstrares? Denique ais per os Dauidis: Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.] Et dum te minorem hominibus vocas, & non iam filium hominis, sed opprobrium hominum appellas, magistri humilitatis nomina tibi gratissima esse demonstras.

Nomen autem hoc Magistri humilitatis, Dominus noster Iesus Christus opere ipso confirmauit: nam humilitatem exemplo & verbis continuò docuit. Exemplo quidem, quoniam nullum fuit opus in vita eius, quod non ad humilitatem pertineat, quod non humilitatem redoleat. Lege quatuor Euangelia ab initio vsque ad finem, & inuenies tot exempla humilitatis, quot verba: parum dixi: Inuenies in qualibet actione Domini multa ac varia humilitatis exempla. Quod Basilus sapienter animaduertens, ait: Vniuersam namque Domini dispensationem ad humilitatem nos instruere deprehēdimus. Cùm infans esset, mox in spelunca, nec lecto, sed præsepio componitur. Deinde in domicilio fabri & matris pauperulæ enutritur, subditus matri & illius sponso. Docetur audiens, quorum non egebat: interrogans verò, & interrogando admirabilem declarabat sapientiam. Subditur Ioanni, & Baptifinum suscipit a seruo Domini. Nemini aduertariorum resistit, neque inenarrabilem suam potestatem in quemquam vibrat, sed quasi potentioribus cedit, & potestati temporariæ potentiam, quam ille habebat, permittit. Principibus sacerdotum in forma rei sistitur, ad præsidem ducitur, & iudicium illius sustinet. Et cùm posset calumniatores suos arguere, silentio tolerat illorum calumnias. Conspuitur a seruis ac vilissimis pueris. Morti traditur, eique hominum iudicio turpissimæ. Ita hominem omnia ab ipsa natiuitate ad mortem vsque exercuerunt. Et ad idem Augustinus inquit: Tanta est humane humilitatis utilitas, vt eam suo commendaret exemplo etiam diuina sublimitas, quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inueniret. Venit enim Filius hominis querere; & saluum facere quod perierat. Perierat autem, superbiæ deceptoris secutus, ergo humilitatem redemptoris sequatur inuentus.] Hæc Augustinus Hæc omnia de datis à Christo innumereabilibus humilitatis exemplis dicta sint. At si verba eius meditemur, nullum est eorum (ita planè sentio) quod non humilitatis virtutem doceat. Sed aliquando docuit mansuetudinem? Tunc humilitatem docuit. Sed non semel docuit abstinentiam? Tunc humilitatem docuit. Sed ad alias virtutes est exhortatus? In illis omnibus nos de via humilitatis eruduit. Si Hieronymus vir sapientissimus eximius Ecclesiæ doctor, & iam senex, & grauissimis studiis occupatus, tumulam virgunculam (vt ipse in quadam epistola pollicetur) prima litterarum elementa proferre docuisset; nonne ipsum litteras docere, esset humilitatem docere, quia vera & efficax doctrinā humilitatis esset, quod vit tantus ad hæc infima docenda se demitteret? Ita fanè cùm Filius Dei, & supremus Dominus Angelorum & hominum, os suum aperuit, vt nos vilissimos & ignorantissimos de virtutibus erudiret, simul quamlibet virtutem

Psal. 21.
7.

Basil.
hom. 12.
de Hu
mitat.

August.

docens

docens, humilitatem docuit, dum ad docenda vita spiritualis elementa propter nos se deiecit.

Hinc autem constat, Christum semper ea hominum oculis obiecit, quæ magistrum ac præceptorem humilitatis decebant. In summa paupertate & abiectioe natus & educatus est: usque ad trigésimum ætatis annum silentium & secessionem coluit: munus prædicationis à baptisate, ab opere scilicet eximie humilitatis incæpit: penitentiam & appropinquationem regni cælorum, sine fastu, sine apparatu, non in locis honorificentissimis, sed in vicis, in plateis, in littore maris, in domibus hominum priuatorum, & quotiescumque occasio se obtulit, prædicauit: regnum sibi oblatum & vanos honores recusauit: paruulos, mendicos, & ignaros ad Apostolatam vocauit: hominibus abiectis, & nulla dignitate fulgentibus, animæ & corporis sanitate impertiuit: miracula & transfigurationis gloriam silentio regi & abscondi præcepit: in victu, & vestibus, & reliquis huiusmodi, quæ homo quilibet de media plebe possideret, assumpsit: modicas superbiæ scintillas à cordibus Discipulorum resurgentes statim extinxit: nihil vehementius quam ambitionem & elationem increpuit: genus mortis omnium ignominiosissimum, nepe supplicium crucis elegit: nulla pompa sepultus est: post resurrectionem suam pauperibus apparuit: humiles fratres vocauit: puillos, more boni pastoris, quæsiuit. Hos suæ ascensionis testes, & euangelicæ legis seminatores esse voluit, & ad dexteram Patris sedens, in humiles oculos suæ misericordiæ coniecit. Nam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Nihil ergo, ô Domine, de te scimus, nihil de te cogitamus, quod non sit humilitatis præceptore dignum, quod non te magistrum humilitatis prædicet, quod non te amatorem humilitatis esse delectet. Immo audio te dicentem per os Augustini serui tui, & magni Doctores Ecclesiæ tuæ: Discite à me non mundum fabricare; non cuncta visibilia & inuisibilia creare; non in ipso mundo mirabilia facere, & mortuos suscitare, sed quoniam mitis sum & humilis corde. Humilitatem quidem in intimo cordis habebas, quia eam tenerimè diligebas, quia eam non coactè, sed spontaneè & lubenter admittebas, quia ei cor tuum voluntatemque tuam veluti dedicaueras. At qui eras humilis corde, non tantum humilitatem præferebas in corde, sed ea cunctas tuas actiones condiebas, & in omni occasione monstrabas. Id sanè ut vita esset muneri humilitatem docendi similis, & prædicatæ doctrinæ conformis. Hanc virtutem, ô lector, ingerit Christus in cordibus omnium iustorum suorum, & in externis operibus eorum lucere facit. Sempèrque quo iustiores sunt, eo sunt modeltiores; & quo magis puritate proficiunt, eo magis crescunt humilitate. Quia enim Christus & iusti sunt caput & corpus, oportuit vt tam in illo, quam in istis humilitatis doctrina luceret, vt dum nos imperfecti hunc humilitatis præceptorem siue in se ipso, siue in membris inspicimus, huius celsæ virtutis desiderii imbuamur.

His etiam, qui humilitatem ex Christo discunt, diuitiæ Christi promissæ sunt. Diuitiæ non fallaces, sed veræ; non breues, sed perpetuæ; non huius sæculi fortunæ expositæ, sed prouidentia Domini ab omni casu, & periculo custoditæ. Id significant illa verba: Qui se humiliat, exaltabitur, quibus humilium gloria & altitudo inferius exponenda continetur. Illa item prima beatitudo:

A Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Quem locum ferè omnes Patres antiqui de humilitate intellexerunt. Augustinus quidem sic hunc locum interpretatus est. Legimus scriptum de appetitione reum temporalium: Omnia vanitas, & præsumptio spiritus. Præsumptio autem spiritus audaciam & superbiam significat. Vulgò etiam magnos spiritus superbi habere dicuntur: & rectè, quandoquidem spiritus etiam ventus vocatur. Vnde scriptum est: Ignis, grandis, glacies, spiritus procellarum. Quis verò nesciat superbos inflatos dici, tanquam vento distentos? Vnde est etiam illud Apostoli: Scientia inflat, charitas verò ædificat. Quapropter rectè hic intelliguntur pauperes spiritu, humiles & timentes Deum, id est, non habentes inflatum spiritum. Nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem; siquidem peruentura est ad summam sapientiam. Initium autem sapientiæ timor Domini. Quoniam & è contrario; [Initium omnis peccati superbia] scribitur. Superbi ergo appetant & diligant regna terrarum. Beati autem pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Eundem sensum tenens Leo Papa, sic ait: De quibus pauperibus veritas loqueretur, fortè esset ambiguum, sic dicens: Beati pauperes; nihil adderet de intelligenda pauperum qualitate, & sufficere videretur ad promerendum regnum cælorum ea sola inopia, quam multi graui & dura necessitate patiuntur. Sed cum dicit: Beati pauperes spiritu, ostendit, eis regnum cælorum tribuendum, quos humilitas commendat, animorum magis, quam indigentia facultatum. Dubitari autem non potest, quòd humilitatis istius bonum, facilius pauperes, quam diuites assequantur, dum & illis in tenuitate amica est mansuetudo, & istis in diuitiis familiaris elatio. Veruntamen in plerisque diuitibus inuenitur hic animus, qui abundantia sua non ad tumorem superbiæ, sed ad opera benignitatis vtatur, idque pro lucris maximis numeret, quod ad releuandam miseriam alieni laboris impenderit. Omni generi atque ordini hominum datur in hac virtute confortium, quia possunt proposito esse pares, impares sensu. Nec interest quantum sint in facultate terrena dissimiles, qui in spiritualibus bonis inueniuntur æquales. Beata igitur illa paupertas, quæ rerum temporalium amore non capitur, nec mundi opibus augeri appetit, sed cælestibus bonis discedere concupiscit. Tertium adducamus Chrysostomum, & reliquos, ne longiores simus, prætermittamus, cuius hæc est oratio: Pauper spiritu est humilis corde, id est, pauperem spiritum habens, qui non magna sapit de se. Sicut ex diuerso, diues spiritus, intelligitur magna de se sapiens, & superbus, qui non implet mandatum Christi, dicentis. Nisi conuersi facti fueritis sicut puer iste, non intrabitis in regnum cælorum. Qui enim iam conuersus factus est sicut puer, ille est & pauper spiritu. Et qui pauper est spiritus ille conuersus, factus est sicut puer. Et secundum testimonium quidem Christi & Apostoli [plenitudo legis dilectio est,] tamen nutrit dilectionis, humilitas est, & totius mali odij mater, superbia. Ergo totius boni initium humilitas est, & totius mali superbia. Denique & perditionis initium à superbia cepit per diabolum; initiumque salutis ab humilitate per Christum; propterea conuenienter & omnium beatitudinum humilitatem fecit initium. Et quare non

manifestè

Mat. 5.3.

Aug. lib. 1. de sermone Domini in monte. c. 1. 10. 4.

Psal. 148. 8.

1. Corint. 8. 1.

Psal. 110. 10. Eccl. 10. 15.

S. Leo Pa. homil. in festo omnium SS.

Psal. 137. 6.

Aug. ser. 10. de uerbis Domini. c. 1.

Matth. 23. 12.

Chrysost. Homil. 9. in Matt.

Roman. 13. 10.

manifestè dixit, Beati humiles spiritu? Ego hunc potui tantummodo rationis inuenire colorem, vt non solum humiles ostendat, sed etiam indigentes humiles, qui sic sunt humiles, vt semper adiutorium Dei sint mendicantes.] Hactenus illi. Humilitatis ergo Magister Christus diuitias suas humilibus promittit, & humilitatem discipulis prærogauit, quia videlicet cupit promissione tantæ mercedis, qua humiles ditat, humilitatis præceptor agnosci. Ideoque primo loco humilibus æternum præmium pollicitus est, & deinde micibus, & lugentibus, & esurientibus, & sitientibus iustitiam, & misericordibus, & mundis corde, & pacificis, & persecutionem sustinentibus eandem mercedem sub aliis nominibus obrulit, vt intelligeremus, humilitatem aliarum virtutum esse radicem, quam qui perfectè adeptus est, reliquorum insignium operum mercede non caruit. Non erit quis mitis & reddens bonum pro malo, nisi fuerit humilis, qui se pœna dignum reputet. Non lugebit pro bonis absentibus, nisi humilitate se carere bonis agnouerit. Non esuriet, nec sitiet iustitiam, qui superbia elatus existimauerit se implere omnem iustitiam. Non erit misericors, nisi verissima cognitione sui se miseris subiicere putauerit. Non erit mundo corde, qui elatione & arrogantia forduerit. Nec pacificus, qui non se aliis modeste subiecit. Nec tandem erit patiens, qui per humilitatem motus excusantes & tegentes, peccata sua non tota mentis contentione compresserit. Si itaque humilitas aliarum virtutum mater est, in qua continentur tanquam in semine, iure optimo diuitiis Domini, & gloria exaltationis accrescit. Constatque, Christum humilitatis magistrum in tantum cupere, vt ab eo hanc scientiam discamus, quod pro labore, quem in adeptione eius impendimus, non multum reputet regnum nobis cœlorum polliceri, & æternis opibus cumulare.

Vniuersæ quoque virtutes ita à Domino traditæ sunt quasi humilitate intextæ, & in eius perfectionem assumptæ. Meditemur, rogo, quomodo Christus alias virtutes docuit, & in eis nos humilitatis admonitos manifestè comperiemus. Manifestauit se hominibus, cum primùm natus est, quod opus fuit summæ charitatis; sed manifestauit se pastoribus, & nuncios suos contempta mundi superbia, pauperibus misit, quod est humilitatis insigne. Vocatus Iesus, quod est opus veritatis, quid enim verius, quam illum salutem vocare, qui mundi salus est, & præter illum nulla superest salus? Sed ibi non defuit circumcissionis humilitas, quasi sublimitatem nominis condians, & illud non ex fastu, sed ex necessitate assumptum apertens. Adoratur à regibus puer: ô quanta magnanimitas! quod filius (vt putabatur) pauperis fabri à regibus adoratur: sed adoratur in stabulo; adoratur, non in throno, sed in Virginis gremio, vt in tanta magnanimitate non deesset humilitas. Apparet inter Doctores, & inter sapientes duodenis Doctor, qui in tam tenera ætate, homines & Angelos sapientia præcellerat, hoc opus sapientie est: sed apparet audiens, apparet interrogans, quod in tam sapiente Doctore, & omnia sciente opus est humilitatis. Post munus verò prædicationis assumptum, docet orate, docet & humiliari, & orantem, se peccatorem & infirmum agnoscere. Docet, inquam, illum dicere: Dimitte nobis debita nostra: & ne nos inducas in tentationem.] Docet confidere, & docet humiliari. Nolite, inquit, timere pusillus grex. Ne timeatis, sed ne (vt vestra fiducia sit mihi

Matt. 6.
13.

grata) vestra pusillitatis obliuiscamini. Docet non iudicare, non damnare, & docet humiliari. Nolite, inquit, iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.] Ac si diceret: Ne superbiatis. Habetis vnde iudicemini: habetis quare condemnemini; ne igitur vos iudicium temerarium feratis; ne alios sine causa & sine potestate damnetis: si aliter feceritis, in damnationem cadetis. Docet dimittere, docet dare, docet & humiliari. Dimitte, & dimittemini; date, & dabitur vobis.] Vos peccatores estis, vos mendicetis. Dimitte ergo iniurias, vt remissionem peccatorum impetretis; date eleemosynam paruum bonorum temporarium, vt eleemosynam magnam salutis animæ recipiatis. Docet prædicare; docet, dæmones ex obsessis corporibus pellere; docet & humiliari. Quare exultantibus discipulis quia dæmonia illis subiicerentur, non nihil in eorum cordibus elationis insurgentis compefcuit. Videbam, inquit, Sathanam quasi fulgur de cœlo cadentem.] Id est; ne ob rectè gesta, & ob victos dæmones efferamini, quia Sathan ob elationem de cœlo cecidit, & locum gloriæ sublimem, ad quem sine superbia admitteretur, per superbiam amisit. Breuiter, nullum est opus Saluatoris, in quo non humilitas luceat: nullum verbum, nullæ doctrina, aut palam explicata, aut parabolis tecta, in qua non humilitas splendeat: nullum miraculum, quod non humilitas condiat: nulla passio, à qua humilitas inueniatur aliena. Omnem perfectionis doctrinam humilitate contexit, vt superbiam Adæ cunctis operibus veteris hominis infertam destrueret, & nos ad studium humilitatis incitaret. Quin & in tota sacra scriptura (si attentè consideremus) se Dominus superbiorum hostem & humilium amatorem ostendit. Iam illos deprimit, istos exaltat: iam illos abiicit, & repellit, istos verò nexibus sui amoris astringit, quia virus superbiæ, quod totam humanam naturam peruagabatur, non potuit à cordibus hominum remediis minoribus ablegari.

Ac tandem prima disciplinæ Christianæ elementa humilitate continentur, quam primo loco oportet addiscere, vt alias partes huius sacræ scientiæ discamus. Et qui aliquo saltem gradu non fuerit humilis, non solum non poterit ad perfectionem ascendere, verum nec ad initia virtutis accedere, nec salutem obtinere. Ostende mihi superbum iustum, superbum sanctum, superbum Deo gratum, & ego confitebor tibi, quod spiritualis doctrina ab humilitate non pendet. At si hunc non mihi ostenderit (& certus sum, quod nunquam ostendes) mihi persuasum habeo, Christum humilitatis magistrum ita humilitatem docere, vt sine illa virtutes alias non doceat, & neminem ad perfectionis fastigium adducat. Si ergo ipse se Magistrum humilitatis vocat, tu discipulus humilitatis voceris. Si ille perpetuò verbis & exemplis humilitatem docuit, tu eam, in quocumque sis perfectionis gradu, semper addices. Si ille in tota vita sua, humilitatis se professorem exhibuit, tu vicissim te modestæ amatorem exhibebis. Promittit ille humilibus diuitias suas, tu eas humilitate conquire. Quicquid docuit, humilitate condiuit, vt tu suspectum habeas, quod non humilitatis censura probauerit. Humilitas ergo doctrina Christi est, quam omnino oportet addiscere, vt eius discipulus habearis. Via cœli est non ardua, sed facilis, quam si non ingressus

fueris,

Luca 6.
37.

Luca 6.
38.

Luca 10.
18.

Bern. ser. 2. de inuio in capite.

fueris, nunquam ad statum beatitudinis optatum peruenies. O quam verè, quam sapienter hanc viam Bernardus tibi proponit. Quid, inquit, tu inflaris, ò homo? Quid extolleris sine causa? Quid alta sapis, & oculi tui omne sublime vident, quod tibi non cedit in bonum? Sublimis quidem Dominus: sed non ita proponitur tibi. Laudabilis magnitudo illius, non etiam imitabilis. Eleuata est magnificentia illius, & non poteris ad eam, nec, si te ruperis, apprehendes. Accedit, inquit, homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Excelsus siquidem Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Humiliare, & apprehendisti. Hæc planè lex pietatis: & propter hanc legem sustinui te Domine. Si fortè sublimitatis esset via proposita, & illic iter, quo offenderetur salutare Dei, quanta facerent homines, vt exaltarentur? Quam crudeliter inuicem sternerent, inuicem conculcarent? Quam impudenter reperent, manibusque, & pedibus conarentur in altum, vt imponerent se se homines super capita aliena? Et certè, qui contendit supergredi proximos, multas inueniet difficultates, multos habebit amulos, multos patietur contradictores, ascendentes equidem ex aduerso. Nihil verò facilius est volenti, quam humiliare semet ipsam. Hoc verbum est, dilectissimi, quod omnino nos reddit inexcusabiles: vt ne tenue quidem nobis velamen prætereunda liceat.] Hactenus ille. Fugiat itaque à cordibus nostris elatio, fugiat hostis humilitatis ambitio: & siquidem scholam Christi, nempe religiosam professionem frequentamus, in doctrina Christi addiscenda, quæ humilitas est, tota mens nostra versetur. Non recedamus ab ea præstantissima viuendi ratione, quam semel mundum deserendo suscepimus. Ab ea autem profectò recedimus, si, studio humilitatis reiecto, semina superborum desideriorum, à protoparente relicta, in cordibus nostris seruamus. Nihil enim præstat humilitatis amicus, & externa humilitatis ostensio, si desit humilitatis substantia, quam in sola Christi sequela, & in suscipienda eius doctrina, humilitatis virtute contenta, posita esse nequaquam ambigimus.

Humilitatem esse summam totius disciplinæ Christianæ.

CAPVT IV.

X iis, quæ in præcedenti capite dicta sunt, quæstio statim magnæ difficultatis emergit, quare Saluator noster, qui vniuersas virtutes docturus aduenierat, potius Magister humilitatis, quam misericordiæ, aut fortitudinis, aut aliarum virtutum voluerit appellari. Huius enim ratio esse non potest humilitatis præstantia, quia si virtutum naturam spectemus, aliæ (vniuersa Theologia clamante) inueniuntur præstantiores. Certè quidem præstantior est Fides, mentem nostram Dei verbis & diuinæ reuelationi submittens. Excellentior est spes, æternam beatitudinem, & apta instrumenta ad eius affectionem expectans. Sublimior est Charitas, Deum propter se ipsum, & proximum propter Deum, amoris actione complectens. Quid, quod & Prudentia, & Iustitia, & Fortitudo Temperantiæ præferuntur, cuius partem in superioribus,

Lib. 3. p. 2. c.

A humilitatem fecimus: neque ipsam reliquis temperantiæ partibus anteponeat audeamus? Quid igitur habet humilitas, propter quod debuit tam insigni prærogatiua fulgere, vt Christus Magister humilitatis in scriptura vocetur, & hoc nomen externa specie humile, aut certè non nimis cellsum tantæ maiestati deferatur? Euoluamus scripturas sacras an sit aliquid, quod huic implexæ quæstioni satisfaciatur. Sæpe legimus filios minores nati maioribus fuisse prælatos. Dominus Abel Caino prætulit, & hoc reiecto, illum, secundum sententiam communem scholæ, initium Ecclesiæ constituit, Ephraim minor ætate Manassi maiori præfertur, & ac si esset maior prius quam primogenitus nominatur. Et scriptum est: B Faciat tibi Deus sicut Ephraim, & sicut Manasse. Constituitque Iacob Ephraim ante Manasse.] Quin & Iacob minor Esau maiori saltem in acceptione bonorum temporalium prælatus est. Legimusque in Malachia: Dilexi Iacob, Esau autem odio habui.] Idem quoque in filiis Isai factum esse scimus. Ad ductis namque filiis maioribus in conspectu Samuëlis, audit: Non elegit Dominus ex istis:] vocato verò paruulo, qui pascebat oves, hic ex imperio Domini est in regem electus. Si ergo non semel, non bis, sed sæpius Dominus filios minores elegit, & maioribus anteposuit: quid mirum si inter virtutes selectissimas filias gratiæ, humilitatem quasi natu minorem, ad hoc quòd sua doctrina sit, & vocetur, eligat, & in hac dignitate cæteris præferat? Et sanè si causam, quare illi minores fratres maioribus præpositi sint, inquitamus; non aliam, quam diuinam voluntatem ita statuentem inueniemus. Quod in filiis Isaac Apostolus Paulus manifestè testatus est, dicens: Cùm nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, non ex operibus, sed ex vocante dictum est: Quia maior seruiet minori.] At in hac humilitatis prælatione aliqua fortè causa est ex parte humilitatis ipsius, quare. Christi doctrina vocetur, ex qua eius maxima dignitas elucebit.

Christus omnis iustitiæ ac sanctitatis præceptor dici debuit, quare (vt iam notauimus) absolute & sine aliquo addito præceptor aut magister dictus est. Præceptor, dixit Petrus, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.] Nihil vtiq; sine te cepimus, quia nihil omnino boni sine tua gratia, aut sine tuo auxilio mouente præstare possumus. In verbo autem tuo laxabimus rete, vt industria nostra, quæ sine verbo tuo nihil apprehendit, in verbo tuo capiat meritum multitudinem copiosam. Et decem illi leprosi: Iesu præceptor miserere nostri:] tu solus verus es præceptor, qui potes omnem miseriam falsitatis depellere, & ab omnibus malis docendo & iuuando liberare. Et alius quidam dixit: Magister, sequar te quocumque ieris.] Nam tu ductor ad omnem virtutem es, & nunquam in locum salutis ibo, si gressus meos à tua imitatione separauero. Vocatus est etiam Dominus iustitiæ magister, quoniam iustitia generalis est virtus omnem virtutem continens, à qua, qui rectè viuunt, & mandata custodiunt, iustorum denominationem accipiunt. Deditque nobis æternus Pater Filium suum, doctorem iustitiæ,] à quo non hanc aut illam tantum virtutem, sed omnem profus virtutem discamus, & quidquid nobis ad salutem necessarium est ipso præceptore compatemus. Quo loco Septuaginta verterunt, Dedit vobis escas aut alimenta iustitiæ; quia in Christo & per

Christum,

Docet Aug. 15. de ciuit. c. 1. c. ad Epsal. 141

Genes. 48. 20.

Malachia 1. 2.

1. Reg. 16. 10.

Rom. 9. 11.

Luca 5. 5.

Luca 17. 13.

Matth. 8. 19.

Ioel. 2. 23.

omnium beatorum spirituum ordines, vt donis suis omnia repleret. Idem sit iter membrorum & capitis, & sicut hoc descendit, quod non ex iustitia debuit, sed quod charitas illud impulit, vt nos secum ad caelestia deferret; ita & nos quod debemus ex iustitia, scilicet ad nostram despicientiam, descendamus, vt nos altitudo gratiae, & diuinæ familiaritatis excipiat. Rebecca, conspecto Isaac pedite,] qui egressus fuerat ad meditando in agro, statim descendit de camelo,] & animal, cui inlidebat, reliquit. Et tu, o anima mea, videns sponsum tuum descendisse in agrum huius mundi, vt cogitaret super te cogitationes pacis, & meditaretur salutem tuam, de camelo superbia descende, & vniuersos labores tuos ex verissima humilitate contemne. Nisi enim ab hoc descensu vitam spiritualem inciperis, nunquam poteris veras virtutes acquirere, & cum humillimo Domino coniugium inire.

Genes. 24.64.

Ille, qui sublimis est deitate, naturam nostram induit, vt esset humilitate mirabilis, & sponis suis, animabus sanctis, praeberet humilitatis exemplum. Conuersationem omnem suam humilitate conclusit, & in vita atque in morte hanc virtutem admauit, vt intelligant illae, de superbiis hostibus obtinuisse victoriam, & venam sanctitatis inuenisse, cum itinera suae despicientiae conficiunt. Non fuit ille contentus humilitatem coluisse, sed & humilitas ipsa factus est, vt sicut ipse est perfectionis summa; ita & humilitas sit etiam virtutis perfectionisque compendium. Deus charitas est] (vt inquit Ioannes) sed inquire, an Christus dici possit humilitas? Deus quidem est charitas increata, quoniam perfectiones suae non sunt ab eius natura distinctae: & sicut ipse sua iustitia & sua misericordia est, ita etiam & sua charitas est. At Christus alia ratione humilitas dici potest, quia nimirum obsequium humile est nobis impensum. Si rex potentissimus egenis seruiat, & ipsis ad mensam sedentibus, cibum ministrat eis, illud obsequium humilitatem vocamus, & dicimus, o quanta est huius regis humilitas. Quod si obsequium illud a rege non distingueretur, sed ipse rex esset famulus & famularus, obsequens & obsequium, iam ipse rex verè diceretur humilitas, quia non tantum opus humilitatis praestat, sed & est ipsum per actionem humilitatis datum obsequium. O Christe Saluator mundi, o Rex regum, & Domine dominantium, non tantum ministrasti nobis, sed & ministerium atque obsequium nostrum factus es: tu es qui ministras panem, & es ipse panis: tu qui offers pro nobis sacrificium Patri, & es ipsum sacrificium oblatum Patri. Si obsequium nostrum factus es, quid multum si te non tantum humilem, sed & humilitatem appellemus? Hanc dignationem tuam admiratus Dauid ad Patrem tuum ait: Minuisti eum paulo minus ab Angelis.] Quasi aequalis factus es Angelis quando ministrabas nobis, sed minor factus es Angelis, quando panis, & sacrificium voluisti fieri pro nobis. Sed iudicandum erit ex ore Bernardi hanc commendationem humilitatis audire. Sic planè, inquit, sic docet, vt vincat & humilitate, qui sublimitate vincebat, sitque tanto minor Angelis, quanto inferiori sese ministerio mancipauit: qui tanto excellentior est, quanto differentius nomen haereditauit. Sed queras fortasse, in quo minoratus videatur ab Angelis, cum ministrare venit, quandoquidem (vt supra meminimus) in ministerium mittuntur & illi: In eo utique, quod non modò ministravit, sed ministratus est, etiamque vnus & idem qui ministrabat, & qui ministrabatur. Merito proinde sponsa in Canticis Cantorum: Ecce (inquit) venit is saliens in mon-

1. Joan. 4.16.

Psal. 8.6.

Bern. ser. 1. de S. Michaele.

Cantic. 2.8.

A tibus, transiliens colles.] Ministrans enim salit inter Angelos, sed & ipsos transiit ministratus. Ministrant enim Angeli, sed de alieno, offerentes Deo bona opera, non sua, sed nostra, ac nobis eius gratiam referentes. Vnde & scriptura dicens: Quoniam ascendit fumus aromatum in conspectu Domini de manu Angeli;] sollicitè praemisit data ei fuisse incensa multa. Nostros enim sudores, non suos; nostras non suas lacrymas offerunt Deo: nobis quoque eius munera referunt, & non sua. Non sic minister ille sublimior cunctis, sed humilior vniuersis, qui semet ipsum obtulit sacrificium laudis, qui Patri offerens animam suam, nobis ministrat vsque hodie carnem suam.] Haecenus ille. Si igitur Christus sacrificium pro nobis oblatum est, si panis noster est, si tota vita eius fuit quasi quoddam humilitatis obsequium: non ambigamus humilitate vitam Christianam contineri, quam dum corde & opere custodimus, nequaquam à Christi imitatione distamus.

Apoct. 8.4.

B Ex eo demum cognosci potest, humilitatem esse veluti quandam virtutum & disciplinae Christianae summam, quod est pro omnibus nostris defectibus quasi generale remedium. Humilis, quia seipsum despicit, de se magna, & inania, & risu digna non cogitat, nec laudari aut honorari desiderat. Humilis, quia alios maiores putat, nunquam eos despicit, nec irridet, nec temerariè iudicat. Humilis, quia in corde suo omnium vitiorum, & imperfectionum semina esse fatetur, minimè de insurgentium tentationum molestia turbatur. Humilis, quia omnia bona à Deo venire nouit, virtutes non sibi arrogat: quia fragilitatem suam non ignorat, occasiones peccati declinat: quia suam paupertatem perspectam habet, occasiones etiam minimas proficiendi non deserit. Humilis amator est mortificationis, vt se ab imperfectionum labe purificet: amator est orationis, vt ab vniuersorum bonorum auctore dona gratiae ad perfectè viuendum impetret. Humilis tandem corruptibilia & visibilia despicit; caelestia & inuisibilia diligit, & quia perfectionem sibi deesse autumat, magno seruore semper ad eam venire contendit. Vna itaque humilitas talis est, vt multas in animam iusti virtutes inuehat, & ad multa bona praestanda, & multa mala cauenda sufficiat. Et sicut charitate totam Dei legem implemus; ita quodammodo humilitate omnem quoque legem custodimus. Quia nemo à lege deuiat, nisi superbiat, iuxta illud: Initium superbiae hominis apostatare à Deo, quoniam ab eo, qui fecit eum, recessit cor eius:] vt sicut primus homo à Deo per superbiam recessit: ita sciamus neminem à Deo per peccatum separari, nisi in quandam generalem superbiam incidat, & se ipsum actionis, qua peccat, finem constituat. Nullus etiam legem implet, nisi se Deo, cuius mandatis pareat, humilitate subiciat. Quod fortassis indicauit Dauid ita canens: Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non sum oblitus.] Considera, inquam, o Domine, quia humilis sum, quia legem humilitatis, qua tibi in omnibus subderet, oblitus non sum, & à malis imminetibus libera me. Humilitatem pro afflictione positam multi existimant. Non abnuo. Sed Ambrosius, & Augustinus humilitatis nomine, virtutem humilitatis, & lege Dei, legem humilitatis intelligunt. De voce humilitatis haec Ambrosius ait: Fortasse dicat aliquis, gloriatur de se Propheta, & sigloriatur, gloriatur in infirmitatibus suis, in quibus & Apostolus gloriatur,

Ecd. 10. 14. 15.

Vide D. Th. 2.2.9. 102. ar. 2.

Ps. 118. 153.

Ambros. ad Psal. 118. ser. 20.

2. Corin. 12. 9.

Aug. ib. concione 30. Luca. 14. 11.

Iob. 5. 11.

Greg. 7. mor. c. 9.

1. Corin. 1. 27.

1. Corin. 6. 3. Ephes. 2. 6.

dicens: Gloriabor in infirmitatibus meis.] Alius in diuitiis, alius in titulis nobilitatis ac prosapiae suae; alius in administrationibus, & honoribus gloriatur, iustus in humilitate gloriatur. Bona enim gloria, Christo esse subiectum. Vt scias autem, quia iactate non se cupiat, sed Domini in se gratiam prouocare, alibi idem Propheta ait: Vide humilitatem meam & laborem meum. Ergo quasi is, qui humiliauerit cor suum: quasi is, qui plurimum laborauerit, ibi sibi dimitti peccata desiderat: hic erui se precatur. De lege verò, haec Augustinus: Hoc loco nullam Dei legem conuenientius intelligimus, nisi qua immobiliter fixum est, vt omnis, qui se exaltat humilietur; & omnis, qui se humiliat exaltetur. Superbus ergo malis, vt humilietur, innectitur: humilis à malis, vt exaltetur, eripitur.] Haec illi.

Si ergo legem Dei humilitate complemus; si dum humiliamur Deo, peccata vitamus; si dum nos deificamus, & Deo fidimus, robur ad capeffendam perfectionem obtinemus, verè humilitas est disciplina Christianae summa, quam qui tenuerit in conuersatione sua, breui compendio omnem virtutem colet, & dum se magis magisque deiecerit, ad maiorem mentis puritatem veniet. Deus est enim (vt ait Iob) [qui ponit humiles in sublime;] qui eos nimirum, quos humilitate deprimit, ad fastigium sanctitatis extollit. Hi sanè dum se humiliant, in sublimitate ponuntur, quia omnia terrena pedibus proterunt, de quibus optime inquit Gregorius: In sublimi quippe humiles ponuntur, quia cum se ex humilitate substernunt, altæ mentis iudicio cuncta temporalia transeunt, cumque se indignos in omnibus æstimant, rectæ cogitationis examine huius mundi gloriam transcendentem calcant. Videamus humilem Paulum, cum discipulis dicit: Non enim nosmetipsos [prædicamus, sed Iesum Christum] Dominum nostrum, nos autem seruos vestros per Christum, Videamus hunc humilem in sublimiam positum dicentem: An nescitis, quia Angelos iudicabimus? Et rursum: Conuersus cœlitatis, & confedere nos fecit in cœlestibus.] Fortasse hunc exterius tunc catena religabat, mente tamen in sublimibus positus fuerat, quia iam per spei suæ certitudinem in cœlestibus sedebat.] Iam nihil superest nisi vt humilitatem, summam virtutum esse dicamus. quæ terrena despiciat, cœlestia appetit, & præmia æterna fidenter expectat. Hanc viam, ò iuste, tu diligenter ingredere, quia si aliò diuerteris, & humilitatem deposueris, nunquam virtutes, humilitati subnixas, consequeris.

Homines fieri Humilitate Deo gratissimos, Angelisque simillimos. CAPVT V.

ERIT O Deus humiles diligit, quos humilitate sibi subiecit, & Angelicis spiritibus simillimos fecit. Quanti autem eos diligit, quàmque gratos habeat, vates Regius cecinit, & propter hoc reges terræ non sine stupore maximo ad reddendas Deo grates inuitauit: Confiteantur tibi, Domine, ait, omnes reges terræ: quia audierunt omnia verba oris tui.] Laudibus te attollant, ò Deus meus, omnes iusti, omnes reges terræ, qui verè in terra regnant, quoniam se ipsos regunt, & vt postea in cœlo regnent, omnia bona terræ sub pedibus ponunt. Et quidem iuste hos reges ad tuas laudes proferendas inuito: quoniam si non est speciosa laus in ore peccatorum, erit vtique speciosa, & grata

Psal. 137. 4.

tibi in ore iustorum. Hi autem, quos nunc reges nomeno, iusti sunt, quia audierunt verba oris tui; & ea non solum auditu, sed opere complexi sunt. Hi canent in viis Domini; canant, inquam, occultissimas rationes prouidentiae eius: siue canant stupenda, ac nullis humanis sensibus comprehensa opera eius; nec timeant in laude modum excedere, quoniam magna est gloria Domini, & adeò magna, vt nunquam possit vel ab vlla creatura, vel ab omnibus simul pro dignitate laudari. Inter alias autem Dei vias, ac mirabiles suæ prouidentiae rationes: inter alia Dei admiranda opera, hanc præcipuè nunc reges terræ canant, quòd excelsus cum sit Dominus, humilia respicit, & alta à longè cognoscit. O opus Dei admirandum! ò opus omni laude dignissimum, quòd ipse excelsus humilia respiciat! Nam & magni magnos diligunt, & supremi saeculi principes alios similes, nempe nobilissimos & illusterrimos, suo amore dignos ducunt. Non verò sic Deus noster, qui in altis habitat; & cum imensus & excelsus natura sit, humilia respicit in cœlo & in terra.] Quid ipse excelsus Deo propè respicit, & superbos ac elatos à longè cognoscit, nisi quòd illos oculis misericordiae videt, vt impensè diligit; istos autem oculis indignationis respicit, vt ob superbiam, qua foetet, odio habeat, & à se tanquam indignos repellat: Vnde egregiè Prosper ait: Sub oculis Domini est humilis & elatus: sed humilem, quia placet, proximus videt: superbum, quia displicet, longinquus agnoscit. Et alio loco vberius inquit: Meritò cœlum intelliguntur, qui habitantur à Domino: qui cum sint sancti, atque ideo excelsi, iidem tamen sunt humiles, neque aliunde, nisi de humilitate sublimes. In altis itaque Dominus habitat; id est, in sanctis, & spiritualibus, atque ecclesiasticis. Et humilia respicit, id est, ipsos Sanctos, nunquam in se, sed semper in Domino gloriantes: delectatur enim altitudine humilium, & humilitate cœlestium, in cœlo & in terra: hoc est, quorū conuersatio in cœlis est, licet mortali sint carne circumdati.] Respectus itaque humilium, quo à Domino respiciuntur vt cœli sui, vt ipsa humilitate sublimes, respectus est benignitatis & amoris; respicit enim eos vt ipsius honoris auidos, vtque humilitate decoros, & ad eos diligendos trahitur, quia cum eos iustos & sui similes fecerit, eximio quodam ipsos amore dignatur.

Humilibus nihil aliud cura est, nisi honor Dei; nam illum honore afficiunt, dum eidem omne bonum tribuentes, se ipsos, conatūque suos, apertissima compulsi veritate, contemnunt. Illos autem, qui Deum honorant, ipse gratissimos habet, eisque abundantissimam gratiam impertit. Qua ratione Ecclesiasticus ad humilitatem hortatur, dicens: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam: quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.] Nihil est pretiosius, nihil desiderabilius, quàm apud Deum inuenire gratiam, & eius amorem ac benevolentiam promereri. Si hanc igitur tibi conciliare cupis, quato maior fueris, tanto magis te abice, tanto modestius de te cogita, tanto verius aliis te submitte, vt hūc thesaurum gratiae Dei possidere merearis. Si autem causam aues cognoscere, ob quam Deus humiles gratos habeat, ea est, quia cum ipse sit potentissimus & honore dignissimus, soli humiles eum honore prosequuntur, superbi verò eius honori, quantū in ipsis est, detrahunt. Si ergo humiles Deū honore prosequuntur, & se ipsos despicabiles ostendunt, vt Dei gloria apud omnes magis magisque replèdeat, quid mirū, si ab eo diligantur, cuius solum honorem exoptant? Illi sanctis Angelis quotidie similes sunt, qui cum apostolicis spiritibus,

Psal. 112. 5.

Prosp. ad Psal. 137.

ad Psal. 112.

Eccles. 10.

ibi

Apocal.
12.7.

Vida D.
Tho. 1. p.
9. 63. ar.
8.

Isaia 14.
13. 14.

Cantic.
1. 11.
Ruper.
lib. 1. in
Cantic.
ad cap.
1.

sibi non debitam Dei similitudinem affectantibus, fortiter dimicant. Ioannes enim Sanctorum Angelorum fidelitatem enarrans, hæc ait: Factum est prælium magnum in cælo, Michaël, & Angeli eius præliabantur cum dracone: & draco pugnat, & Angeli eius: & non valuerunt, nec locus inuentus est eorum amplius in cælo. Nemo prohibere potest, ut locum hunc, non de prælio futuro in Ecclesia tempore Antichristi, sed de prælio facto in ipso cælo Empyreo inter Angelos bonos & malos, nunc cum scholas sectantibus intelligamus. Nam cum Lucifer, & eius sequaces per superbiam aduersus Deum exigerentur, à Michaële, & Angelis sanctis, atque humilibus è cælo deturbati sunt, & in tartareas pœnas deiecti. Ibi in perpetuas aternitates suæ superbix pœnas luunt, & Angeli sancti suæ humilitatis ac fidelitatis præmia recipiunt: honorante Deo eos, qui se honore affecerunt; & impensè diligente, ac præmiis cumulatissimis prosequente illos, qui pro amore suo cum superbis spiritibus decertarunt. Similis huic est quotidiana humilium victoria, qui vita, & moribus in atriis cæli, nempe in Ecclesia, semper clamant: Quis sicut Deus? Et superbos honorem non debitum ambientes, & sibi, non Deo gloriam querentes, verè humilitatis exemplo condemnant. Quisque eorum non dicit cum superbo Lucifero: In cælum conscendam: sed quod ad me attinet, in infimo loco sedeo. Non dicit: [Sedeo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis:] sed cum humili publicano timens, & tremens, & genuflexus, & veniam de peccatis postulans, in postremo angulo templi subsistam. Non dicit: [Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo,] sed in hoc, quod pro me seruus factus est, & in vili præsepio collocatus, eum imitari contendam. Quod si humiles, sanctos Angelos vita & conuersatione sequuntur, æquum est ut Deo nimis grati acceptique putentur; ut ille, qui non est acceptor personarum, similia obsequia simili amore gratificet, & similibus præmiis afficiat. Humilitate Angeli Deum ad se traxerunt, qui post reportatam ab eis de superbo hoste victoriam, illos in vitam beatam admisit, & se ipsum eorum mercedem ac possessionem fecit: & eadem virtute iusti Deum ad se trahunt, & suorum cordium habitatorè agnoscunt. Dicit Rupertus Abbas qua virtute Maria Virgo Verbum Dei ad se pertraxit; Exponens enim illud Canticorum: Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum, ita scribit: Olim in Eva malo superbix fœtore offensus, & ob hoc ab humano genere auctus fuerat: nunc autem delectatus bono odore, nardo humilitatis meæ, sic ad genus humanum conuersus est. Propterea nardam meam dico humilitatem meam, quia sicut nardus herba aromatica, paruo quidem fructu, vel parua spica nequaquam se in altum subrigit, sed comosa, atque odoratissima flore optimi odoris, atque radice suaui, multis vsibus probatur utilis: sic humilitas mea, suo quidem arbitrio, vel iudicio, parua res est, nimiumque exilis, sed iudicio regis pretiosior est eundis operibus legis, in quibus homines iusti sibi videntur atque magnifici: ipsi quoque regem, & Patrem eius, Deum, sanctum quoque Spiritum vnice delectat velut suavis odor, qualis quantusque de nullo vnquam vsque ad ipsum spirauit, vel spirare potuit sacrificio. O amici hoc ego experta sum. Humilitatem meam de illo accubitu suo sensit, & respexit, & valde delectatus est, & placuit sibi, quod in isto sexu tantam humilitatem inuenit: in isto (inquam) sexu, à quo initium superbix, generi humano super-

A ueniens, totam massam corruptit. Sic ille. Quod in anima omnium humillima factum est, in omnibus animabus humilibus suo modulo fieri certum est, nempe quod regem regum ad se humilitate trahant, & inuicent, ac vera charitate possideant. Si autem Dominus humilitate delectatur, tanquam ea virtute, quæ ei honorem defert, & gloriam Deo debitam sibi non rapit: si humilitate ad manendum in hominibus inuitatur, & allicitur; non dubium quin humiles gratissimos habeat, & vt veros Christi filij sui imitatores, & Angelis similes diligat.

Quis ambigat formæ pulchritudinem esse dilectionis illicium & incitamentum amoris? Sed animæ, quæ humilitate in Deum gloriam & honorem intorquent, eadem virtute pulchræ & decoræ sunt, vt inde appareat, quantam apud illum gratiam inueniant. Quid enim pulchrius homine, præsertim literato, & magnis virtutibus, ac Dei donis prædito, humiliter de se ipso sentiente, & omnem saltum, omnemque ab aliis profectam laudem asperrante? Certè hunc Deus diligit, quem dilectissimo Filio suo magno & humili similem videt: Angeli amant, quia eum non hominè, terrena sed cælestia sapientem, & sibi humilitate iunctum esse fatentur: homines verò suspiciunt, & admirantur, & quem superbia tumidum non sustinerent, humilitate fulgentem sibi prælarum esse gaudent. Humilitas itaque, Dei, & Angelorum, & hominum oculos capiens & illiciens, pulchritudo animæ est, quæ in anima, prius criminibus fœdata, magna creditur, sed in ea, quæ innocentiam sanctitatemque seruaui, maxima & planè mirabilis inuenitur. Huic in Canticis dictum est: Ecce tu pulchra es amica mea: ecce tu pulchra es. Bis pulchra dicitur, & non ociosè, primò quidem propter conseruatam puritatem, & secundò verò propter tentam humilitatem, quia licet humilitas sit semper animæ pulchritudo; tamen puritati vitæ, & donorum siue naturalium, siue supernaturalium copia adiuncta crescit, & mirabilem splendorem acquirit. Vtrumque ex melliflui Doctores verbis accepimus:

Decor, inquit, animæ, humilitas est. Non à me ipso hoc dico, cum Propheta prior dixerit: Asperges me hyssopo, & mandabor, humili herba, & pectoris purgatiua, humilitatem significans. Hac se post grauem lapsum rex & Propheta lauari confidit, & sic niuè quendam innocentia recuperate candorem. Verùm in eo, qui grauius peccauit, est amanda, non tamen admiranda humilitas. At si quis innocentiam retinet, & nihilominus humilitatem iungit; nonne tibi videtur geminum animæ possidere decorem? Sancta Maria sanctimoniam non amisit, & humilitate non caruit: & ideo concupiuit rex decorem eius, quia humilitatem innocentia sociauit. Denique [respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ.] Ergo beati, qui custodiunt vestimenta sua munda, videlicet simplicitatis & innocentia; si tamen & decorem inducere humilitatis adiciant. Hæc ille. Meritò ergo dicemus eximiam virtutem humilitatè, vestitam esse sicut aurum emblemate perornatum, quod etsi per se pulchrum sit, tamen colore illo viuido & splendido expolium pulchrius & pretiosius efficitur. Atque adèd si humilitas siue in penitente, siue in innocente pulchritudo esse probatur, non potest Deus amator pulchritudinis eos relicere, aut inuitos habere, quos virtus hæc suo decore exornauerit: quin potius illos vt sibi gratissimos fouet, & protegit, ac dilectionis suæ stringit amplexibus. Vnde Isaia ait: Quia hæc dicit excelsus, & sublimis habitans aternitatem, & sanctum nomen eius in excelsis, & in sancto habitans, & eum contrito &

Cantic.
1. 14.

Bern. ser.
45. in
Cantic.

Luce 1.
48.

Isaia 57.
15.

Hieron. ibid.

humili spiritu.] Excelsus profecto cum sit Deus, habitat in corde excelso (vt exponit Hieronymus) & sanctus in sancto. At quod est cor excelsum, quod sanctum? Nullum aliud nisi cor contritum & humile, quod compunctione abiecta peccatorum deserit, & humilitate se terrenis euacuans ad caelestia dona capienda disponit. Denique venit ille vt viuificet spiritum humilium, & viuificet cor contritorum. His humilibus & contritis vitam suae similem, nimirum gratiae vitam impertit, & in viuificatis sibi complacet; eosque dilectissimos habet, quos humilitate suae voluntati subiectissimos reperit.

1. Cor. 13. 1.

Prosp. epist. ad Demetria. ad finem.

Casav. epist. Homil. 28.

Prou. 11. 2.

Accedat & alia causa, propter quam humilitas animas iustas Deo gratissimas faciat, quia scilicet sine illa reliqua obsequia, licet magna, licet difficilia, licet pretiosa, Deo placere non possunt. Et quidem hoc proprium charitatis virtutum generis esse videtur; de qua dixit Paulus: Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens.] Et postea: Si habuero prophetiam, & fidem, & elemosynarum largitatem, & martyrij fortitudinem, sine charitate nihil sum, & nihil mihi prodest.] Sed si attendere consideremus, idem elogiū humilitati conuenire videbimus. Quod non audeo dicere nisi Prosper, Regiensis Episcopus, & perpetuus Augustini lector, non antea dixisset. Ille ad Demetriadem virginem scribens, & remedia aduersus spiritum superbiae perscribens, sic ait: Hunc autem corruptissimum pestilentiae ipsius statum spiritus verae humilitatis, & verae charitatis excludit. In nullo enim haec virtutes ab inuicem diuiduntur, & ambarum tam indiffereta connexio est, vt qui in vna earum constituitur, simul vtraque potiatur. Sicut enim pars charitatis est humilitas; ita pars humilitatis est charitas. Et si illa recolamus, quae sine bono charitatis infructuosa esse Apostolus definiuit, inueniemus eadem similem habere charitatem, si eis humilitas vera defuerit. Quem enim fructū habebit, aut cum inflatione scientia, aut cum humana gloria fides, aut cum instantia largitas, aut cum elatione martyrium? Vnde quia in destructionem superbiae & humilitas tendit & charitas, de vtraque habeatur dictum quicquid de vna est disputatum. Et ad idem Casarius ait: Iterum atque iterum rogo, & admoneo vos fratres, vt obedientiam, humilitatem, atque charitatem, non solum senioribus & coequalibus, sed etiam iunioribus exhibere iugiter studeatis; quia quaelibet bona seruis Dei habere cōtēderit, omnia infeliciter perdet, si in illo humilitas & charitas non fuerit.] Non ergo placet Deo, quod superbia serauerit, & quod humilitatis iura reliquerit. Est enim humilitas quasi virtutum condimentum, sine quo insulsa, & esui apte minime reputantur: & Deus mensae suae apponi non patitur cibum, cui sapor humilitatis non fuerit adiunctus. Spernet ille labores tuos, corporis afflictationes, & mentis curas, & conatus pro nihilo ducet, si humilitate posthabita, laborans & sudans superbia tumueris. Vbi fuerit superbia, inquit Salomon, ibi erit & contumelia: vbi autem humilitas, ibi & sapientia.] Nam si superbiae tumor opera tua fuerit comitatus, non sine ignominia illorum, & tua à Domino repellentur. Si autem humilitate cinxeris, & modestia decoraueris, seruus fidelis, & sapiens reputatus cum illis libenter admittetur. Est humilitas sanctus quidam & necessarius virtutum fucus, quo si earū actiones non fuerint illatae, minus gratiae oculis bonorum apparent. Saepe vidi concione eloquen-

atissimam, & actionem litterarū subtilissimam, & alia huiusmodi ob humilitatis absentiam fuisse refutata, & non sine risu contempta. Fucus enim iste non ob vanitate, sed ob veritatem adiectus, ideo opera nostra placere facit, quia eorū imperfectiones abscondit. Nullaque est in nostris operibus culpa, quā humilitas non venia dignam reddat: nullus defectus, quem sua comitate non suppleat. Est tandem humilitas si non vita operum, hoc enim charitati competit; at sanitas operum, sine qua putrida sunt in se ipsis, & aspicientibus fastidiosa. Nam si tinea bonorum operū superbia est, sanitas eorundem operum, humilitas erit: tinea (vt annotauit Gregorius) dānam facit, & sonitū non facit: ita superbia dum incus in corde lateret, sine eo quod ab hominibus videatur, bonorū nostrorum interiora corrodit. At humilitas dum hanc tinea superbiae tollit, opus bonū in sua integritate conseruat. Ecce ergo quare humilitas gratissima Deo sit; quia dum iustorum opera perficit, & eos decoros reddit, & Deo honorem deserit, ipsos Angelis simillimos facit, quorum semper fuit Deum honore prosequi, perfecte operari, & pulchritudine ac decore vestiti. Detestor ego superbiā Iacob, ait Dominus, & domos eius odi.] Detestatur namque ipse superbiā & elationem filiorum Iacob Patriarchae sanctissimi, qui humilitate auctus est, & celebrissimo nomine Isaac honoratus: quē patrem humilē, vt Deo placiti essent, imitari debuissent. Si hāc Dominus superbiā detestatur, & odit, humilitatē Iacob in spiritualibus eius filiis diligit, & ipsos propter illam maximē gratos habebit. Quare hanc virtutem pulcherrimam semper desiderat, & quia donum magnum Dei est, semper postulat, & sine vlla intermissione opere cōple, vt gratus Deo (quod certē summum est maximē desiderabile) esse merearis.

Grego. 5. mor. c. 28

Amos 6. 8.

Deum in iustis suis Humilitatem maximē curare.

CAPVT IV.

DIFFICILE est homini, Dei voluntatem agnoscere, & tantam rectitudinem, tantamque sublimitatem angusta inuestigatione contingere. Quis enim adiuuit spiritum Domini? vt ait Isaias, aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? cum quo inuit consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiae, & erudiuit eum, scientiam, & viam prudentiae ostendit illi? Certē nullus. Quod si Domini potestas à nullo adiuta est, si eius iudicia à nullo comprehensa, si ipsius scientia, ac agendi ratio à nomine cognita, quid mirum, si voluntas eius, huic scientiae ac potestati conformis omnino nos lateat? Vix Domini à Paulo inuestigabiles vocatae sunt, id est, nulla humana ratione vestigabiles, nullo hominum sensu comprehensibiles. Vix autem Domini, iudicia eius, ac voluntates eius esse intelligimus, de quibus in Psalmo dictum est: Quoniam vniuersae viae Domini misericordia & veritas.] Misericordia eius imperuestigabilis est, quia extenditur ad delenda vniuersorum indulgentiam postulantium crimina: & veritas eius est incomprehensibilis, quia sine vilo sine castiga impoenitentium, & non se emendantium delicta. Vtrumque mirabile & humanum captum excedens, quod iustissimus Deus velit magna peccata vilissimorum hominum, vtrumque ea detestantium, remittere: & misericordissimus Pater in animum inducat, peccata per breue tempus duratia, quia dolore pur-

1. Jo. 4. 13. 14.

Rom. 11. 33.

Psal. 24. 10.

gata

Deus
Tom. 1.

gata non sunt, in perpetuas aeternitates punire. Quod autem de his Dei voluntatibus dictum est (quae comparatae ad effectus plures appellantur, cum tamen in ipso Deo, qua omnia vult, voluntas sit una) de aliis etiam dici potest, quod scientiam nostram & investigationem effugiunt. Sed unum est, in quo Deus voluntatem suam nobis manifestam ac perspectam esse voluit; in eo scilicet quod nobis faciendum est aut vitandum, ut ei, tanquam Domino ac Creatori nostro, placeamus. Omnia enim praecipua & universalia consilia voluntatem Dei continent, quae aperte, & sine ulla ambagibus patefaciunt, quid ab hominibus Deus fieri aut non fieri velit. Quare vox Pauli est ab ipso Deo ad loquendum moti: Haec est voluntas Dei sanctificatio vestra. Et: In omnibus gratias agite: haec est enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis. Et Petrus ait: Subiecti estote omni humanae creaturae propter Deum, quia sic est voluntas Dei. Ac tandem David: Notas fecit vias suas Moysi: filius Israel voluntates suas. Et in hoc miserator, & misericors Dominus, longanimis, & multum misericors, quod voluntates suas nobis notas facit, etsi secundum eas non vivamus, & leges eius praetereamus, patienter sustinet. Est itaque voluntas Dei hominibus occulta & manifesta: occulta quidem de se, manifesta vero, quia ipse eam nobis aperuit: occulta in consiliis suis; manifesta in operibus nostris, quoniam qui iudicia sua ut a nobis in veneratione habeantur, abscondit, quid a nobis fieri velit, ne erremus, & decipiamur, benignè patefacit.

Inter has autem Dei voluntates nobis expositas ac patefactas, una est miris modis declarata, qua ab omnibus iustis submissionem & humilitatem exposcit. Nam ipsa cura, & zelo continendi eos in humilitatis officio euidenter ostendit, & impensè, plusquam cogitari possit, in ipsis humilitatem amare. Ea quidem amplius amamus, quae diligentius curamus, & sollicitius custodimus. Deus vero, qui humilitatem iustorum diligentissimè curat, & sollicitissimè servat, satis se eam magna dilectione amare demonstrat. Ut autem exponam, quanta cura Deus noster in nobis humilitatem gignat, & generatam provehat atque custodiat, liber verbis Augustini uti, qui vult docet, quantum modis impij ad poenitentiam vocentur. Ita ergo scribit: Vocat Deus undique ad correctionem, vocat undique ad poenitentiam. Vocat beneficiis creaturae; vocat impertiendo tempus vivendi; vocat per lectorem; vocat per tractatorem; vocat per intimam cogitationem; vocat per flagellum correctionis; vocat per misericordiam consolationis. Propterea his omnibus modis nos Deus ad humilitatem incitare curat: propterea his omnibus rationibus nos ad humilitatem vocat, ut nobis certum sit, maximè curae illi esse, ut humiles simus, & de nobis modestè sentiamus.

Beneficiorum mole nos ad humilitatem pertrahit, quia simul cum illis lucem ad cognoscendam nostram maximam indignitatem immittit. Beneficiorum enim Dei, ac beneficiorum regis terreni hoc magnum invenimus discrimen, quod ista in superbiam eleuant, illa ad humilitatem inclinant. Vide Aman ex beneficiis regis Assueri in incredibilem superbiam elatum. Rex Assuerus, inquit scriptura, exaltauit Aman, filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag hominem inquam alienigenam, ex vili profapia natum Amalecitam, aut Macedonem, in quibus ferè semper accidit, ut ex dignitate superbiant. Et hinc quid sequutum est? Certè ut ageremè ferret, & valde iraceretur, eo quod Mardocheus

A ludæus non flecteret illi genu, nec ipsum adoraret, timens ne contra ius, & fas divinum honorem in hominem mortalem transferret. Quanta verò fuerit huius superbissimi hominis, tum indignatio, tum elatio, ex eo cognoscitur, quod pro nihilo dicens in unum Mardocheum mittere manus suas, statuit apud se omnem nationem Iudæorum in ultionem negatae adorationis perdere, atque delere. Sed vide nunc Paulum ex beneficiis Dei in virtutem humilitatis erectum: Gratias, inquit, ago ei, qui me confortavit, Christo Iesu, Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio: qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus. Non mihi, aut vitibus meis, sed Deo meo accepta bona tribuo. Ille, cum essem infirmus, & egenus, atque infirmis elementis serviens, roboravit mentem meam fide & charitate, per merita Christi Iesu. Cum essem infidelis, per gratiam suam fidelem me esse praevidit; & cum essem abiectus, & vilis, me in dignitate Apostolatus, & in praedicationis ministerio constituit. Haec, inquam, accepi, non ob merita mea, sed ob benignitatem ac beneplacitum eius, qui elegit me. Cum enim prius fuero blasphemus, & malè de Christo loquens, & persecutor Sanctorum eius, & contumeliosus in mysterium gratiae suae, non potui ex me tantorum honorum particeps fieri. Ita Deus iustos concessis bonis humiliat, ut humiliter de se sentientes, maiorum donorum capaces efficiat. Et sanè si Dominus ex beneficiis gratias quaerit, etiam

B humilitatem exquirat; quia licet gratiarum actio sit opus gratitudinis, non tamen potest separari ab affectu humilitatis. Quamobrem Augustinus gratiarum actionem definiens, ait: Deo gratias agere, est sentire, omnia bona à Deo data esse, & pro eis ipsum laudare. Et alio loco: Agnosce te à Deo habere, & ex te nihil habere, ut nec superbus sis, nec ingratus. Deus itaque nos saepe beneficiis onerat, ut sancta humilitate deprimat, & depressos ad fastigia maiorum donorum attollat. Ad quod propositum pulchra est similitudo Dorothei: Ut arbores, ait, cum multo fructu onustae fuerint, inclinant ramos, & eos plerumque frangunt. Qui autem ramus nullum habet fructum attollitur in altum, & rectus asurgit: Si autem (ut à multis expertum est) lapis appendatur, inclineturque, ne rectus asurgat, illico poma parit: Sic anima nostra, si humilietur, statim fructus edit, quantoque plures fructus attulerit, tanto magis humiliatur. Nam viri sancti, quanto ad Deum propius accesserint: tanto se iniquiores agnoscunt. Attende quam verum sit, quod Deus te beneficiis ad humilitatem trahat, & quo pacto ex exaltatione tua, animi submissionem, sine qua omnis exaltatio periculosa est, elicere curat. Nam & beneficia in homines confert, ut glorificetur in eis. Quam verò gloria illi conferes, si humilitate postposita, dona eius tua merita existimes, & tibi per superbiam ascribas?

C Ipsa quoque vita longævitate Deus nos ad humilitatem inducit. Sicut enim adolescentia experimento caret, ita & matura aetas, ac multò magis senectus est experientiae parès atque magistra. Ideoque Deus, misericordia motus, solet aliquando iustorum vitam protrahere, ut suam infirmitatem quasi manibus tractent, & ex infirmitatis suae cognitione ad sui despicientiam veniant, & ex hac despicentia ac humilitate ad dona, quae in adolescentia non sunt consecuti, conscendant. O quam saepe multis annis nititur homo in summo virtutis se ponere, & in imo se reperit, conatur per orationis studium, & contemplationis exercitium familiaris esse Deo,

D Iamque ad humilitatem pertrahit, quia simul cum illis lucem ad cognoscendam nostram maximam indignitatem immittit. Beneficiorum enim Dei, ac beneficiorum regis terreni hoc magnum invenimus discrimen, quod ista in superbiam eleuant, illa ad humilitatem inclinant. Vide Aman ex beneficiis regis Assueri in incredibilem superbiam elatum. Rex Assuerus, inquit scriptura, exaltauit Aman, filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag hominem inquam alienigenam, ex vili profapia natum Amalecitam, aut Macedonem, in quibus ferè semper accidit, ut ex dignitate superbiant. Et hinc quid sequutum est? Certè ut ageremè ferret, & valde iraceretur, eo quod Mardocheus

E Iamque ad humilitatem pertrahit, quia simul cum illis lucem ad cognoscendam nostram maximam indignitatem immittit. Beneficiorum enim Dei, ac beneficiorum regis terreni hoc magnum invenimus discrimen, quod ista in superbiam eleuant, illa ad humilitatem inclinant. Vide Aman ex beneficiis regis Assueri in incredibilem superbiam elatum. Rex Assuerus, inquit scriptura, exaltauit Aman, filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag hominem inquam alienigenam, ex vili profapia natum Amalecitam, aut Macedonem, in quibus ferè semper accidit, ut ex dignitate superbiant. Et hinc quid sequutum est? Certè ut ageremè ferret, & valde iraceretur, eo quod Mardocheus

1. Timot. 1. 12.

Aug. in epistolâ ad Rom. In Psal. 85.

Dorothei doct. 2.

1. Thib. sal. 4. 3. 6. 5. 18.

1. Petri 2. 13. 2. 102. 7.

Aug. ad Ps. 102.

Esber. 1.

12. & ab eo, quod optat, excluditur [dicitque non sine dolore: Dum adhuc ordier, succidit me:] donec experientia propria imbecillitatis doctus, incipit se ipsum despiciere, & de suis conatibus desperare. Tūc sine conatu, sine labore quod diu optauerat, accipit, & caelestium donorum, a quibus superbus exclusum se viderat, humilis factus se possessorem videt. Hic profecto diu fortasse vixit, vt scientiam humilitatis annorum diuturnitate disceret, & per eam quasi per ianuam ad obtentionem magnae virtutis intraret. In quo verum est, quod Deus cum vitae longitudine ad humilitatem vocauit, & per experimentum humanae infirmitatis bonorum desideratorum diuitem fecit. Dicit ille, gratias pro tanto beneficio agens Domino: Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum.]

12. Vitae quippe protelatio illi tributa est; & misericordia, qua se ipsum agnosceret, praerogata, vt benigna Dei providentia eum ab spiritu superbiae custodiens, & liberans, copia caelestium donorum imbueret. Vel spiritus eius est a provida Dei visitatione custoditus, cum in ipsa attributione donorum Deus in homine spiritum humilitatis & propriae notitiae custodit. Nam si dona praestat, vt verbis Gregorij utar, sed hunc spiritum continuè restaurando non subleuat, citius bonum perditur, quod non a largiente custoditur. Et forte huc trahi potest illa eruditio virorum, de qua idem sanctus Iob ait: Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.]

16. Vt auertat hominem ab his, quae fecit, & liberet eum a superbia. Prius enim Dominus quos diligit viros, aut aetate, aut saltem sensu, & maturitate facit, & tunc in quieto orationis somno erudit disciplina, vt & mala ab illis prius gesta corrigat, & a superbia, quae solet nasci ex bonis, eripiat. Profecto idem Beatus Pater Gregorius disciplinae nomine compunctionem, nos ad humilitatem, & modestiam, ac ad submissionem trahentem, intelligit. Cuius causas ediciens, sic ait: Quatuor sunt qualitates, quibus iusti viri anima in compunctione vehementer afficitur. Cum aut malorum suorum reminiscitur, considerans ubi fuit, aut iudiciorum Dei sententiam metuens, secum quaerens, cogitat ubi erit, aut cum mala vitae praesentis solerter attendens, moriens considerat ubi est: aut cum bona supernae patriae contemplatur, quae quia nondum adipiscitur, lugens conspicit ubi non est.] His considerationibus Deus viros erudit, & in humilitate stabilis, vt vita ipsa naturalis illis ad humilitatem seruiat, qua parati ampliora dona recipiant.

Greg. 23.
mor. c. 13.

Ioan. 9.
39.

Numer.
13. 34.

His etiam, quae legimus, & quae audimus, faciente Deo, ad humilitatem vocamur. Nihilque est non solum visu, aut auditu, verum & aliis viribus mentis perceptum, quod non humilitatem praedicat, nostramque vilitatem annuntiet. Quid legis, o homo, quid audis? An gesta Saluatoris tui? Sed nihil est in eis, quod non a te humilitatem extorqueat. Nam ille [in hoc iudicium, & in hunc mundum venit, vt qui non vident videant, & qui vident caeci fiant.] Vt nimirum hi, qui sui ipsorum & Dei notitiam non habebant, ea fuerentur; & qui per superbiam putabant se videre, & medicum caecitatis respuebant, magis ac magis excæcerentur. Quid audis? An insignia Sanctorum opera? Sed illis ad humilitatem incitatis. Nam si cum Sanctis te conferas, quasi minus puffed coram gigantibus appatebis. Dicetque quod locuti sunt filij Israel, non sicut illi vano timore, sed verissima humilitate commotus: Vidi viros de genere giganteo, quibus comparati quasi lo-

A] custa videbamus. Quid audis, & legis? An sceltissima impiorum facinora? Sed illis non minus quam studiosis Sanctorum operibus ad humilitatem impelleris. Quia nihil mali ab impiis gestum est, quod tu per consensum, aut per opus non fecisses, si te gratia tui Saluatoris deseruisset. Quid tandem legis? An naturae opera, an gratiae beneficia, an gloriae iustis seruata praemia? Sed haec omnia te ad humilitatem prouocant, quia naturae bonis abusus es saepe; quia gratiae dona milles dilapidasti; quia te indignum aeterna vita fecisti. Deus ergo curat, vt vniversa, quae legis, & audis, aut alio sensu percipis, te ad humilitatem & tui despicientiam instigent. Sapienterque Basilus animaduertit, ita nos a Deo fuisse formatos, vt quicquid circumspexerimus, nos ad humilitatem trahat, & propriae vilitatis admoneat. Quo demum tempore, inquit, tui obliuisci poteris? Tui tunc obliuiscere, cum te è terra submoueris. Quod si è terra ne momento quidem subducis (coaluisti enim terrae, & concreuisti, super terram ingrederis, acquiescis terrae, teque in ea oblectas, delitigas pro terra, quicquid denique facias, sit id magnum, aut certe perexiguum, id omne in terra facis) nimirum è vicino habes, quod te tuae commonefaciat humilitatis. Vnicuiquam es iniurius, & incandesces: vnde tibi ira haec impotens: Ignominia te asperit aliquis? Non sustinuit audire: ignobilis. Dico hoc oculis acriter ira esferuisti? Quam quae audisti, atrociora contendis regerere? Demitte oculos, & conqueuit indignatio. Inspecta humo fac tecum reputes, me, qui è terra factus sum, dixit ignobilem: minus obiecit quam ipse sum. Neque enim exprobrauit terram, è qua sumptus sum, sed hominem, qui me genuit. Vnus quiuis homo animatus, quanto est terra praestantior, quae proculcatur pedibus? In eam mihi antiquam matrem, nempe terram, intendo oculos, quo sit, vt non iam contumelia loco habere debeam, quod a seruo sum prognatus. Honoris enim est, quod factus sum hac animam insignis & cohonestatus, existimat autem is se atroci affectu me contumelia, nescius quanto per eam plus mihi conciliauerit honoris. Meae enim conscius naturae, quis sim, probe noui, simul & vnde sim. Ad eam considerationis formulam, si factos nos esse de terra meminerimus: humilis haec, & delecta de nobis cogitatio nullo vnquam tempore sine ira impetum plus a quo excitari. Rationem itaque tuam adiuet, & auxiliatur terra ipsa nusquam non praesens, teque primigeniae originis commonefaciens. Ad nescio quam vilem concupiscentiam si contingeret excurrere te; fac subeat mentem tuae hinc emigrationis articulus. Horam tui corporis in terram resoluendi, si ad mentem aduocaueris; momento sedabitur eiusmodi maleuada & vasaeniens concupiscentia. Terra es, & in terram abibis. Cogites, velim, membra haec tua, quae nunc velut subsultant, ardore accensa libidinis, post aliquantum desitura esse, ipsis nimirum dissolutis membris, & in terram resolutis. Fac naturae memineris, & ecce omnis illa ad improbitatem sectandam affectio pessum sit. Iugis haec cogitatio salutare quoddam amuletum est aduersus quodcumque peccatum.] Haec tenet Basilus. Et sicur haec nostra terrena substantia nos humiliat & deiecit: ita quaecumque alia ad intimam considerationem adducta, humilitatem nostraeque contemptum parturunt. Nam si illa maiora sunt, vt sunt Angeli, vel homines sanctitate, aut literis, aut alia re quapiam eminentiores, satis nos deprimunt; si vero minora sunt, dum illis abusi sumus, aut comparatione illorum inflati sumus, etiam nos vsque ad pro-

Basil.
Irom. 11.
exam-
ron.

fundum

fundum deiciunt. Si enim insania esset, si ex eo quod culicem natura superas, superbiesset non insania sit, si ex eo offeratis, quod alium hominem honoribus aut aliis donis excellas, quæ omnia sunt satis exigua? Vocat ergo nos Deus ad humilitatem per lectorem, vocat per tractatorem, quia vniuersa, quæ audimus, quæ legimus, quæ tractamus, sunt humilitatis incitamenta, & humana vilitatis indicia.

Sed quid dicam de intimis cogitationibus à Deo immixtis, quibus nos ad mentem humilem aduocare curat? Equidem puto eas tantas esse, & tam manifestas, vt nullus, quantumvis ignarus, eas valeat ignorare. Verè, ô homo (vt nunc in alio sensu verba Michæ v'surpè) [humiliatio tua in medio tui,] quia in corde tuo non raro, sed frequentissime, non aliquo vitæ tempore, sed semper verba Dei audis, quæ te statuunt ante faciem tuam, & tuam vilitatem aperiant. Si te Deus per immixtam cogitationem, de peccatis reprehendat, habes vnde mirum in modum humiliaris. Nam quid, quæso, magis humiliet, quam vox summi regis, seruum suum nequam vocantis, malum & pigrum vociferantis, & vltionis de eo accipiendæ memoriæ facientis? Increpat ille mare, & exsiccat illud, & omnia flumina ad desertum adducit,] quia dum nos ob peccata reprehendit, quasi præ timore arescimus, & ab omni tumore & propria reputatione deficiamus. A fortitudine manus tuæ, inquit Dauid, ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuisti hominem. Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius. Cum me variis doloribus & persecutionibus affligis, ac duris increpationibus propter iniquitates meas corripis, & reprehendis, quidni deficiam, & te iratum considerans, præ timore, & meæ vilitatis cognitione tabescam? Et sanctus Ieremias ait: Memoria memor ero imbecillitatis, scilicet meæ, & peccatorum, ac miseriarum mearum, & cum à Domino huiusmodi cogitationes accepero, tabescet in me humiliabiturque anima mea. Si verò Deus suorum te beneficiorum commonefaciat, quam efficaciter hæc cogitatio ad humilitatem adiget, dum te peccatis beneficia repensasse, & donis ingratitude respondisse cognoueris? Quidni dicas, dum te vides cælestibus donis profusè indignum, quod dixit Iacob: Domine, minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua, quam expleuisti cum seruo tuo. Verè minor, id est, indignus: quoniam si ob peccata mea indignationem tuam, ac acerbissimas pœnas sum commertus, quomodo vel minima gratia, aut exiguo beneficio dignus existam? Si tandem Deus te de agendis & omittendis admoneat (nam ad hæc tria cogitationes à Deo immixtas reuocare libet) quam copiosa leges humilitatis se offert. Intelligis namque te agenda sæpe prætermisisse, & non agenda sæpius perpetrasse. Sentis te ad bona faciendâ ignauum & tardum, ad veritatem diligentem & pronum. Expetitis te virtutis opera auersantem, vitia peccatâque diligentem. Væ qui contradicit fictori suo, testa de samis terræ. Væ tibi testa vilissima, lutum fragillissimum, qui voluntati Domini reluctaris, & ad oppositum eius, quod præcipit, sæpe manus extendis. Væ tibi, si non humilitate vestiaris, quia nihil sapienter cogitabis, quod non te deiciat, & tibi præceptum humilitatis indicat.

Cui verò hæc non sufficiunt, Deus eum flagellis, & tribulationibus, & malis humiliat, vt si non miseratio à nequitia superbiæ liberet, & tribuat intellectum auditum. Intelligebat hoc Iu-

A dith, quæ cum populo Dei in tribulatione constituta, vt à vastatione liberetur, remedium humilitatis assumit. Humiliemus, inquit, illi animas nostras, & in spiritu constituti humiliato, seruietes illi, dicamus flentes Domino, vt secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum. Intelligebatque Eliu apud Iob, qui inter alia de viro iusto à Deo percusso inquit: Consumpta est caro eius à supplicis, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Vt scilicet qui prosperitate superbiaerat, & ab humilitate status innocentie discesserat, doloribus eruditus, ad florem illius spiritualis adolescentiæ, in qua Deo subdebat, redeat. Multiplici autem flagello iusti ad humilitatem reuocantur. Nam aliquando doloribus, angoribus, agitudinibus, persecutionibus, & aliis aduersitatibus atterit eos Deus, vt humiliter de se sentiant, & suam imbecillitatem aduertant. Ob hanc causam Agar afflictæ à Sara est, & fugæ, ac quasi exilij in eomoditates experta. Quare monetur ab Angelo: Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manu illius: vt scilicet humilitatis itinere secuta domum tuam repetas, & ab heræ percussione libereris. Et Salomon ait: Antequam cõteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, humiliatur. Ac si diceretur, contritus & afflictus est homo, quia seipsum per superbiam extulit, vnde vt à malis liberetur, & ad antiquam prosperitatem redeat, necesse est vt seipsum humiliet. Ad hoc autem referre possumus quod Augustinus ait, minimas creaturas, hominique molestas, à Deo fuisse conditas, vt ipsius hominis superbiam reprimerent. Nam propter superbiam, inquit, instituit Deus istam creaturam minimam & abiectissimam, vt ipsa nos torqueret: vt, cum superbus fuerit homo, & se iactauerit aduersus Deum: & cum sit mortalis, mortalem terruerit, & cum homo sit, proximum hominem nõ agnouerit, cum se exereit, pulicibus subdatur. Quid est quod te inflas humana superbia? Homo tibi dixit conuicium, & timuisti, & iratus es: pulicibus resiste, vt dormias. Cognosce qui sis. Nam vt noueritis, fratres, propter superbiam nostrâ domandam, creata ista, quæ molesta nobis essent: populum Pharaonis superbum potuit Deus domare de visis, de leonibus, de serpentibus. Muscas & ranas illis im-misit, vt rebus vilissimis superbia domaretur.

B Illi verò, quibus temporalis afflictio ad humilitatem non sufficit, solent duriori flagello puniri, dum quibusdam defectibus subiaccere sinuntur, quos maxime cupiunt euitare. Vt scilicet videntes se leui tentatione victos, & modica culpa, quâ horrebant, prostratos, sciant se virtute pusillos esse, & à nimia sui æstimatione recedant. Huius rei testis omni exceptione maior sit Beatus Gregorius, qui Diaconum suum alloquens, sic ait: Magna est, Petre, omnipotentis Dei dispensatio, & plerumque contingit, vt quibus maiora dona præstat, quædam minora non tribuat, vt semper eorum animus habeat vnde seipse reprehendat, quatenus dum appetunt perfecti esse, nec possunt, & laborant in hoc, quod non acceperunt, nec tamen elaborando prævalent, in his, quæ accepta habent, se minimè extollant; sed discant, quia ex seipsis maiora bona non habent, qui in semetipsis vincere parua vitia atque extrema non possunt. Hinc est enim quod perduto Dominus ad terram repromissionis populo, cunctos fortes, atque præpotentes aduersarios eius extinguens, Philistæos atque Chananzos diutius reseruauit, vt sicut scriptum est: In eis experiretur Israël,] quia nonnunquam, vt dictum est, eis etiam, quibus magna dona tribuit, parua quædam reprehensibilia relinquit, vt semper habeant contra quod bellum gerant, & depictis magnis ho-

C **D** **E**

Iudith 8. 16.

Iob. 33. 25.

Gen. 16. 9.

Prou. 18. 12.

Aug. tra. 1. in Iob.

Exodi 8. 6.

Greg. 3. dialog. c. 14.

Iud. 3. 4.

Michæ 6. 14.

Nabum 1. 4.

Psal. 38. 12.

Thren. 3. 20.

Gen. 32. 10.

Ia. 45. 9.

libus, mentem non erigant, quando eos adhuc adu-
uictarij etiam minimi fatigant. Fit itaque vt miro
modo vna, eademque mens & virtute polleat, & ex
infirmitate lassecat, quatenus & ex parte constructa
sit, & ex parte se conspiciat esse destructam: vt per
bonum, quod querit, & habere non valet, illud
seruet humiliter, quod habet.] Hæc Gregorius. Et
in eandem sententiam Bernardus putat concupi-
scentiam in nobis esse relictam in superbiæ reme-
dium, & leuia delicta permilla. Eius verba sunt:
Sicut de concupiscentia diximus, quod licet dam-
nationem abstulerit, quia iuxta Apostolum, nulla
damnatio est his, qui sunt in Christo Iesu. Tamen ad
humiliandum nos ipsam adhuc patitur viuere in no-
bis, & grauius affligere nos, vt sentiamus quid nobis
gratia præstet, & semper ad illius auxilium recurra-
mus. Sic & de minoribus istis peccatis pia dispensa-
tione nobiscum agitur, vt non penitus auferantur,
sed in illis nos erudiat Deus, vt cum minima cauere
non possumus, certi simus, quod non nostris viribus
maiora superemus, semperque timorati, & omnino
soliciti simus, quomodo eius gratiam non amitta-
mus, quam nobis tam multipliciter necessariam esse
sentimus.

Si verò quis nec per afflictiones, nec per leuium
defectuum permissionem ad humilitatem trahatur,
iam finitur in apertam iniquitatem cadere, vt mani-
festum peccatum absconditam superbiam detegat,
& homo, qui cecidit, humilitatem, qua carebat, ha-
bere contendat. Audiamus aliquos ex patribus de
hac re loquentes. Laurentius Iustinianus inquit:
Fatendum igitur est, superbis vtile esse cadere in ali-
quod apertum & manifestum peccatum: vnde per
humiliantem infirmitatem sibi displiceant, qui antea
sibi placebant, dum starent. Salubrius enim Petrus
se infirmum conspiciens, humiliavit se, quando fle-
uit: quam sibi applausit, quando præsumpsit. Hoc
protestatur Psalmus, dicens: Imple facies eorum
ignominia, & quærent te Domine.] Oportet namq;
humiliter sentire de se nitentem ad superiora & al-
tiora: ne dum supra se attollitur, cadat ad se, nisi in se
firmiter per veram humilitatem fuerit solidatus. Et
quia nisi humilitatis merito maxima minime obti-
nentur; propterea, qui prouehendus est, correptione
humiliatus, humilitatem meretur. Gregorius verò
sic ait: Nonnulli enim per accepta dona virtutum,
per impensam gratiam bonorum operum, in super-
biæ vitium cadunt, sed tamen quò ceciderint, non
cognoscunt. Proinde contra eos hostis antiquus,
quia iam interius dominatur, etiam exterius fauere
permittitur: vt qui in cogitatione elati sunt, per car-
nis luxuriam prosternantur. Scimus autem quia ali-
quando minus est in corporis corruptionem cadere,
quam cogitatione tacita ex deliberata elatione pec-
care: sed cum minus turpis superbia creditur, minus
vitatur. Luxuriam verò eo magis erubescunt homi-
nes, quo simul omnes turpem nouerunt. Vnde fit
plerumque, vt nonnulli per superbiam in luxuriam
corruentes, ex aperto casu malum culpæ latentis eru-
bescant, & tunc etiam maiora corrigunt, cum pro-
strati in minimis, grauius confunduntur. Reos enim
se inter minora conspiciunt, qui se liberos inter gra-
uiores crediderunt. Pia ergo Domini dispensatione
laxatus nonnunquam Behemoth iste, de culpa ad
culpam trahit, & dum plus percutit, inde eum, quem
ceperat, amittit: atque vnde vicisse cernitur, inde su-
peratur. Considerare libet intra munitum gratiæ si-
gnum, quanto Deus fauore misericordiæ nos conti-
net. Ecce qui de virtute se extollit, per vitium ad hu-
militatem redit: qui verò acceptis virtutibus extolli-

tur, non gladio, sed (vt ita dixerim) medicamēto vul-
neratur. Quid est enim virus, nisi medicamentum?
Et quid est vitium nisi vulnus? Quia ergo nos de me-
dicamento vulnus facimus, facit ille de vulnere me-
dicamentum: vt qui virtute percutimur, vitio cure-
mur. Nos namque virtutum dona retorquemus in
vsum vitiorum: ille vitiorum illecebras assumit in
artem virtutum, & salutis statum percutit, vt feruet:
vt qui humilitatem currentes fugimus, ei saltem ca-
dentes hæreamus.

Hoc igitur est terribile [verbum factum in Israël,
quod quicumque audierit, tinniet ambæ aures eius,]
vt qui luui medicamine, qualis est afflictio, qualis
etiam fortè est leuis defectus, ad humilitatem non
inducitur, acerbissimo hoc remedio curetur. Tatum
enim bonum est, humilitas, & tam impensè eam Do-
minus in nobis desiderat. vt etiam iniuriarum sua-
rum permissione (quæ summa mala nostra sunt) ho-
mines in via humilitatis erudiat. Hoc est illud me-
dicamen, de quo Basilius ait: Atque illud etiam scire
conuenit, peccata virtutum virorum plerumque
etiam euenire ex consilio Dei, ad ipsorum utilita-
tem. Cum videlicet Deus eos labi interdum permit-
tat, ad sanandam aliquam animi eorum elationem,
quæ præcesserit, cuiusmodi est, quod Petro dictum
est, & in ipso etiam contigit.] Medicamen (quod vix
credibile est) vtile superbis hominibus, quia licet ma-
lum sit illis, cadere, bonum tamen & vtile est, per me-
dicinam quoque acerbam & amaram, à peccato su-
perbiæ liberari. Vnde Augustinus ait: Et ideo a deo
dicere superbis esse vtile cadere in aliquod apertum
manifestumque peccatum, vnde sibi displiceant, qui
iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus
sibi displicuit, quòdo fleuit, quam sibi placuit, quan-
do præsumpsit.] Hoc dicit & facit Psalmus: Imple
facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum,
Domine.] id est, vt tu eis placeas quærentibus no-
men tuum, qui sibi placuerant, quærendo suum.]
Hæc Augustinus. Ex quo constat, non solos peccato-
res, ob superbiam & elationem, à Deo deleri, vt in
grauissima peccata labantur, sed iustos etiam eadem
leuerrima, si per superbiam efferantur, pena mul-
ctari. De illis inquit Paulus: Propter quod, id est,
propterea quòd cum Deum cognouissent, non glo-
rificauerunt eum, nec ei gratias egerunt, sed euane-
runt in cogitationibus suis, tradidit illos Deus in de-
sideria cordis eorum, in immunditiam: vt contumel-
lis afficiant corpora sua in semetipsis,] & cætera, quæ
sequuntur. His autem inquit idem Apostolus: Si
præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui
spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenita-
tis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.] Vros spi-
rituales, id est, Dei cognitione & amore pollentes,
vitamque spirituales sectantes alloquitur. Illis verò
quid dicit. Sanè vt cum fratrem eecidisse deprehē-
derint, cum ad eum corrigendum accesserint, ne pro-
pria infirmitatis obliuiscantur. Sciant se potuisse in
idem crimen incidere, & hac cogitatione correcti,
iram temperent, & delinquentem non sine lenitate
& misericordia corripiant. Si aliter fecerint, fortassis
tentabuntur, & in tentationem inducentur, vt super-
biam in contemptu fratris admittam simile, aut ma-
ius peccatum puniat, permittente Deo, vt qui se gra-
uiter peccasse per superbiam quasi ignorabat, in gra-
ue, & ignominiosum peccatū cadat. O acerbissimum!
humilitatis habedæ remedium! quam apertè manife-
stas, Deū in nobis maxime humilitatem optare, cuius
caussa bona supernaturalia gratiæ & charitatis in
iustis petire sinit, & vt humilietur, ex amicis suis
seruos diaboli, & mancipia impurissimorum affe-

Bernar.

Iustin. in
ligno vi-
ta. tracta-
tu de hu-
mit. c. 6.Psal. 82.
17.Greg. 31.
mor. c. 11.1. Reg. 3.
11.Basilius.
brevi. 81.

Matt. 25.

Aug. lib.
14. de ci-
uit. Dei.Psal. 82.
17.Rom. 1.
24.Galat. 6.
1.

etiam fieri permittit. Quis non timebit te, o rex gentium? Quis iam non intelliget, tuam voluntatem, nostram esse humilitatem?

Alia tandem via est multo desiderabilior atque felicitior, qua Deus homines ad humilitatem incitare curat; ea autem est insulio intima consolationis. Nam pius ille Dominus, qui animas sanctas consolatur in secreto orationis, non ut eas perdat, sed ut magis magisque sanctificet, ita immissa luce suam benignitatem, & hominis indignitatem offendit, ut homo quo amplius recipit, venus se humiliet, & diuinis illustrationibus indignum existimet. Quod quidem fuit Isaia ore nuntiatum: Omnis, ait, vallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Ille scilicet, qui intus est & paruulus, beneficio Dei, & gratiae, ac donorum insulione exaltatus, mons magnus virtute fiet. Hic autem mons factus abundantia diuinæ consolationis, dum humilitate creuerit, ex accepta consolatione in maiorem perfectionem assurgit. Nam cum feceris mirabilia, Domine, ut ait idem Propheta, non sustinebimus; à facie tuâ montes defluerunt. Quenam sunt ista mirabilia, nisi quod tu Deus deorum, Domine, ad nos pusillos, & nullius pretij descendas, quod ad nos in abdito cordis loquaris, quod delicias tuas esse nobiscum reputes; quod nos desiderio humanae consolationis vacuos, vix credibilibus, ab his, qui experti non sunt, consolationibus repleas: Cum hæc feceris, quis sustinebit? Quis quantumuis mons, quantumuis sanctus, atque perfectus, non liquebit? Quis non præ humilitate, quis non præ sui abiectione deficiet? Si de sursum super nos lapis, aut sagitta veniat, quasi naturaliter contabimur, & cadimus in terram, & sic absque læsione nos mansuros putamus. Ita cum radius, aut fulmen diuinæ consolationis de supernis ad nos descendit, erudiente nos Deo, humilitate deprimitur, ut sine periculo tam ineffabili dono perfruamur. De hac humilitate Bonauentura illud Ecclesiastici interpretatur: Tripliciter sol exurens montes, radius igneus exufflans, & resurgens, radius suis obæreat oculos. Spiritus enim diuinus, vel eius consolatio exurit montes tripliciter, quia memoriâ sanctis cogitationibus replet; illuminat intellectum, & inflammat voluntatem. Claritate autem sua obæreat oculos: nam aucta in nobis luce cœlesti, que quam patum sciamus, & finis, aperit, omnis antea concepta præsumptio lassescit. Cum ergo prope Dominum nos esse cognoscimus, cum eius præsentia consolamur, tum Babylon superbia cadit, & omnis elatio & arrogantia discedit. Tunc Angelus diuini instinctus ad nos venit, & piscinam cordis nostri mouet, ut ab omni tumore sanemur. Tunc vnus de Seraphim volans ad nos, calculo amoris Dei non solam linguam, sed & cor tangit, ut dum exterius verba humilis confessionis proferimus, interius de nobis ipsis humiliter sentiamus. Et certum est apud Patres, ac constitutum, consolationem, aut illustrationem, que suscipientem non humiliat, sed in superbiam erigit, non à Deo, sed à malo spiritu proficisci. Eamque non veram, sed falsam consolationem esse, quam ad intentum nostrum nouit diabolus simulare, & veræ consolationis quasi obducto colore contegere. Si itaque tot modis mittitur Deus iustos suos ad humilitatem pertrahere, & tam admirandis ac variis itineribus ad sui ipsorum cognitionem adducere; quis non intelligat hanc virtutem esse Deo amabilissimam, nobisque apprime necessariam, sine qua nec bene cœlestibus donis, nec vitæ diturnitate vtimur: nec que re ad cogitamus, que legimus, aut audimus, probè intelligimus, nec flagellis, aut con-

solationibus ad salutem erudimur?

Quod Humilitas, est magna sapientia.

CAPVT VII.

I s, qua dicta sunt, lectis & animo comprehensis, statim quasiio humanum intellectum pulsat, quare Deus tam auidè in nobis humilitatem querat, & virtutem hanc quasi præ omnibus aliis sitiat? Quare ille, qui excelsus est, & sublimis, à nobis non celsitudinem mentis, sed abiectionem, non sublimitatem, sed humilitatem exquirat. Huius rei non vniam tantum, sed multas causas, dum eam inuestigamus, inuenimus. Ac prima sit, humilitatem, magnam esse sapientiam, que homines à cæcitate & caligine ignorationis abstrahat, & in clarissima quadam luce constituat. Christi Saluatoris nostri munus præcipuum fuit, homines sapientes facere, ab erroribus eripere, & viam illos veritatis edocere. Nam ille, qui verbum Patris est, quid in cordibus nostris nisi verba veritatis infunderet? Ille, qui sapientia est Dei omnipotentis, quid nobis nisi sapientiam instillabit, & ad viam prudentiæ attingendam inducet? Audi Israel mandata vitæ: & quis erit huius laboris fructus? Auribus percipe, ut scias prudentiam. Ipse Christus, est [vita nostra,] ut ait Paulus, cuius mandata hoc habent, ut homines de itineribus prudentiæ ac sapientiæ erudiant. Iuxta illud, quod de testimoniis ipsius Domini scriptum est: Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Et iterum: Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Merito que idem sanctus Propheta munus iusti autumat considerare, & loqui sapientiam. Os iusti, inquit, meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Lex Dei eius in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus eius. Ita profectò est. Nam si os interius iusti, id est, mens eius, fuerit sapientiam meditata; si verba iusta, & diuina voluntati conformia ipse fuerit eloquutus: Si amorem suum in lege Domini collocauerit, & amorem terrenorum repulerit, tunc in via, quam in cœlum tendens conficit, non cadet, nec eum astus aduersarij decipiet. Quid amplius? Ioannes præcursor Domini eius aduentum præcessit, ut conuerteret corda patrum in filios, id est, mores sanctorum patrum ad iniquos filios transferret, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam. Ex quo habemus iustorum prudentiam, siue sapientiam, homines perfectos facere, & ad imitationem Sanctorum adducere. Quæ cum ita sint, Christus, qui in hoc natus est, & in hoc venit in mundum, ut testimonium perhiberet veritati, hoc à nobis exigit, ut veritatem ab ipso traditam teneamus, & veram sapientiam ab iplo reuelatam ad discamus, & repellentes stultitiam ac cæcitatem, in conspectu eius sapientes simus. Quia ergo humilitas, sapientia est, & hæc ipsa sapientia quam Christus docturus aduenit, ideo in nobis tam sollicitè humilitatem curat, sine qua doctrinae suæ vacui manerimus, & legis suæ transgressores efficiuntur.

B

C

D

E

F

Baruch. 3.9.

Coloss. 3.4.

Psal. 18. 8.9.

Ps. 36.30.

Luca 1. 17.

Io. 18. 37.

se ipsum,

Ierem. 48.
30.

se ipsum, nec alios agnoscit. Non quidem agnoscit se ipsum; nam de quodam superbo ait Dominus: Ego scio iactantiam eius, & quod non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat, conata sit facere. Quod verò de superbo Moab dictum est, omnibus superbis conuenire certum est. Quantum autem superbus alios ignorat, qui dum se ipsam ceteris praefert, & Deum quodam modo impotentem, qui nullum ipso superbo maiorem creare potuit, & alios se maiores & meliores, in omnibus minores efficit? Stultus inepta cogitat, & non ratione, sed sensu ad concupiscendum fertur. Similiter superbus non nisi delicia, & ridicula de se ipso considerat, eosque sibi optat honores, quos non recta ratio, & adepta virtus illi, sed falsa persuasio propriae existimationis ascribit. Quid cogitabat de se Pharaon rex Aegypti?

Ezechiel.
29. 5.

Illud sanè, quod scriptum est in Ezechiel: Meus est fluuius, & ego feci me met ipsum. Quid autem Nabuchodonosor rex Babylonis: Illud certè Danielis:

Daniel. 4.
29.

Nonne hæc est Babylon magna, quam ego edificauit in domum regni, in robore fortitudinis meae, & in gloria decoris mei? O egregias superborum cogitationes! Quas stultissimas esse, & non hominum, sed brutorum Dominus inflicta pœna declarauit, siquidem maxillis illius, sicut equo, aut mulo frænum iniect, & istum instar bouis scenum manducare præcepit. Stultus verba effundit insipientiæ plenissima, quibus alios maledicens, & infamia aspergens, se verò ipsum arroganter iactans, risum sibi, & contemptum, ac pœnam conciliat. De quo Salomon inquit, In ore stulti, virga superbiæ, quia sermone suo dignus efficitur, ut impostis plagis liuidus, & desolatus relinquatur, cum tamen labia sapientium, quæ modestè loquuntur, eos à pœna & malo custodiant. Si in ore stulti est virga superbiæ, in ore superbi quid erit nisi virga stultitiæ, ut stultus ex verbis superbus putetur, & superbus ex lingua stultus inueniatur? Chrysostronus multa congerit superborum verba, quibus suam stultitiam manifestant. Vnus eorum dixit: Inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum: & sicut colliguntur ova, quæ derelicta sunt; sic vniuersam terram ego congregaui, & non fuit, qui moueret pennam, & aperiret os, & ganniret. Alius dixit: In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum. Et alius: Quis est Deus, qui eripiat vos de manu mea? Rursus & alius: Quis est Dominus, ut audiam vocem eius, & dimittam Israel? Nescio Dominum, & Israel non dimittam. Hæc sunt verba stultorum, scilicet superborum, ut nemo ambigat, superbos & stultos vocibus & loquela nullo modo distare. At opera vtrorumque similia omnino sunt. Sicut enim stulti multa temerariè audent, ad quæ vires & talenta non habent: & videbis stultum de media plebe sumptum, qui vult populum regere, aut omnino ingnarum, qui in frequentissimo populo liberrimè incipit concionari: sic superbi multa aggrediuntur sibi impossibilia; quoniam nec vires propriae, nec gratia illis ad operandum data, sed falsa, quam de se habent, existimatio est agendorum mensura. Cum ergo superbi sint stulti, superbia ipsa quoddam genus stultitiæ est, valde pertimescendum, de quo sapienter dixit Chrysostronus: Quemadmodum corpus, commenturata complexione amissa, intemperatumque factum, quibusuis passionibus est obnoxium: ita & animus posteaquam prudentiam humilitatèque perdidit, habitum quandam nactus diuersum, infirmus, timidus, temerarius, ac stultus redditur, seque ipsum deinceps ignorat: quomodo quæ supra se sunt, cognoscat? Quemadmodum enim qui phrenesi la-

Prouer.
14. 3.

Isaia. 10.
14.

Isaia. 14.
13.

Daniel. 3.
15.
Exodi. 5.
2.

Chrysostr.
hom. 20.
ad Rom.

borat, cum seipsum non agnoscat, neque quæ ante pedes sunt, nouit. Et oculus cum ipse cæcus est, omnia reliqua membra in tenebris sunt: ita & cum arrogantia se habet. Vnde & iis, qui natura stulti sunt, miseriore sunt arrogantes. Equè siquidem risum mouent, atque æqua cum illis molestia laborant. Sed licet exorbitent, non aliter quàm illi, eorum tamen nemo miseretur, quemadmodum illorum. Pariter desipiunt cum illis, veniam tamen, quemadmodum illi, non merentur, sed solum exosi sunt. Hæc ille. Alia verò est maior huius stultitiæ miseria, multo grauior & infelicitior, quod superbi stultorum pœna dignissimi, ab hominibus sepe nec reprehenduntur, nec castigantur, immò potius laudibus effertur, ut grauius & acerbius in futura vita damnentur. Homines enim, superborum metu perculsi, & linguæ eorum ista perterriti, tutius sibi putant eos, licet fictè laudare, quàm indignationi ac moribus eorum exponi. Vidi impios sepultos, ait Salomon, id est, vitii obrutos, aut non vita, sed morte, & sepulchri fœtore dignos, qui etiam dum adhuc viuerent, in loco sancto erant, & tali loco digni censebantur, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum; sed & hoc vanitas est. O quam inanis vanitas, quam iam propter vsum videndi non admiramur, quod impij in loco sancto constituantur, non quia digni, sed quia superbi, & quia procacius honores ambiunt, seque in functiones humilibus & sanctis debitas ingerunt! O quanta Ecclesiæ calamitas, quod mali omnium calculo contemptibiles, sicut ob merum à plurimis honorentur! Permittit ista Deus iustus & sapiens, tum ob alias causas prouidentiae suæ nobis occultas; tum ut superbi ipsi amplius contemptum sentiant, & abiectionem miseri status sui, quo puniendi sunt, grauius & intolerabilius ferant.

Iam manifestum est, humilitatem huic stultitiæ ex diametro oppositam esse sapientiam, qua Dei maiestatem & sublimitatem agnoscimus, nostram verò vilitatem, & infirmitatem aspiciamus; qua alios omnes saltem ex eo, quod à Deo habent, nobis præponimus, & ex eo ad minus, quod ex nobis habemus, nos vniuersis submittimus, qua de rebus nostris modestè loquimur, & aliorum dicta & facta, si digna sint laude, laudamus, sin minus, silentio contemimus: qua denique nostras vires metimur, & quid auxilij nobis tribuatur, discernimus, ne supra captum nostrum aliquid præsumamus. Hæc est illa vera fidelium sapientia, de qua Salomon ait: Vbi erit superbia, ibi erit & contumelia: vbi autem est humilitas, ibi & sapientia. Vel ut Hebræa habent. Venit superbia, & venit contumelia: & cum humilibus sapientia. Superbiæ comes est ignominia & contumelia, quia superbus mirabilia supra suum captum aggreditur, & dum eis non valet satisfacere, ab aliis temeritatis stultitiæque damnatur. Incipit turrim edificare, id est, rem magnam aliquam efficere, sumptibus necessariis minimè cõputatis, & cum eam perficere nequeat, omnes, qui vident, illudunt ei, dicentes: Quia hic homo cepit edificare, & non potuit consummare. Humilitatem verò comitatur sapientia, quoniam humilis à Deo sapientia donatur, ut in omnibus prudenter se gerat, & viribus Dei, non propriis fidens, quod aggressus est, feliciter perficiat. Illi, tanquam rerum cœlestium cognitione dignissimo, reuelat Deus mysteria Euangelij sui. Quod Christo materia fuit paternæ laudis, cum dixit: Confiteor, id est, gratias ago, & laudibus extollo te, Pater, Domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc mysteria regni cœle-

Ecclesi. 8.
10.

Prouer. 11.
2.

Matth.
11. 25. 26.

stis

stis à sapientibus, & prudentibus,] ab his, qui superbe se de sapientia, & prudentia seculari iactabant, [& reuelasti ea paruulis,] iis nempe, qui humilitate, & sui desipientia sunt paruuli. Ita laudo te, ô Pater, immò & ita fit, ô amantissime [Pater, quoniam sic fuit placitum ante te,] & iuste placitum, vt superbi sapientiæ, sibi falso arrogatæ, per ignorantiam ac cæcitatem pœnas darent, humiles verò in præmium humilitatis suæ, qua seipso desipient, mysteriorum cœlestium cognitionem obtinerent. Illos Dominus à sua conuersatione repellit, & à vera luce, & sapientia elongat, semper desipiunt: istos in intimam familiaritatem admittit, & suorum arcanorum custodes facit, ideòque semper sapiunt. Vtrumque Salomon pulchra oppositione coniunxit: Ne æmuleris, inquit, hominem iniustum, nec imiteris vias eius: quia abominatio Domini est omnis illudor, & cum simplicibus sermocinatio eius.] Expende tu, ô lector, an sit aliquis iniustus & iniquior superbo, qui non iam hominum diuitias diripit, sed gloriam & honorem Deo debitum suffurat. Hunc ergo Dominus abominatur, eius conuersationem execrabilem habet, ab eo sua secula abscondit, & in terra quadam caligine manere permittit. Simples verò, quos ab humilibus non discerno, familiarissimos habet, sua eis secreta reuelat, & à tali magistro ex professo docti, quid ni sapientissimi & illuminatissimi efficiantur?

Hi sunt profectò minimi illi, qui testimonio sapientis, vniuersis huius mundi sapientibus præferuntur. De quibus ait: Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formicæ, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: lepusculus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum: regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas: stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.] Hunc locum venerabilis Presbyter, Beda, de iustis intelligit, qui ob humilitatem pusilli vocati sunt.

Vnde suam sic interpretationem orditur: Minores videntur in terra semper iusti, quàm reprobi, id est, humiliores, & huic mundo abiectiones: sed tamen sapientiores sunt sapientibus mundi, in eo quòd æterna & cœlestia bona sapiunt, ac pro his appetendis, quæ illi non norunt, aduersa quæque sæculi fortiter pati desiderant.] Iusti ergo ob humilitatem, aut veri humiles, & despecti in oculis suis quatuor animalibus comparantur, quæ sapientiæ imagine alia animalia præcellunt. Et meritò quidem, quoniam animalia hæc proprietatibus suis humilium qualitates exprimunt. Formicæ pusillæ sunt corpore, magnæ viribus, quæ onera duplo maiora se portant, populusque infirmus vocantur, quoniam ad maiora animalia collatæ imbecilles esse videntur. Hæc latebras amant, & non nisi ad aliquid necessarium exeunt. In æstate cibaria parant, & in cellis promptuariis à se factis recondunt. Mortu secant, ne renascantur, madefacta sereno cœlo, ne putrescant, in medium proferunt: noctibus diebusque laborant, & mutuo se iuant, vt vicaria ope distiores euadant. O magnam sapientiam pusillorum animalculorum, quam humilis non à formicis, sed à Deo ipso humilium præceptore hausit! Ille externa specie paruus est, nec enim resistit malo; immò si quis percutit illam in dexteram maxillam, præbet ei & aliam] cui ab hominibus laudari non placet, sed virtute magnus, qui in Deo confusus, ardua ac diffi-

alia, si ad ea vocetur, absque vlla trepidatione præsumit. Libenter abscondus manet, sed si gloria Dei ac proximorum vtilitas postulet, in publicum prodire, & inter magnos huius mundi loqui non metuit. Dum vita comes fuerit, quæ sibi pro ætate conceditur, dum se pauperem putat, merita parat, quibus in hyeme mortis ditescat. A meritis suis omnia superflua, & vanæ ostentationi seruituti refecat, ne germen inanis gloriæ pullulascat. Si opera, quæ fecit, aliquas imperfectiones habeant, consumendas iustitiæ Soli præsentat. Semper laborat, quia nunquam se satis perfectum existimat. Et iuari ab aliis non refugit, quia in re-ctè factis nullum sibi honorem inquit. Annon videtur tibi iste sapientior mundi sapientibus, cui tanta congregandorum meritorum accessit industria?

At ampliores sapientiæ diuitias congregauit, quas lepores, vel cuniculi, vel erinacii delignant. Hæc enim animalia suam (docente natura) infirmitatem agnoscunt, & ideo in tutissimas petrarum cauernas se recipiunt, vt se à fortioribus tueantur. Hos quoque imitatur humilis, verè lepusculus plebs inualida, qui proprias iniurias non vlscitur, nec mundi sollicitudinibus oneratur. At collocat in petra cubile suum. Nonne Christus petra? Et quidem firma satis & tuta, aduersus quam omnes inferi potestates præualere non possunt. Humilis hanc petram inhabitat, in ea nidum suum collocat, vt quas, cœli secula formica, diuitias congeffit, ab aduersariis eas volentibus deprædari defendat. Cuiusdam humilis vox est: Dominus petra mea, & robur meum, & saluator meus. Dominus fortis meus, sperabo in eum: scutum meum, & cornu salutis meæ: eleuator meus, & refugium meum, saluator meus, de iniquitate liberabis me.] Qui & alio loco ait: Esto mihi in Deum protectorem: & in domum refugij, vt saluam me facias. Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.] Hæc eadem humilis quisque proclamat: Mihi fugienti, tu Domine, petra es, in qua consisto; mihi trepidanti arx munitissima es, cuius protectionis muris cingor, atque defendor: mihi opem imploranti liberator es, cuius iniuncta potentia ab vnguibus leonum, me persequentium, eripior. Si infirmus sum & impotens, nihil curo, quia tu fortis meus es: si solitarius relinquo, nihil refert, quia tu spes mea es: si hostes ignita tela in me iaculentur, alacer sum & securus, quia tu scutum meum es: si in me facto impetu iurant, eos facile in fugam conuerto, quoniam hæc gladij & lanceæ, in manu mea es. Nec solum ab hostibus, verum & (quod magis est) ab innumeris peccatis, & iniquitatibus meis, & à pœnis commertis me liberabis, quoniam tu es asylum sanctissimū, à quo nec cum piaculo me aliquis potest auellere; tu latibulum meum, in quo nemo me inueniet; tu saluator meus, cuius merita, mihi à te ad satisfaciendum prærogata, nullus valebit præripere. Esto igitur mihi, quod tu naturaliter es. Esto, inquam, mihi protector arcens à me mala; esto vmbra culum, aut domus refugij, seruans bona, vt quasi dux viæ deducas me in semita mandatorum tuorum, & quasi pastor bonus, qui animam posuisti pro ouibus tuis, pascas me. Profectò humilis sapientiæ, & lucis diuinæ plenus est, qui non contentus questis opibus animæ suæ, talem locum habitandum elegit, in quo se, & eas integras, illæsâque seruaret.

Prov. 3.
31.

Prov. 30.
24, 25,
26, 27.

Beda ibi.

Matth. 5.
39.

2. Reg. 22.
2, 3.

Psal. 30.
3, 4.

Est etiam aliud sapientiae eius, & humilitatis insignae, quia non coactus, sed spontaneus seruat in congregatione concordiam. Idque tertium animal, nempe locusta, delineat, quae nec regem, nec ducem habeat, turmatim tamen ad cibum quaerendum egreditur, & ordinem exercitus sine ulla perturbatione sectatur. Talis est humilium congregatio, quorum quilibet, cum se sibi metipsum sufficientem non reputet, aliorum fratrum iuamen poscit, & eis charitatis vinculo vniti contendit. Est quasi regem non habeat, quia non timore Praelati, sed amore fratrum, & notitia suae necessitatis edoctus, pacem cum aliis tenet, & ab omni discordia & singularitate discedit. Per turmas humiles egrediuntur, quoniam licet in studiis spiritualibus aequales non sint, sed vnus magis, alius minus dono diuinæ familiaritatis emineat, tamen in labore corporis, & externa obseruantia disciplina nemo se subtrahit, sed vniuersi ac si aequales meritis essent, socialiter viuunt. At quid quod locustae fruges absumunt, agrorum segetes populantur, & famem ac pestem inducunt? Ita & hi pusilli (asserit Beda) infatigabili instantia conueuerunt Christo militare, & male pullulantia germina carnalium voluptatum absumere. Haec sunt fruges pessimae, quas terra cordis nostri mille occasionibus decurrentibus irrigata profert, quae si a sensibus & appetitibus subtrahantur, famem quidem sentiunt, sed cui donorum spiritualium abundantia succedit. Nec mirum quod infesta animalia humiles signent, quae, secundum Gregorium, praeprorem ipsum humilium, scilicet Christum significant. Exponens enim illud Davidis: Sicut umbra ablatum sum, & excussus sum sicut locusta, sic ait: Teneri a persecutoribus usque ad mortem pertulit, sed sicut locusta excussus est, quia ab eorum manibus saltu subita resurrectionis euolauit. Quin & ipsi iusti, qui humiles sunt, locustarum nomine signati sunt, dicente Augustino, quod excussi sunt, id est, fugati a persecutoribus, quorum vel multitudinem significare voluit nomine locustarum, vel quod transierunt de loco in locum. Sunt igitur humiles sicut locustae, in hoc quod sunt animalia munda, in hoc, quod a rebus terrenis ad desideria caelestia saluunt, in hoc quod non timore superioris alicuius oppressi, sed propriae imbecillitatis cognitione incitati, non soliuagi, sed aliis aggregati procedunt.

Psal. 108.
23.
Greg. 31.
mor. 1. 12.

Aug. ad
Psal. 108.
exp. 1. 2.

Beda.

Postrema tandem pars sapientiae humilium est, quod ubi verus sit honor, intelligit, ubi solida sit gloria, cognoscit, pro hac laborat, & fucatum ementiumque honorem huius mundi contemnit. Hanc significat quantum animal, de quo dicitur: Stellio manibus nititur, & moratur in adibus regis. Stellio namque, quod est genus quoddam reptilis, lacertae simile, tergo quasi stellis quibusdam depictum, quid nisi humilem significat, quod praehumilitate in infimo loco sedet, sed virtutibus suis quasi stellulis quibusdam splendet? Hic ergo licet parum valeat, licet nihil sapiat, illud tamen didicit mundum ridere, suos honores, & dignitates fugere, ac summum honorem (sicut verè est) Dei amicitiam & familiaritatem reputare. Pro hac assequenda manibus nititur, & summis conatibus, ac desideris hunc verum honorem, hanc veram gloriam obtinere conatur. Humiles ergo stellione significari docet Beda in hunc modum: Illorum stellio significat humilitatem, qui cum sint iuxta naturam tardi ingenio, solertia tamen industriae suae, vel ad diuinarum notitiam scripturarum, vel ad virtutum gratiam, quibus ingressum regni caelestis mereantur, attingunt. Plerumque etenim aues, quas ad volandum penna subleuat, in inferioribus

resident. Et stellio, qui ad volatum pennas non habet, nitens manibus, regis aedificium tenet. Quia nimirum saepe ingeniosi quique, dum per negligentiam torpent, in prauis actibus remanent: & simplices, quos ingenij penna non adiuuat, ad obtinenda aeterni regni moenia virtus operationis leuat. Hæc ille. Constat ex his, humilitatem veram esse sapientiam, siquidem docet, opes caelestes lucrari, in habitatione tutissima, nimirum in Dei protectione, residere, fraternitatem diligere, & verum honorem a falso discernere. Humiles profecto sunt minimi terrae, quia nolunt in terra magni esse, ut magnitudinem habeant in caelis; sed sunt sapientiores sapientibus, quia illud sciunt virtutis summum, & ad illud aspirant, quod vani sapientes ignorant.

Humilitas denique non tantum vera sapientia est, sed & Christi sapientia est, quam ipse (ut iam diximus) in mundum veniens, suos fideles edocuit. Hanc nullus alius nisi ille, qui Deus verus est, superbos homines docere valuit, hanc qui discit, mentis caecitatem, & animi languorem deponit. Vnde Augustinus hanc Christi sapientiam admirans, sic ait: Video te, bone Iesu, oculis fidei, quos aperuisti mihi, tanquam in concione generis humani clamantem & dicentem: Venite ad me, & discite a me. Quid obsecro te, per quem facta sunt omnia, Fili Dei, & idem qui factus es inter omnia filius hominis? Quid ut discamus a te, venimus ad te? Quoniam sum mitis, inquit, & humilis corde. Hucine redacti sunt omnes thesauri sapientiae, & scientiae absconditi in te, ut hoc pro magno discamus a te, quoniam mitis es & humilis corde? Itane magnum est esse paruulum, ut nisi a te, qui tam magnus es, fieret, disci omnino non posset? Ita plane. Non enim aliter inuenitur requies animae, nisi in quieto digesto timore, quo magna sibi erat, quando tibi sana non erat. Audiant te, & veniant ad te, & mites atque humiles esse discant a te, qui misericordiam & veritatem tuam requirunt, tibi viuendo, non sibi. Audiat hoc homo laborans & oneratus, qui sarcina premitur, ut oculos ad caelum leuare non audeat, percutiens peccatus ille peccator, & propinquans de longinquo. Audiat Centurio, non dignus, ut eius tectum subintret. Audiat Zachaeus maior publicanorum quadruplum restituens lucra damnabilium peccatorum. Audiat mulier in ciuitate peccatrix, tanto lacrymosior pedibus tuis, quanto fuerat aliena vestigiis tuis. Audiant meretrices & publicani, qui Scribas & Phariseos praecedunt in regnum caelorum. Audiat omne genus agrotorum, cum quibus tibi pro crimine sunt obiecta conuiuia, videlicet quasi a sanis sibi, sed non tibi, qui te medicum non requirebant, cum tu non veneris vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. Omnes hi cum conuertuntur ad te, facile mitescunt, & humiliantur coram te, memores iniquissimae vitae suae, & indulgentissimae misericordiae tuae, quia ubi abundauit peccatum, superabundat & gratia. His verbis Augustinus primum omnes generaliter ad hanc scientiam humilitatis ad discendam vocauit, sed solos hucusque peccatores sigillatim expressit. Non quia illi soli, & non iusti, qui semper studiosè vixerunt, virtute humilitatis indigeant, sed quia hi alia ratione ad humilitatem incitandi sunt, & proposita ante oculos eorum alia veritate vocandi. Illi humilitatem discunt, quia peccauerunt; hi quia a Deo praeventi sunt, ne in peccata grauiora deciderent. Illi se deiciunt, quia gratiam repulerunt; isti, quia humiliter de se sentiunt, quia patrarunt multa mala; isti, quia sine adiutore Deo non valuissent praestare

Aug. lib.
de virg.
c. 15. 20. 6.

Ibid. c.
37.

stare bona. Illi ut humilitatem discant mittuntur ad conuersos peccatores; isti uero mittuntur ad salutem peccatorum. Quare idem sanctus Pater pro iustis ad Christum loquens, hæc subdit: His in-clama, hi te audiant, quoniam tu mitis es & humilis corde. Hi quanto magni sunt, tanto humiliant se in omnibus, ut coram te inueniant gratiam. Iusti sunt: sed nunquid sicut tu iustificans impium? Casti sunt: sed eos in peccatis matres eorum in ueteris aluerunt. Sancti sunt: sed tu etiam Sanctus Sanctorum. Virgines sunt: sed nati etiam ex uirginibus non sunt. Et spiritu & carne integri sunt: sed Verbum, caro factum, non sunt. Et tamen discant non ab eis, quibus peccata dimittis, sed à te ipso, Agno Dei, qui tollis peccata mundi, quoniam mitis es & humilis corde. Non ego te, anima pie pudica, quæ appetitum carnalem nec usque ad concessum coniugium relaxasti; quæ discessurum corpus nec successori propagando indulgisti; quæ fluitantia membra terrena in cæli consuetudinem suspendisti: nec ego te ut discas humilitatem ad publicanos & peccatores mitto, qui tamen in regnum cælorum præcedunt superbos, non te ad hos mitto. Indigni sunt enim, qui ab immunditiæ voragine liberati sunt, ut ad eos imitandos mittatur illibata uirginitas: ad regem cæli te mitto, ad eum per quem creati sunt homines, & qui creatus est inter homines propter homines, ad speciosum forma præ filiis hominum, & contemptum à filiis hominum pro filiis hominum: ad eum, qui dominans Angelis immortalibus, non indignatus est seruire mortalibus.] Hactenus ille. Omnibus ergo sapientia hæc necessaria est peccatoribus & iustis: peccatoribus, ut superbia deposita, uestem sui conditoris & redemptoris induant: iustis uero, ne superbiendo, uestem iustitiæ deserant, & innocentiam, quam à principio acceperunt, amittant. Si ergo, o homo, peccator es, hanc sapientiam humilitatis discite, ut à cæcitate peccatorum, te Christo subiiciendo, libereris. Si uero iustus es, & iam hanc scientiam didicisti, ne eam, obsecro, dediscas, ut in iustitia proueharis. Quo enim magis humilitas crescit, eò magis omnis uirtus, omnique puritas animæ augmentum capit. Nam dum te ipsum agnoscis, ad Dei cognitionem te amplius præparas; dum Dei cognitionem auges, eius amorem promoues; dum amor prouehitur, cura obsequendi Deo, & bonis operibus ei placendi solidatur.

Humilitatem esse receptaculum omnium bonorum.

CAPVT VIII.

ALTERAM iam causam inuestigamus, quare Deus tantopere in nobis humilitatem exoptet. Ea autem est, quia humilitas mirabili ratione mentem ad bonum præparat, & ad recipienda cælestia & spiritualia dona disponit. Deus est perennis fons omnis boni, cui proprium est misereri semper, & parcere; cui nihil amabilius est quam dare, effundere, & se ac omnia sua largiri mortalibus. [Dat ille omnibus affluentem,] hoc est, liberaliter, copiose, abundanter, [& non improperat,] nec exprobrat nobis beneficia sua, ut aliquod ex mendicitate nostra

A donum extorqueat. Dat naturalia bona, vitam, sanitatem, opes, honores, voluptates. Dat bona moralia, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, & reliqua, quæ vitam nostram secundum rationem instituunt. Dat bona supernaturalia: nam gratiam & gloriam dabit Dominus, illustrationes, instinctus, consolationes, & alia huius generis, quæ nos faciunt felicitatis æternæ participes. Dat & se ipsum, quo fatiemur, dat suum Spiritum, quo uiuamus; dat & Filium, quo ditemur, de quo pulchrè Thomas Aquinas cecinit:

*Se nascens dedit socium,
Conuescens in edulium,
Se moriens in pretium,
Se regnans dat in premium.*

D. Thom.
opus.

B Et quia quasi suum munus est dare, & communicare se ipsum & sua, quod infinita est bonitatis, idè comparatur igni & soli, ut sicut ignis semper calefacit, semper urit, & omnes suas vires exurit, ut ad vitibilia actione perueniat; eaque in se ipsum conuertat: & sicut sol semper illuminat, semper inferiorem fouet, & nihil est tam occultum, tam in visceribus terræ reconditum, cui non suæ uirtutis influxum impertiat: ita & Deus noster, uerè ignis consumens, & iustitiæ sol, illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, & fouet illum, & cumulat donis suis, & si quam in corde inueniat rimulam, per eam statim intrare contendit. Non querit occasiones recedendi ab amicis suis, sed querit illas (sicut per infinita sæcula benedictus) ut ad inimicos & hostes accedat, sibi amicos faciat, & innumeris bonis repleat. Non est ille, ut ait Ambrosius, auarus munerum, nec beneficij parcus, nec gratiæ angustus, & frugi; sed opulentiæ largitatis, quos redimit à peccato, auget in præmio. Atque ut Philo, Indæorum disertissimus, scripsit, solus ille habet perfectam & omnimodam largitatem. Nam qui inter homines alijs dona largiuntur, saltem ab iis, quos beneficijs affecerunt, laudem aut honorem expectant, idèque non tam datores, quam uenditores sunt appellandi. At Deus non uenditor est, æquum pretium rebus suis statuens, sed donator omnium, nullam permutationem cupiens. Non ipse indiget, nec quisquam natus potest accepta recipere. Est ergo hæc quasi propensio quædam, aut potius natura Dei, qua summè pronus est ad donandum, & ad largiendum bona, & effundendum propensius. Quod & illa Esdræ uerba significant: Nonne ego uos rogavi, ut pater filios, & ut mater filias, & ut nutrix paruulos suos, ut essetis mihi in populum, & ego uobis in Deum, & uos mihi in filios, & ego uobis in patrem? Ita uos collegi ut gallina pullos suos sub alas suas. Modò autem quid faciam uobis?] Proferus ille nos rogat, ipse obsecrat, ut se, & sua accipiamus, quibus diuites & felices sumus: & hæc est illi eximia uoluptas, sine ulla spe retributionis dona pretiosa largiri.

Ambros.
lib. 2. de
Apologia
Dauid.Philo lib.
de Cherubin.4. Esdræ
1. 28.

C Cum uero Deus largus sit in donando, non prodigas, in creatura, quam donis afficit, aliquam aptitudinem ad recipiendum aliquamque capacitatem requirit, ne bona sua ab inidoneis accepta, infructuosa persistant. Res ipsæ naturales potestatem aut aptitudinem habent, ut motiones sibi congruas, & proprietates, perfectionisque recipiant:

ibique quasi in apta sede ac domicilio manentes, finem consequuntur, ad quem destinantur, & congruas sibi actiones eliciunt. Quin & comparatione earum perfectionum, quæ naturam excedunt, & ob id supernaturales sunt, & dicuntur, capacitatem habent, quam Theologi obedientialem vocant, ut possint Deo subdi, ad dignitatem supra naturam efferi, & supernis donis ornari. Deus ergo, qui cupidus est donandi, & communicandi bona sua, in hominibus capacitatem recipiendi, & velut sinus, ubi dona sibi data recondant, inquit; quæ si desint, quasi necessitate compulsus à largiendo abstinere, ne munera sua quodammodo prodigè & nimis profusè erogat. Volebat quidem Dominus, cum in terris conuerfatus est, & summè cupiebat homines à suis ægitudinibus liberare; cæcis visum, surdis auditum, mutis vocem, claudis gressum, & mortuis vitam restituere, ac frequentissima patrare miracula; tum ut fons salutis, & vitæ salutem, & vitam manaret, tum ut signa suæ diuinitatis ostenderet, quibus homines ad credendum traherentur. At ingressus patriam suam, nempe Nazareth, & in suis concubiis non capacitatem accipiendi hæc beneficia, sed incredulitatem inueniens, se ipsum à miraculis faciendis continet, & non nisi pauca, & illa, comparatione aliorum, quæ fecerat, exigua edit. Quare Marcus ait: Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit. Adiciensque causam, quare non poterat, id est, non expediebat ut faceret, subdit: Et mirabatur propter incredulitatem eorum. Incredulitas, id est, incapacitas recipiendi causa erat, ut ille, qui plurima & magna dare volebat, pauca & exigua conferret. Quoniam enim (inquit Nazianzenus) ad morborum depulsiões, vtrumque accidere necesse est, ut & ægroti fidem, & medici vim, facultatemque medendi afferant, iccirco alterum, deficiente altero, minimè contingebat.

Si hæc ita sunt, Deus in iustis suis, quos magno amore prosequitur, ad capacitatem accipiendi respicit, receptacula, & sinus, ubi sua bona illis largienda custodiant, maximè concupiscit. Humilitas autem capacitas est, quæ dona diuina recipit, ipsa vna receptaculum est, quod cælestes opes recondit. Prorsus magna, & immensa capacitas, & suo modo æqualis potentie Dei, quia quantum potest ipse Sanctis dare, tantum & humilitas potest accipere. Itaque non infulsè dici potest, Deum & verum humilem omnipotentem esse, illum in dando, istum verò in recipiendo. Vniuersa dona, quæ secundum potentiam ordinatam Dei, Christo data sunt, humilitas sanctæ animæ eius hausit. Vnde Dauid ait: Minuisti eum paulò minùs ab Angelis; gloria, & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum. Quia, inquam, ò Pater, Filium minuisti, & per indumentum humanæ naturæ, minorem Angelis fecisti, ideo coronasti. Si enim Filius Dei non se vsque ad assumptionem nostræ naturæ deieccisset, nunquam hominem, quem non assumpserat, super opera manuum Dei constitueret, neque super Angelos exaltasset. Quod Paulus profitetur, dicens: Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria, & honore coronatum; ut scilicet quem passio, & mors depresserant, gloria, & honor in præmium humilitatis extulerint. Omnia etiam dona ac cunctæ prærogatiuæ, quæ in Beatam Virginem collatæ sunt, vna humilitas eius absumptæ. Quia respexit, inquit, humilitatem ancilla

A sua: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna, qui potens est. Tu dicis, ò Virgo Beata, respexit Deum vilitatem & paruitatem tuam, & propterea in te miracula edidisse, & apud omnes gentes, in omnibusque sæculis laudabilem reddidisse. Ego autem dico, respexit Deum virtutem maximam humilitatis tuæ; quia nunquam tibi tot tantæque donasset, licet parua natura & conditione esses, nisi etiam humilis extitisses. Respexit ille quidem paruitatem tuam, tæque ad matris Filij sui dignitatem extulit, spiritibusque Angelicis prætulit, ut Virgunculæ paruitatem in tanta altitudine & dignitate constituens, suam largitatem hominibus & Angelis demonstraret. Sed hanc dignitatem misit in sinum humilitatis tuæ; quia, nisi te prius humillimam effecisset, non vique tantorum bonorum copia cumulasset. De donis tandem Sanctorum & Angelorum quid dicendum est, nisi quod receptaculum eorum humilitas fuit? Prius enim Dominus eos humilitate præparat, & postea virtutibus, consolationibus, illustrationibus, & aliis donis exornat. Pro mensura humilitatis erit & donorum modus, & qui se veriùs sinceriusque deiecerit, ad maiorem gradum perfectionis ascendet. Culmus stans, inquit Oseas, non est in eo germen, non faciet farinam: quod etsi fecerit, alieni comedent eam. Vel (ut alij transtulerunt) seges stans non germinabit, nec reddet farinam: quam si fortè reddiderit, alieni deuorabunt eam. Culmi ac segetis nomine homo intelligendum steterit, fructum non faciet, nec dona de manu liberalis datoris recipiet. Si verò donum aliquod acceperit, eo per inanem gloriam abutens, oculis hostium suorum deripiendum exponet. Culmus autem quasi iacens, & per humilitatem ad terram pronus, is germen habet, & farinam facit, & quod meritum lucratus fuerit, ab hostibus salutis defendet. Ergo humilitas, quæ hoc loco vocatur virtutis insigne, mentem nostram ad dona Dei capiendâ diuertat: nam ita virtutem & donorum est index, ut prius ad ea recipienda disponat. Sicut enim pulchrum semen est signum magni fructus futuri, & simul est causa illius, ita iusti viri humilitas signum est, quod in donis Dei non mediocre progressum fecit, & repositorium latissimum quod dona recipit. Et quemadmodum (Philosophia docente) aliquid in naruta vacuum esse non potest; & si locus aëris aëre vacuaretur, ipsum cælum (si quid propinquius non esset) ad illum replendum descenderet: sic & anima per humilitatem sui reputatione vacua, & à terrenis aliena, cælestibus donis impletur, & (vel ipsa nesciente) pulchritudine sanctitatis ornatur.

At aliqua dona sigillatim consideremus, & manifestè patefiet ad ea hominem humilitate parari. Initium vniuersorum donorum est respectus Dei, quo animam benignè respicit, ut ei peccata dimittat, & suis donis exornet. Ab ipso verò Domino discamus, quem misericordie aspectu dignetur. Ad quem, inquit, respiciam, nisi ad pauperulum, & contritum spiritu, & tremementem sermones meos. Super istum itaque oculi miserationum Domini positi sunt; quia, ut eodem loco scripsit Hieronymus: Quicumque humilis est, & quietus, & tremens sermones Dei, ipsum respicit Dominus: & de ipso dictum intelligi potest, quod sub terræ nomine prophetatur: Terra tremuit, & quietuit, cum resurgeret ad iudicium Deus. In isto, nempe in humili, tanquam in domicilio sibi charissimo requiescit, de quo paulò antè dixe-

Matth. 23

Marci 6. 5.

Nazian. orat. 4. Theologia.

Psal. 8. 6.

Hebr. ca. 2. 9.

Lucæ 1. 48.

Oseas 7.

Isaie 66. 2.

Hierony. iud.

Psal. 75. 9.

rat:

De Præconio Humilitatis Tom. I

rat: Cœlum sedes mea: terra autem scabellum pedum meorum.] Quod est hoc cœlum? Quis hic locus requietionis Dei? Est profectò pauperculus, est contritus spiritu, est tremens & pauens ad iudicia Dei. In hoc Deus libenter habitat: terra autem, id est, corda terrena pedibus furoris indignationisque conculcat. Sed cum humilitas sit magnum donum Dei, respicit ille primò hominem, ut humilem ex superbo faciat, & deinde humilem & pauperculum factum respicit, ut sui domum & templum efficiat. De illo primo aspectu dictum est in Psalmis: Qui respicit terram, & facit eam tremere; qui tangit montes, & fumigant.] Dic tu, Augustine, Doctor egregie, quænam est ista terra, quæ tremat ad aspectum Dei, quinam isti montes, qui fumigant ad tactum Dei? O terra, inquit, exultabas de bonitate tua, tibi tribuebas vires opulentæ tuæ: ecce respicit Dominus, & facit te tremere. Respiciat te, & faciat te tremere; melior est tremor humilitatis, quàm confidentia superbiæ. Et infra: Montes superbi erant, iactabant se, non eos tetigerat Deus; tangit illos, & fumigabant. Quid est fumigare montes? Precem Domino reddere. Ecce magni montes superbi, montes ingentes, non rogabant Dominum; se rogari volebant, & superiorem non rogabant. Quis enim potens, & tumidus, & superbus in terra, qui dignetur humiliter rogare Deum? De impiis loquor, non de Cedris Libani, quas plantauit Dominus. Impius quilibet, & infelix anima rogare Deum nescit, & vult se rogari ab hominibus. Mons est, opus est ut tangat illum Deus, & fumiget: quando cœperit fumigare, dabit Deo precem, tanquam sacrificium cordis fumigat ad Deum, deinde tundit pectus. Incipit & flere, quia & fumus excutit lacrymas.] De secundo verò aspectu, quo humilem respicit, idem David alio loco ait: Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam: nec conclusisti me in manibus inimici, statuisti in loco spaciofo pedes meos.] An parum est ab imminentibus periculis delictorum seruari? An parum est ab hostibus immanissimis liberari? An vilis pietij est, in loco spaciofo, in quo liberè vagari possis, & ingredi, atque egredi, id est, in latitudine cordis constitui? Sed hæc conceduntur ex respectu Dei, pauperculo & humili, qui se ipsum despicit, & se nihil esse cognoscit.

Postquam verò Deus animam iam factam humilem respicit, eam occultis inspirationibus tangit, & de faciendis ac omittendis erudit. Ad hanc autem diuinarum inspirationum abundantiam humilitas aditum parat. Vnde Richardus Victorinus postquam nonnulla dixerat de multiplici diuinarum inspirationum gratia, hæc subdit: Quod autem hanc ante omnia mereatur humilitas, frequenti experientia didicit anima: multiplicisque, & occultos humilitatis modos, siue motus intelligit. Nec ambigit, quod toties gratum Deo sacrificium offert, & gratiam sibi cumulat, quoties se propter Deum deprimit & humiliat. Ut ergo abundantius hanc consequatur, humilitatis vestigia tam in cogitatione, quàm in opere sectatur. In mente suo iudicio se deprimit, & foris se propter Deum hominibus subiicit, & postponit. Abiectionem eligit, contemptibilem se facit, ut sit pretiosa apud Deum. Humiliat se, ut exaltetur: gaudet opprobriis; pro contumelia enim se recepturam à Deo nouit gratiam; pro conuicio benedictionem. Intellexit hoc David, qui maledicente sibi Semei, magis hunc pati voluit, quàm per militem suum vindicari; pro maledictione illa bonum sibi à Domino reddi persentiens. Sic humilibus Deus dat gratiam, superbis verò resistit.] Hæc ille. Nec mirum est, quod

A Deus cum humilibus sermones conferat, quia si ipse aliquos homines ad suum est colloquium admittitur, non alios profectò, quàm humiles debuit ad benigna, & miserationum plena colloquia vocare. Deus enim vult audiri, vult hominem sua voce & admonitione proficere; vult mentem ad ea, quæ iubet, & suadet, inducere. Humiles autem sunt, qui vocem Dei reuerenter audiunt, superbi verò eius dicta repellunt. Hi, loquente Domino, non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam; sed abierunt in voluntatibus, & in prauitate cordis sui mali.] De quibus ipse conqueritur per Isaiam: Vocauit, & non respondistis: locutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis.] At illi nihil iucundius habent, quàm Dei vocem excipere, & secundum illam actiones suas conuersationemque formare. Dicuntque cum Dauide: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam. Et super Sanctos suos, & in eos, qui conuertuntur ad cor.] Audiemus, inquam, quid dicat nobis Dominus, ut illud actione præstemus. Scimus namque illum electis suis, & corda sua ad eius imitationem applicantibus, non aliud quàm pacem loqui, id est, ea, quæ ad pacem huius vitæ conferunt, & paci æternæ vitæ seruiunt, instillare. Si humiles Dei instinctus aure cordis excipiunt, & quæ sibi præcipiuntur, faciunt; quid mirum, si Deus (contemptis superbis) illos de agendis & vitandis erudiat? Est igitur humilitas, quæ mentem, quam afficit, ad Dei verba excipienda parat, ut ea capiens, se ipsam secundum audita perficiat.

Sicut autem radix spirituum bonorum, est instinctus Dei, auribus mentis auditus; ita & compunctio, qua defectus nostros detestamur. Humilitas verò huius compunctionis est mater: compunctionem generat, compunctionem promouet, & mentem ad compunctionem efficaciter præparat. Ipsa quippe defectus & culpas videt, quas superbia insipientis ignorat; culparum gratitatem intelligit, & ideo ad compunctionem & earum delectationem permouet. Superbus erat Saul, qui ob id peccatum suum non agnouit, nec compunctione delectat: immò increpatione Samuelis, quare reprehensus est, ex eo quod munus sacerdotis vsurpauit, vana excusatione respondit, dixitque: Necessitate compellus, obtuli holocaustum.] Humilis erat David, qui & ob id ad primam Prophetæ vocem, peccatum suum confessus est, & illa voce pudoris & doloris plena: Peccavi Domino,] suum fuit crimen derelictus. Iure optimo Gregorius humilitatem vocat locum ac domicilium iustorum, quoniam sicut homo in abdito domus suæ de malis, quæ fecit, compungitur, iuxta illud: Et in cubilibus vestris compungimini:] ita & in humilitate, quasi in cubili pacatissimo, sua mala detestatur. Verba sancti Doctoris sunt: Ita namque malorum locus est superbia; sicut est contra humilitas locus bonorum. De quo loco per Salomonem dicitur: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.] Ac si aperte dicat: Si tentatoris spiritum contra te in aliquo præualere consideras, humilitatem penitentiae non derelinquas. Qui quia locum nostrum humilitatem penitentiae dixerit, verbis sequentibus ostendit dicens: Quia curatio cessare faciet peccata maxima Quid enim est aliud humilitas lamenti, nisi medicina peccati?] Compunctionis sanè aqua, non aqua terrestris, sed aqua celestis est; non de venis terræ, sed de supernis emanat: quam, facillimum erit, ad loca inferiora, id est, ad corda humilia derivare. Vnde se per veram

terem. 7. 24.
Isaia 65. 12.
Psalm. 84. 9.
1. Reg. 13. 12.
2. Reg. 12. 13.
Psalm. 45.
Gregor. 3. mor. c. 13.
Eccles. 10. 4.

Richard. in Cant. 57.

humilitatem deiiciat, qui hanc caelestem aquam compunctionis exoptat. Istudque esse praecipuum compunctionis instrumentum, hominem scilicet se ipsum humiliare & deiicere, pulchre docuit Richardus de sancto Victore illum Psalmi versum interpretans: Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Sciendum est, inquit, quod aqua, quae in locis sublimibus oritur, facile iuxta deducetis vorum ad humiliora quaeque loca irriganda deriuatur. Quae autem in imo defluit, ad eminentiora infundenda non affurgit. Sic nimirum desideriorum vena, quae in infimis labitur, ad sublimia appetenda non attollitur: & qui non nisi terrena appetit, caelestia suspirare nescit. Plus adhuc dico: cui hoc sufficit tantum ne pereat, quando pro verbo otioso vel cogitatu superfluo gemens plorat? Vis & tu ad Prophetam similitudinem aquam hanc salubrem deducere? Memineris sublimia concupiscere: memineris nihilominus de te humilia sentire, & tunc facile erit de desideriorum tuorum collibus ad deiectionis tuae vallem compunctionis fluentia decurrere. Hoc etiam videtur trigisse yates regius, cum alio Psalmo cecinit: Vide humilitatem meam, & laborem meum: & dimitte vniuersa delicta mea. Nam & Ambrosius, & Augustinus, non tam pro afflictione, quam pro virtute hoc loco nomen humilitatis accipiunt. Hic enim sic ait: Vide humilitatem meam, qua nunquam me iactantia iustitiae ab vitate abrumpo, & laborem meum quo indisciplinatos mihi commixtos sustero. Est ergo, ac si Propheta diceret: Si humilis sum, non utique me de iustitia iactato, immo me peccatorem agnosco. Si vero non ignoro peccatorum meorum foeditatem, ea utique compunctione detestor, & ut veniam impetrem, molestias indisciplinatorum non sine labore supporto. Dimitte igitur peccata mea, tu, qui pollicitus es, quod in quacumque hora ingemuerit peccator, eum ad veniam & misericordiam recipies.

Est itaque humilitas receptaculum compunctionis, qua euadimus mala, & receptaculum vniuersarum virtutum, quibus bona praestamus. Ille enim solus virtutes secure congregat, qui humiliter de se sentiens, & non sibi bonum attribuens, & paupertatem suam aduertens, strenue pro omni virtute laborat. Nec mirum est quod vniuersas virtutes inferat, & conseruet illa virtus, quae a Bernardo vocatur virtutis consummatio, & quasi totius vitae nostrae perfectio. Iustus, inquit, germinabit sicut lilium. Quis iustus nisi humilis? Denique cum se manibus Baptista serui Dominus inclinaret, & ille expauesceret maiestatem: Sine, inquit, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. consummationem profecto iustitiae in humilitatis perfectione constituens. Iustus ergo humilis, iustus conuallis est. Et si humiles inuenti fuerimus, germinabimus & nos sicut lilium, & florebimus in aeternum ante Dominum. An non verè vel tunc maximè se lilium conuallium comprobabit, cum reformabit corpus humilitatis nostrae configuratū corpori claritatis suae? Non ait corpus nostrum, sed corpus humilitatis nostrae: ut huius lilij miro, & sempiterno candore solos significet humiles illustrados. Si huiusmodi est humilitatis causa, qui humilitate magis ac magis crescit, amplius proficit. Lapis ille à Daniele praedictus Christum designans cecidit paruum, & factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram. Sic & membrum Christi, si paruum cadat, id est, si se ipsum per humilitatem demittat, magnum à Domino mentis puritate fiet, & hostes virtutis subuertet. De illo dictum est: Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes caelos, ut im-

pleret omnia. Neceesse est igitur, eius membra descendere, ut ad virtutem ascendant, & eius muneribus impleantur. Merito ergo dixit idem sanctus Pater Bernardus. Inspiciens est, & infans quicumque in aliis vitae meritis, quicumque in alia religione seu sapientia, nisi in sola humilitate confidit. Apud Dominum, fratres, ius habere non possumus, quoniam in multis offendimus omnes: sed nec fallere eum, ipse enim nouit abscondita cordis, quanto magis opera manifesta? Utique nec resistere viribus, quoniam omnipotens est. Quid ergo restat nisi ad humilitatis remedia tota mente confugere, & quicquid de aliis minus habemus, de ea supplere? Hac ille. Qui itaque coepit opus salutis nostrae, ipse nos veram, & perfectam humilitatem doceat, & mediis, quae ipse nouit (dummodo in peccatum labi non sinat) in hanc virtutem, quae ianua est ceterarum, inducat. Dicit vnusquisque cum sancto Iob, & non sine magno desiderio dicat: Qui coepit, ipse me conterat, soluat manum suam, & tuccidat me. Ipse nimirum Deus, qui coepit me quasi humilitate conterere, opus suum hoc perficiat, & penitus mentem elatam conterat. Qui coepit me à terrenis auellere, & à desiderijs ambiciosiis abstrahere, soluat manum suam, & penitus ab eis succidat me, ne per superbiam praecipitis illius contradicam, cui debeo obedientia & humilitate submitti. Nec longè sanè abhorret ab hoc sensu Gregorius, qui eundem locum explanans, sic ait: Plerumque vitiorum contritionem in nobis Dominus agere inchoat, sed cum mens ex ipso exordio profectus extollitur, cumque se iam quasi de virtutibus erigit, sciienti contra se aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne quod in ea de studio bonae inchoationis inuenit, confingit: tantòque se vehementius in eius contractione exhibet, quanto & grauius, quia vel ad modicum fuerat proiectus, dolet. Vnde & teste Euangelio, voce veritatis, ad neglectam domum conscientiae spiritus immundus, qui solus exiit, cum spiritibus septem redit. Ne ergo post diuinam correptionis exordia antiquus hostis surripiat, atque ad virtutum contractionem trahat, sanctus vir congrue exorat, dicens: Qui coepit, ipse me conterat. Ac si aperte dicat: Hoc, quod in me exorsus est, perficere feriendo non desinat, ne deserum me aduersario ad contritionem trahat. Vnde & aptè subditur: Soluat manum suam, & succidat me. Saepè namque fiducia longè prosperitatis inflati, in quodam statu elationis erigimur. Cumque nos extolli conditor prospicit, sed amorem suum erga nos per verbera non exercet, quasi ad ferienda nostra vitia manum ligatam tenet. Annon affectus sui manum ligauerat, quum peccanti populo dicebat: Iam non irascar tibi: & zelus meus recessit à te? Soluere ergo manum suam dicitur, cum exercet affectum. Rectè autem subiungitur: Et succidat me. Cum enim securos nos, ac de virtutum affluentia elatos, repentinus vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percutit, protinus ab status sui vertice mentis nostrae elatio succisa cadit, ut de semet ipsa nihil audeat, sed infirmitatis suae ictu prostrata, manum leuantis quaerat. Hac tenus ille.

Tu igitur, o homo Dei, qui mentem Deo consecratam ad eius dona capienda parare studes, humilitatis in primis curam habeto, quae & te dignum Dei conspectu faciat, & ad audiendas diuinas inspirationes emolliat, & peccatorum detestatione compungat, & vniuersis virtutibus repleat. Hac locus donorum caelestium est; quia ex quo mentem sui aestimatione, & ambitionis, atque inanis gloriae desiderijs euacuat, desideria & munera caelestia praestat.

Psalm. 118.
36.
Richard.
ad Psalm.
118.

Psalm. 24.
18.

Ambros.
ad Psalm.
118. ser.
20. v. 1.
Aug. ib.

Bern. in
Canticis.
ser. 48.

Matth.
3. 15.

Ad Phil.
2. 21.

Daniel.
2. 35.

Ephes. 4.
10.

Bern. ser.
quomodo
voluntas
nostra di-
uina sub-
datur.

Iob. 6. 9.

Gregor.
mor. lib.
7.

Matth.
12.

Humilitatem esse fontem exaltationis.

CAPVT IX.

TERTIAM tandem subiciamus causam, propter quam tam in votis est Domino, vt humiles simus, & omnem superbiam & arrogantiam auersemur. Hæc igitur est, quia aduentus Filij Dei, & omnis ab eo assumptus labor, post æterni Patris gloriam ad nostram est dignitatem exaltationemque ordinatus. Exaltatio vero nostra ad eum ab humilitate pendet, vt humilitas eius fons esse ac origo videatur. Venit Filius Dei vt nos ab ergastulo peccati, à captiuitate dæmonis, & à misera seruitute vitiorum eriperet. Venit vt nos filios Dei, hæredes regni cælestis, & æquales Angelis faceret. Venit vt ex cogitationibus, & desiderijs terrenis ad consilia, & desideria cælestia, atque ex operibus luti, & lateris ad opera æterna beatitudinis digna transferret. In hoc apparuit Filius Dei, ait Ioannes Apostolus, vt dissoluat opera diaboli. Hic est omnis fructus passionis, & mortis eius (quemadmodum Cyrillus & Hieronymus interpretantur) vt auferatur peccatum. Apparuit gratia eius, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrietate, & iustitiam, & piè viuamus in hoc sæculo. In propria venit, dare potestatem his, qui receperunt eum, filios Dei fieri, vt essent hæredes Dei, cohæredes autem ipsius, vt ab Angelis audirent: Non domini vestri, sed conferui vestri sumus. Descendit denique, vt quæ sursum sunt, quæreremus, quæ sursum sunt, sciperemus, non quæ super terram: atque vt propter laborem nostrum acciperemus singuli singulos denarios, id est, vnum visonem Dei præmium sine fine duraturum. O magna, & plusquam dici potest, stupenda sublimitas, hominem per peccatum Dei inimicum, eius per gratiam amicum, & filium fieri; terram vilissimam in cælum inuehi; cor carneum ad Dei possessionem & conspectum oculis mentis extolli; & gehenna dignum, cælesti beatitudine perfrui, & ab Angelicis spiritibus honorari! Non ob aliam causam, inquit Augustinus, apparet, Dominum Iesum Christum in carnem venisse, ac forma serui accepta factum obedientem vsque ad mortem crucis, nisi vt hac dispensatione misericordissimæ gratiæ, omnes, quibus tanquam membris in suo corpore constitutus caput est, ad capeffendum regnum cælorum viuificaret, saluos faceret, liberaret, redimeret, & illuminaret: qui prius erant in peccatorum morte, languoribus, seruitute, captiuitate, & in tenebris constituti, sub potestate diaboli principis peccatorum, ac sic fieret mediator Dei, & hominum, per quem post inimicitias impietatis nostræ illius gratiæ pace finitas, reconciliaremur Deo in æternam vitam, ab æterna morte, quæ talibus impendebat erepti. Sic Augustinus. Hæc igitur est vera & magna exaltatio hominis, quod à curis terrenis extrahatur, quod à peccatis & vitijs liberetur, quod Dei similitudinem indutus, eius Filius, Christi que frater, & regni cælestis non solum cuius, sed & princeps nominetur. Quam verissimam dignitatem & magnitudinem id certè consequitur, vt cæteri homines iustum suspiciant, honore ac laude dignum existiment, & in suo corde semper, signis vero externis, cum opus fuerit, ei primas partes deferant, & quasi principem sibi constituent.

Nunc videndum est, an humilitas, huius exaltationis sit causa. Quod ita esse, facile persuadebitur, si quod de capite nostro dictum est, attentè legamus. Idem enim sentiendum est de corpore,

A quod præcessit in capite, & eadem via caput, & membra conscendunt, nec diuerso itinere debent dux & milites, aut dominus & serui eum constipantes, incedere. Christus autem caput nostrum, herus, & dux noster per viam humilitatis exaltatus est, & ad gloriam sui corporis, adque manifestationem sui nominis sublimatus. Vox Pauli hoc dicit, per quem cum Spiritus sanctus loquutus sit, aliquid falsum affirmare non potuit. Quid dicit de eo Paulus? Humiliauit semet ipsam factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen. Quem, o Paule, exaltauit Deus? Hominem illum Dei Filium, qui humiliatus est, ita vt qui in natura assumpta humiliatus est, in eadem superexaltationem (hoc enim sonat dictio Græca) id est maximam & insignem exaltationem acciperet. Quæ verò fuit eius exaltatio? Quod à mortuis excitatus est; quod immortalitate donatus; quod gloriam, & claritatem, & maiestatem indutus, quod ad dexteram Patris euectus. Et quod nomen illi datum super omne nomen? Quod vocetur Iesus, id est, mundi totius salus, & hoc eius nomen toto orbe celebretur; quod ab omnibus Pater, & princeps, & initium salutis habeatur: & non si aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat eos saluos fieri, nisi nomen, quo ipse Filius Dei creditur, adoratur, & colitur. Sed perge, Paule, & expone nobis illud: Propter quod. Quam, inquam, ob causam Pater extulit Christum, & nomen illi dedit, cui omne genu cælestium, terrestrium, & inferorum flecteretur? An quia humiliatus se? Sed si ita est, iam habemus, quod quærimus, caput scilicet nostrum humilitate ascendisse. An quia factus fuit obediens vsque ad mortem? Sed quomodo potuisset obedire, qui non fuisset humilis, aut quomodo potest obedientia, quæ spontanea subiectio est, ab humilitate seiungi? Quam ratione potest, qui cum immortalis esset, infirmitate mortalitatis voluntariè suscepit, sine eximia humilitate cogitari? An quia obediuit vsque ad mortem crucis (quod amplius est) vsque ad sustinendam nempe mortem turpissimam, probrosissimam, & molestissimam, de qua dictum est in libro Sapientiæ: Morte turpissima condemnemus eum. Sed quo pacto abiectionem ipse mortem sustinisset, si non etiam supra omne captum nostrum suam maiestatem humiliasset? Ergo humilitas fuit illius exaltationis causa; humilitas Christum sublimauit, humilitas extulit, humilitas non solum nobis amabilem, sed & honorabilem fecit. Quid, & quantum humilitas mereatur, Paulus ostendit, scripsit Ambrosius, vt magis hanc appetere calcata iactantia. Et Augustinus: Vt mediator Dei & hominum, Christus Iesus resurrectione clarificaretur, vel glorificaretur, prius humiliatus est in passione. Non enim à mortuis resurrexisset, si mortuus non fuisset. Humilitas claritatis est meritum: claritas humilitatis est præmium. Et Anselmus: Ipse se tantum humiliavit, vt ultra non posset: propter quod & Deus exaltauit illum, vt ultra non posset. Tu, o homo, qui Christi membrum esse cupis, qui eum imitari gestis, qui eius sectator nuncuparis, si aliam viam exaltationis inuenisti, eam constanter ingredere. Nam Sancti Dei vera, & viua huius capitis membra, nullam aliam viam exaltationis nisi humilitatem ingressi sunt, quia eorum caput, atque magister nullam aliam huc vsque monstrauit. Si autem nullus nisi Christus potuit viam exaltationis docere: Quoniam nemo ascendit in

Philipp. 2. 8.

Sapient. 2. 20.

Ambros. ad Phil. 2. August. tract. 105. in Ioan. 10. 9. Anselm. lib.

Ioan. 3. 13.

1. Ioan. 3. 8.

Isaia 27. 9. Ad Titum 2. 11.

Ioan. 1. 12. Roman. 8. 17. Apocal. 22. 9. Coloss. 3. 1.

Matth. 20. 9.

Aug. lib. 1. de merit. & remiss. peccat. c. 26. 10. 7.

celum, nisi qui descendit de caelo, Filius hominis, qui est in caelo,] vide ne humilitatem deserens pro via exaltationis iter confusionis ingrediatis.

Sicut in capite Christo nulla apparet exaltationis via, nisi humilitas; ita & membris eius nulla alia via relicta est, qua ad maximam altitudinem prouehantur. Illis propterea mandatum est, ne elationis gratia primos accubitus in caenis eligerent, & quod tanti momenti est, hac mirabili sententia conclusum: Omnis, qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.] Nunc sensum Ambrosij praetereo, qui opus illud, quo homo se exaltat, in bonam partem sumit, dicens: Ego arbitror, hanc sententiam sic posse intelligi, quia qui se exaltat, nouit se humiliare, & qui se humiliare nouit, etiam exaltare se nouit. Denique Paulus ostendit, dicens: Ego autem didici, in quibus sum, sufficiens esse. Scio humiliari, scio & abundare.] Hunc itaque sensum praetemitto (licet non a laude humilitatis distideat) & communiorem ac litera conformiorem persequor. Quid est: Qui se humiliat exaltabitur? Qui modestè de se senserit, qui se ipsum spreuerit, qui ex humilitatis amore se in infimo loco collocauerit, ad insignem gloriam & dignitatem assumetur. Et quid est: Qui se exaltat, humiliabitur? Qui se per superbiam extulerit, & aliis per vanam cogitationem elatus praeposuerit, in sempiternam ignominiam, & infamiam deiicietur. Exponat mater arcana filij, & ea, quae Verbum peperit, Verbi aperiat intellectum. Deposuit, inquit, potentes de sede, & exaltauit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.] Quosnam potentes Deus è throno ac potestate regnandi deiicit? Nonne superbos, qui mundi huius dignitate decepti, existimant se aliquid esse, cum nihil sint? Et quos humiles extulit? Nonne illos, qui dum honorem fugiunt, honoribus comprehenduntur, & ad bonum suum & totius mundi (nam bonum mundi est, quod humiles imperent) ad supremas interdum dignitates vocantur? Quos esurientes implet bonis? Annon illos, qui se virtutis vacuos esse putantes iugiter esuriunt, & sitiunt iustitiam? Et quos diuites dimittit inanes? Annon eos, qui dicunt, quia diuites sumus, & nullius egemus; & ideo miseri & miserabiles relinquuntur? Superbia ergo deiicit, humilitas verò exaltat: illa ignominia afficit, ista nobilitat. Superbum, inquit Salomon, sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.] Non quidem illa humilitas, quae virtus est, sed illa, quae ignominia & contemptio est. Superbia enim hominis humiliabit eum, deturbabit eum, inglorium & contemptibilem faciet. At humilem spiritu, id est, virtute humilitatis praeditum, in suum hospitium excipiet gloria, eum Dominus Angelis inseret, & illustrem ac gloriosum efficiet. Sunt enim superbia & humilitas quasi duae lances, quarum si superbia ascendat, & crescat, homo descendit: si verò humilitas descendat, & se deprimat, homo in magnam dignitatem ascendit. Hanc eandem sententiam aliis verbis in dictis Eliphaz Themanitis inuenies. Qui humiliatus, inquit, fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur.] Humiliatus nimirum a se ipso, vel si ab alio aequanimiter deiectionem sustentans, exaltationis fastigium ascendit: & si oculos pra humilitate demiserit, infimumque locum, ubi se constituat, aspexerit, in praemium, non quemque honorem, sed illum magnum, & nunquam desitutum aeternae salutis accipiet. Hanc enim oculorum demissionem pro signo humilitatis poni, docet Gregorius, sic scri-

Luca 18. 14.

Ambros. ad Psal. 38.

Luca 1. 52.

Prover. 29. 23.

Iob. 22. 29.

Abens: Qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur: quia quantum per membrorum ministerium deprehendi potest, prima superbiae offensio esse in oculis solet. Hinc enim scriptum est: Et oculos superborum humiliabis. Hinc de ipso superbientium capite dicitur: Omne sublime videt. Hinc de illa, quae ei per fidelitatem adhaesit, scriptum est: Generatio, cuius excelli sunt oculi, & palpebrae eius in altum surrecta. Oculos ergo inclinare, est nullum, respiciendo, despiciere, sed se minorem, atque imparem euadere, quos aspicit, aestimare. Saluabitur itaque qui oculos inclinat, quia qui fallum superbiae verticem deserit, veritatis altitudinem alcondit.] Ex his autem constat eandem esse viam exaltationis capitis & membrorum: neque aliquem posse veram altitudinem adipisci, qui non prius se per humilitatem deiecerit.

Hanc verò esse legem latam à Deo, vt qui se humiliauerit exalteretur, & qui se exaltauerit deiiciatur, illustrissima docent scripturarum exempla. Quorum, quia plurima sunt, tria tantum referemus. Ponamus nunc ante oculos considerationis nostrae populum, & populum; Angelum, & Angelum; hominem, & hominem; populum, inquam, superbum, & populum humilem: Angelum elatum, & Angelum subiectum: hominem arrogantem, & hominem de se modestè sentientem, & hac ita esse manifestè reperiemus. Populus Indaeorum superbus fuit, qui de sanctis parentibus, de lege sibi data, de promissionibus Dei, & de concessa sibi diuinorum cognitione insipienter gloriabatur. Cuius iactantiam repressit Dominus: Ne cœperitis, inquit, dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.] Populus gentium humilis fuit signatus, vt ait Ambrosius, in illo Zachaeo publicanorum principe, qui statura pusillus erat: & in Chananaea, quae amara increpatione repulsa, confessa est se veluti canem indignam pane filiorum esse, illis verbis: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum.] Ille autem populus ob superbiam reiectus est, & ad extremam calamitatem reductus: iste verò dilectus, & in summa filiorum Dei dignitate constitutus. Ceciditque id Sanctus David: Quoniam populum, ait, humilem saluum facies: & oculos superbiorum humiliabis.] Populum, inquam, nationum, suas iniquitates agnoscentem, ac de se non praesumentem, ab iniquitate saluabis; & populum Iudaeorum, qui de cognitione superbiebat, in lumina quadam caecitate relinques. Et Augustinus de Chananaea loquens idem affirmat, hoc modo scribens: Videte, fratres, quem admodum in hac muliere, quae Chananaea erat, id est, quae de gentibus veniebat, & typum, hoc est, figuram Ecclesiae gerebat, maximè humilitas commendata est. Etenim gens Iudaea vt ab Euangelio repelleretur, superbia inflata est, quòd legem accipere meruisset, quòd de ipsa gente Patriarcha processerint, Prophetæ extiterint, Moyses Dei seruus miracula magna, quae audiuius in Psalmo, in Aegypto fecerit, per mare rubrum aquis recedentibus populum duxerit, legem acceperit, quam ipsi populo dederit. Erat vnde extolleretur gens Iudaea. & per ipsam superbiam factum est, vt Christo nollet humiliari auctori humilitatis, teptestori tumoris, medico Deo, qui propter hoc, cum Deus esset, homo factus est, vt se homo hominem cognosceret.] Et post pauca: Ergo propter hoc ille populus non accessit, id est, propter superbiam: & dicti sunt ex arbore oleae, hoc est, de illo populo, à Patriarchis creato, fructi

Greg. 16. mor. 6. 10.

Psal. 17.

Luca 3. 8.

Ambros. lib. 8. in Lucam.

Matth. 15. 27.

Psal. 17. 28.

August. ser. 74. de temp. 6. 7. & 8.

Psal. 77.

rami

De Praconio Humilitatis

Rom. 11.

rami naturales, id est Iudei, meritis steriles spiritu superbia, & in illa olea insertus est oleaster. Oleaster populus ex gentibus. Sic dicit Apostolus, quod oleaster insertus sit in olea, rami autem naturales fracti sunt. Illi fracti propter superbiam; insertus oleaster propter humilitatem. Hanc humilitatem ostendit mulier, dicens: Ita Domine: canis sum, miccas desidero. Sic ille. Et cum populus gentium humilitate placuerit, merito Paulus monet illum, ut se in humilitate contineat, ne, si ad superbiam deflexerit, deseratur. Tu, inquit, fide stas: noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte, nec tibi parcat.] Iam in istis populis predictam legem videmus impleri, qua superbus repulsus est, humilis vero Domini testimonio probatus.

Rom. 11. 20.

D. Thom. 1. p. 9. 63. ar. 3. in corpore.

Isa. 14. 17.

Dan. 10. 11.

Dan. 12. 1.

Greg. 27. mor. e. 27.

Nunc meditare Angelum, & Angelum, nempe Luciferum, & Michaiem. Ille superbiendo diuinam, in quo non erat illi datum, similitudinem concupiuit, ut nimirum naturalem beatitudinem non ex gratia (ut ait Thomas Aquinas) sed ex propriis viribus obtineret. Et hoc significant illa verba: Ascendam in caelum, similis ero Altissimo.] Hic humiliando se ipsum alterius superbiam detestatus est, & a Deo omne bonum habere gestuit. Cuius humilitatis indicium fuit nomen illi impositum; Michaiel namque interpretatum est: Quis sicut Deus: quasi Deum sibi, & omnibus prelatum esse voluerit. Ille ergo ob superbiam deiectus est, cui insultat Isaias: Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum lacu.] Hic vero humilitatis causa non solum aeterna beatitudine, verum & principatu Ecclesiae donatus. Nam & a quodam Angelo, qui Daniele alloquebatur, dictus est princeps synagoga: Nemo, inquit, est adiutor meus in omnibus his, nisi Michaiel princeps vester.] reiecta vero synagoga tutor, ac defensor est Ecclesiae constitutus. Ideoque vocatur in eodem Propheta, [princeps magnus;] & equum erat, ut praecipuo caelestium spirituum principi committeretur sponsa Dei, quae est Ecclesia. Vnde constat humilitatis legem non solum in terra, verum etiam in caelo vigere, & Angelos ipsos, ac suprema Seraphim ad eius obseruantiam obligari.

Tandem considera duos singulares homines, & illos supremos reges, ut videas, quia licet non subiciantur humanis legibus, huius vero legis obseruatione haudquaquam eximuntur. Alter fuit Saul ob munus sacerdotale praesumptum reprobatus: alter Dauid, quia coram arca Domini more hominum communium, pra humilitate saltauit, in regno, quod iam acceperat, stabilitus. Huius miram humilitatem, & propter illam, miram quoque sublimitatem describit pulchre Gregorius, in hac verba:

Intueri libet, quanta virtutum munera Dauid perceperat, atque in his omnibus quam forti se humilitate seruabat. Quem enim non extolleret ora leonum frangere, vsorum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula iungi; timendum cunctis vno lapide Goliath sternere, a rege proposita extinctis allophyis numerosa praepuria reportare, promissum tandem regnum percipere: cunctumque Israeliticum populum sine vlla contradictione possidere: Et tamen cum arcam Dei in Hierusalem reuocaret, quasi oblitus praetium se omnibus admixtus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare, ut creditur, vulgi mos fuerat, rex se in diuino obsequio per saltum rotat. Ecce quem Dominus cunctis singulariter praetulit, se sub Domino, & exequando minimis, & abiecta exhibendo, contemnit. Non potestas regni ad

A memoriam reducit: non subiectorum oculis saltando vilescere metuit: non se honore prelatum ceteris, ante eius arcam, qui honorem dederat, cognoscit. Coram Deo egit vilia, vel extrema, ut illa ex humilitate solidaret, quae coram hominibus gesserat fortia. Quid de eius factis ab aliis sentiat, ignoret. Ego Dauid plus saltantem stupeo, quam pugnantem. Pugnano quippe hostes subdidit, saltando autem coram Domino semetipsum vicit. Quem Michol, filia Saul, adhuc ex tumore regis generis infama, cum humiliatum despiceret, dicens: Quam gloriosus fuit hodie rex Israel, discooperiens se ante ancillas seruatorum suorum, & nudatus est quasi si nudetur vnus de curreis;] protinus audiuit:] Viuit Dominus; quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum.] Ac paulo post ait: Et ludam, & vilior fiam plusquam factus sum, et quibus humilis in oculis meis. Ac si aperte dicat: vilescere coram hominibus appeto; quia seruare me coram Domino ingenuum per humilitatem quero.] Hactenus Gregorius. Nemo igitur poterit in dubitationem reuocare, a Domino humiles extolli, superbos vero deprimi; siquidem in caelo, & in terra, in Angelis, & hominibus reperit humiles sublimatos, elatos vero in summam vilitatem adductos.

2. Reg. 6. 20.

B Immo quia homo est mutationi subiectus, solet Dominus eundem hominem pro diuersis temporibus, ac pro diuersa, quam in eo reperit, qualitate, nunc sublimare humilem, nunc superbum deturbare. Vidimus Saulem ob superbiam deiectum: Sed idem aliquando, cum nimirum humilis erat, fuit ob humilitatem sublimatus. Cui dixit Samuel: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es? Vixitque te Dominus in regem super Israel.] Vidimus Dauidem ob humilitatem exaltatum, de quo scriptum est: Elegit Dauid seruum suum: & sustulit eum de gregibus ouium, de post factantes accepit eum, Pascere Iacob seruum suum.] Sed idem aliquando fuit ob superbiam grauius castigatus: cum nimirum populum numerauit, & inaniter sibi in regno complacuit. Ac generaliter Deus humiles exaltat, & sibi ipsis dissidentes praecleara dignitate nobilitat. Amos suam paruitatem agnoscens, ait: Non sum Propheta, & non sum filius Prophetae, sed armentarius ego sum, vellicans scycomoros.] Vox humilitatis plena, voce, & re nobilissima cummulata est. Nam & tulit me Dominus, inquit, cum sequerer greges, & dixit Dominus ad me: Vade Propheta ad populum meum Israel.] Ad munus quoque Apostolatus, quo nullum est in Ecclesia sublimius, paruuli despecti, & humiles electi sunt.

1. Reg. 15. 17.

Psal. 77. 70. 71.

Amos 7. 14.

Ibi. n. 17.

C Videte vocationem vestram, fratres, ait Paulus, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes; & infima mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi, & contempnibilia elegit Deus, & ea, quae non sunt, ut ea, quae sunt, destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius.] Iamque impletum est quod dictum est in Iob: Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis; morientur, & non in sapientia.] Impij, inquam, breuiter succidentur, & breui mora successi, non breui tempore, sed in aeternum peribunt. Reliqui vero, scilicet iusti & humiles, qui illorum actibus non consentiunt; qui vita & conuersatione illis non annumerantur, auferentur sane ab hoc impiorum, & superbiorum casu, & calamitate, & in magnam gloriam prouentur. Mors quidem naturalis illis adueniet sicut & ceteris, at nunquam excidet eorum sapientia. Ita interpretatus est hunc

1. Cor. 11. 16.

Iob. 4. 21.

D

E

Greg. 5.
1907, 4. 29

locum Gregorius: Quos alios reliquos, nisi huius mundi despectos accipimus? Quos dum prærens sæculum ad nullius gloriæ vsu eligit, quali minimos indignosque derelinquit. Sed mundi reliquos auferre Dominus dicitur, quia despectos huius sæculi eligere dignatur. Paulo attestante, qui ait: Non multi sapientes secundum carnem, & cætera. Prosequitur autem hanc veritatem Beatus Pater, quadam veteris paginæ imagine, demonstratque illam, sic scribens: Quod bene in libris Regum Ægyptio puero, in via lassescente, signatur, quem Amalechita ægrotum in itinere deseruit. Dauid verò inuenit, cibo reficit, ducem sui itineris facit. Amalechitam persequitur, epulantem reperit, & funditus extinguit. Quid est enim, quòd Ægyptius Amalechita puer in itinere lassatur, nisi quòd amator præsentis sæculi, peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem sæculo infirmus despectusque relinquitur, vt cum eo currere nequaquam valeat, sed fractus aduersitate torpescat? Sed hunc Dauid inuenit, quia Redemptor noster veraciter in manu fortis, nonnunquam quos despectos à mundi gloria reperit, in suum amorem conuertit. Cibo patit, quia verbi scientiam reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi noluit, dux Dauid efficitur, quia is, quem indignum mundus deseruit, non solum conuersus in suam mentem Dominum recipit, sed prædicando hunc etiam vsque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce Dauid coniuuantem Amalechitam inuenit, & extinguit, quia ipsi prædicantibus Christus mundi lætitiã destruit, quos mundus habere comites despexit.] Huc vsque ille.

Iuste autem, & sapienter Dominus humiles, seque ipsos despicientes exaltat. Homo enim per superbiam cecidit, ergo per humilitatem resurgat necesse est, vt pestilens illa ægrotudo, à primis parentibus ad nos emanans, contrario medicamento curetur. Si quis vult primus esse, ait ipse sanctitatis magister, erit omnium nouissimus.] Ac si dixisset: Parentes vestri secundum carnem, ò mei discipuli, à quibus naturæ originem trahitis, volentes esse primi, & Dei similitudinem non debitam cupientes, nouissimi, ac omnium miserimi facti sunt. Vos itaque nouissimum è contrario locum eligit, & per veram humilitatem vos despicibiles reputate, vt ad primum locum, à quo illi ceciderant, ascendatis. Amputauit profectò ille, vt inquit sanctus Martyr, & egregius doctor Cyprianus, omnem æmulationem responso suo, omnem causam, & materiam mordacis inuidiæ euit, & abscedit. Discipulo Christi zelare non licet, non licet inuidere. Exaltationis apud nos non potest esse contentio: de humilitate ad summa crescimus, didicimus vnde placeamus. Deus, veritas est; nam & Ioannes ait: Spiritus est, qui testificatur, quoniam Christus est veritas.] Quamobrem & dilget veraces, & odio habebit mendaces. Superbi verò, mendaces sunt & stulti, qui cum nihil sint, se aliquid esse putant, & ab hominibus magni videri volunt, quidni odio habeantur? At humiles sunt veraces, qui sentiunt se de se nihil esse, qui se ipsos despiciunt, & ab aliis despici cupiunt; vnde & æquum est, vt à Domino diligantur. Et quidem quos Dominus diligit, extollit, & eius diligere efferre hominem, & ditare est. Dilexi vos,] ait per Malachiam. Et interrogatus: In quo dilexisti nos?] Respondit: Nonne frater erat Esau Iacob, & dilexi Iacob, Esau autem odio habui? Et posui montes eius in solitudinem, & hereditatem eius in dracones deserti.] Hic, inquam, superbum repuli, & ideo possessionem eius dilieci, & ad nihilum redegi. Illum verò humilem,

Marci 9.
34.

Cypr. de zelo & timore.

1. Ioan. 5.
7.

Malach. 1. 2.]

A & mansuetum, & domi habitantem dilexi, & propterea eum, eiusque posteritatem extuli, & tranquille in terra sua habitare feci. Summa ergo veritas, veraces, id est, humiles, diligens, eos ad magnam dignitatem & gloriam promouebit.

Humiles milites Christi sunt, eiusque vexillum, nempe crucis abiectionem sequuntur. Nam ipse dux, & signifer noster cruce quasi vexillo oneratus nobis ad imitandum propositus est, dicente Paulo: Prædicamus Christum, & hunc crucifixum.] Diabolus verò dux est superbiorum, qui princeps est super omnes filios superbiæ. Iste igitur superbos secum deferet in ignem æternum, qui paratus est ei & sequacibus eius. Christus autem humiles in gloriam adducet paratam illis ab origine mundi. Quibus solis dandam esse docent illa Domini verba ad discipulorum aures perlata: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.] Deus sanè rex est, & rex magnus: Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes Deos.] Rex misericors: Et miserationes eius super omnia opera eius.] Fons est omnis bonitatis, & omnium donorum, quæ descendunt à Patre luminum.] Sed rex magnificus paruulos amat, quos exaltet; Dominus misericors humiles diligit, in quibus suam misericordiam ostendat. Fons perennis valles quærit, in quas aquas salutare effundat. Humiles autem sunt paruuli, qui modica de se sentiunt, & omnibus se subiiciunt. Quid mirum, si à rege magnificentissimo extollantur? Humiles sunt miseri, & sua miseria fœlices, quia ea diuinam misericordiam ad se vocant. Quid mirum, si cælestibus miserationibus replentur? Humiles sunt valles. Quorum meminit sanctus Dauid, ita canens: Qui emittit fontes in conuallibus; inter medium montium, id est, superbiorum, pertransibunt aquæ.] Quid mirum, si aqua diuinæ gratiæ rigentur? Profectò verissimum est quod dictum est à Domino per Ezechielem: Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltaui lignum humile: & siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci.] De quodam humili, & quodam superbo locutus est Dominus; siue de Sedechia & Iechonia, vt quidam volunt. Quorum ille prosperitate elatus, à Nabuchodonosore captus est, & oculis ac vita priuatus: hic post multam afflictionem fuit ab Euilmerodacho ad solium dignitatis subuectus. Siue (vt alij putant) de duobus populis supra adductis Iudæorum & Gentium; quorum ille ob superbiam perit, iste ex humilitate complacuit. Cui dicitur in Isaia: Non dicat Eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus: Dabo ei locum,] & cætera. At nos de quocumque superbo & humili intelligamus. Audi ergo, ò superbe. Si lignum sublime es, si te ipsum ignoras, si tuam scientiam, tua talenta magni reputas, si alios despicias, teque illis præponis, Deus te deiciet, Deus te arefaciet, vt eos, quos despexisti, supra te habeas, & fructus æternæ vitæ non feras. Audi & tu, ò vir humilis. Si fueris tanquam lignum humile, si te ipsum agnoueris, si te nihili reputaueris, si alios suspexeris, Deus te efferet, Deus te frondibus & fructibus vestiet, vt & fructifices in domo Dei, & ab omnibus lauderis, & honore dignus habearis. Et stat inconcussa veritas à nobis proposita, quòd humilitas est exaltationis fons, quam qui habuerit, tandem tandem extolletur à Domino, licet ad tempus despectus esse videatur.

1. Cor. 1.
23.
Iob. 41.
25.

Matth. 18.
3.

Psal. 94.
2.

Iacobi 1.
17.

Psal. 103.
10.

Ezech. 17. 24.

Isa. 56. 3.

Quid

De Præconio
Tom. 1

Quod Humilitas, est virtus Magnorum.

CAPVT X.

B dicās causas humilitas gratissima Deo in nobis est, & ob eandem à quocumque sapiente intimis conatibus suscipienda, cui nihil magis gratum esse debet, quam Deo suo conditori placere, & se ad cœlestia dona capienda, & ad veram altitudinem præparare. Nunc ex alio capite sit nobis amabilis, quod ea appetitui nobis à natura insito plenissimè satisfacimus. Omnibus enim hominibus inest à natura ipsa eximia quædam ad magnitudinem inclinatio, & ad eminentiam super alios dominationem que propensio. Atque idem rerum auctor, qui seuit in mentibus nostris appetitam conseruationis, seuit & desiderium augmenti, vt non solum per diuturnū tempus simus, verum & in omni bono, tum naturali, tum viribus nostris quæsitō, crescimus. Hoc autem ita esse, ostendunt innumera studia hominum, ostendunt ambitiones & prentationes superbiorum, ostendunt contentiones, & bella principum huius sæculi, ostendunt denique cogitationes, & desideria, & opera, ab ipsa natura profecta, quæ in hoc aut palam, aut absconditè tendunt, vt augmentum boni, atque adeo aliquam magnitudinem acquiramus, vel aliquod malum, ac proinde aliquam paruitatem, & vilitatem refutemus. Sciebat diabolus, istud esse hominis desiderium, non studio quæsitum, sed cum ipsa hominis natura procreatum (quod certè per se bonum est, si non ad veritatem, & rationi contraria desinat) & ideo obiectione magnitudinis seeminam inescavit. Cui pomum offerens, & ad gustandum alliciens, dixit: Eritis sicut Dij scientes bonum & malum.] Mulier verò vt audiuit ab aduersario, quemadmodum scribit Chrysostomus, quod ideo esum hunc prohibuisset Deus, quia sciret oculos nostros apertos futuros, & nos sic vt Deos fore, scientes bonum & malum, diuinitatis spe inflata, magna quedam secum concipiebat.] Perit illa, perit & sponsus eius, pater noster Adam, peritimus & nos, quia hic appetitus magnitudinis exorbitauit, & non se intra limites rationis continuit. Superbia fuit illud desiderium, quoniam in excellentiam homini veritatem tetendit, & magnitudinem non debitam inquisiuit. Est autem hoc malum humilitatis oppositione sanandum, quæ non erit difficilis, nec nostro appetitui contraria, si ostenderimus, humilitatem esse veram magnitudinem, quæ homines magnos faciat, & ad altitudinis fastigium adducat.

Humilitas virtus est Magnorum, aut (si ita vis vt dicamus) est magnatum Ecclesiæ, quoniam est virtus perfectorum: & illi, omnium etiam insipientium iudicio, sunt magni, & virtute, donis, & dignitate præcellsi. Liceat nobis ad hoc explicandum verissimam quandam, sed nescio an ab alio assertam, humilitatis distinctionem inuichere. Sicut enim duæ sunt partes eius virtutis, quæ appetitum venereorum comprimit: altera vocatur continentia, quæ non sine difficultate, & pugna veneris reluctatur: altera vocatur castitas, quæ suauiter, & cum exigua, aut nulla contradictione metis, & corporis mundiciem amplectitur. Sic omnino duplex est pars humilitatis: altera, quæ non sine tristitia, nec sine motibus superbiae insurgentibus, appetitum immoderatum proprie excellentiæ comprimit: altera, quæ cum incredibili hilaritate, & pace hunc appetitum regit, &

A infimum locum eligit. Illam primam humilitatis partem habent saltem in aliquo gradu omnes iusti, licet imperfecti: hanc posteriorem habent soli perfecti. Est ergo perfecta humilitas, magnorum virtus, id est, perfectorum, quæ eos vt vera magnitudo magnos & admirandos efficit. Fur, qui in votis habet thesaurum alicuius surripere, intensè scrutatur quo loco sit reconditus, ne si in alio loco quærat, vacuus, & cum sui laboris dispendio discedat. Superbia autem volens humilitatem diripere, eam in viris perfectis adoritur; signum igitur est eam in viris sanctis habere mansionem. Vnde quasi axioma inter viros spirituales est, quod superbia insidiatur perfectis. Et Dominus sanctum Iob per tot flagella, per tot pugnas, & post tam illustres de hoste victorias, ad incredibilem sanctitatem euectum, hortatur, vt sibi consulat, & modestè de se sentiat, ne astu diaboli ex contemplatione triumphum humilitatem amittat. Accinge, inquit, sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & responde mihi.] Vir appellatur, qui nimirum vias Domini fortibus & nõ dissolutis gressibus sequitur. Ei autem præcipitur, vt lumbos accingat, id est, vt superbiæ motus post tot virtutum insignia sibi insidiantes cohibeat. Cum beatum Iob, inquit Gregorius, tanta præditum castitate noverimus, cuius post tot flagella dicitur: Accinge sicut vir lumbos tuos, id est, sicut fortis restinge luxuriam: nisi quia alia est luxuria carnis, qua castitatem corrumpimus; alia verò luxuria cordis est, qua de castitate gloriamur? Dicitur ergo ei: Accinge sicut vir lumbos tuos, vt qui prius luxuriam corruptionis vicerat, nunc luxuriam restringat elationis; ne de patientia, vel castitate superbiens, tanto peius intus ante Dei oculos luxuriosus existeret, quanto magis ante oculos hominum & patiens & castus apparet.] Hæc ille. Cum ergo aliquem humillimum videris, eum reputa magnum, quia illum debes existimare perfectum. Has enim diuitias humilitatis perfectæ non quicumque, sed soli reges possident: illi scilicet, qui post importunas cum vitis, & immoderatis affectibus pugnas virtutem magnam, & planè regiam comparauerunt. E contra verò superbi viles sunt, pusilli, & despicabiles; quibus quia vera magnitudo deficit, ideo ineptus tumor, & quædam ridicula simulatio placet. Hos nullus metuit, nullus reueteret, quorum magnitudinem simulatam, & quasi in pariete depictam videt. Verum autem humilem omnes suspiciunt, quia licet exterius paruitatem præferat; intus tamen potentem magnitudinem gestat. Quare de humillimo humillimum capite, Christo Iesu, ait Isaias: Quiescite ab homine, cuius spiritus in naribus eius est, quoniam excelsus reputatus est ipse.]

Cauete, inquam, vobis, & ne peccatis vestris ad iram prouocetis hominem illum, qui licet verus homo sit, & perinde atque alij homines, halitum in naribus habeat, tamen per diuinitatem absconditam altissimus est, in cuius indignationem incurrere terribile est.

Profecto humiles in oculis Domini, atque in oculis hominum magni sunt. In conspectu quidem Domini, quoniam ille magnos fecit, & magnos habet, quibus vnigeniti Filij sui, qui exemplar humilitatis fuit, similitudinem impertiuuit. Illos Deus exaltat, atque magnificat, quos non dona sua suffragantes, sed verè dona Dei esse confitentes, ei pro illis gratias agentes considerat. Hoc sciebat Samuel, qui ita locutus est ad Saul: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribus Israel factus es; vnxitque te Dominus in regem super Israel?] Mira quidem sententia: homo cum paruulus, id est, humilis

Iob 38. 3.

Greg. 28. mor. c. 4.

Isa. 1. 22.

1. Reg. 15. 17.

est

Gen. 3. 5.

Chryst. h. 16. in Gen.

est in oculis suis, in oculis Domini magnus effici-
tur, & cum in suis oculis magnus est, tunc vilis fa-
ctus testimonio Domini reprobatur. Saul humilis
ad regnum eligitur, & Saul superbus, & ex tempo-
rali potentia se iam paruulum non agnoscens, è re-
gno deicitur. Quis non videat humiles à Deo ma-
gnos fieri, & magnos haberi; superbos verò vilissi-
mos ac abiectissimos reputari? Nec mirum erit, quòd
magni in conspectu Domini, in oculis quoque ho-
minum magni sint: nec quòd homines suspiciant, &
venerentur, quos Deus attollere, & exaltare digna-
tur. Illi ergo (faciente Deo, & pulchritudine humi-
litate exigente) humiles magnos reputant, & vt ma-
gnitudine, ac sublimitate præditos eximio honore
profecuntur. De quo hæc pulchrè scripsit Ambro-
sius: Hæc humilitas, virtutum omnium caput est,
quæ totum, velut quoddam nostrorum actuum fo-
uet corpus. Quamuis infirmus aliquis sit, pauper,
ignobilis, tamen si non se extollat, & præferat, ipsa
se humilitate commendat. Si aliquis prædiues, &
nobilis, idem si nobilitatem generis & diuitias suas
iacet, insolentia sibi vilis est. Sit aliquis facundus
& fortis, qui tumore facundia, ac virtutis elatus, plu-
rimum sibi arroget: nonne ei propter verecundiam,
& insipiens plerumque & inualidus antefertur? De-
nique Phariseus in Euangelio, cum abstinens, &
parcus esset alieni, liberalis sui, non refugus ieiunij,
vt ipse dicebat, tamen propter iactantiam, etiam il-
la, quæ habere poterat, amisit. Nihil ei tor genera
virtutum vno vitio decolorata prodesse potuerunt.
Publicanus, qui nihil enumerare poterat, quod pos-
set probare, propter humilitatem tamen iustificatus
magis, quam ille Phariseus descendit è templo, se-
cundum quod scriptum est in Propheta: Quia hu-
miles spiritu saluabit. Nemo damnabit, quos Deus
seruat; nemo vituperabit, quos Deus ipse excusat,
nemo viles reputabit, quos Deus ob humilitatem
sibi gratos reddit, iustitia afficit, & superbis se iactan-
tibus anteponit. Ergo & humiles apud homines
etiam magni sunt, quia quos diuina potestas decre-
uit magnificare, non potest imbecillitas humana
despicere.

Humiles, magni sunt, quoniam in omni bene gu-
bernata republica magnum ducitur id, per quod ad
dignitatem & principatus celsitudinem peruenitur:
& magni sunt illi, qui in aliquo munere positi, ex il-
lo ad splendendam dignitatem solent ascendere. Ma-
gnitudo est, si sis præfectus vrbs, quia ex præfecto
poteris fieri senator: magnitudo est quòd sis sena-
tor, quia ex senatoribus præses supremi consilij, aut
etiam prorex efficitur. Ergo in domo Dei humili-
tas magnitudo est, & humiles magni sunt, qui iam
quali in quodam gradu sanctitatis positi propter il-
lum digni maioribus donis habentur, & in suprema
dignitate diuinæ familiaritatis collocantur. Hi sunt
magni, quos Deus non spernit, quia magnitudinem
in eis participatam ex sua magnitudine posuit. De
quibus dictum est in Iob: Deus potentes non abi-
icit, cum & ipse sit potens. Sed non saluat impios,
& iudiciu pauperibus tribuit. Si enim potentes hu-
miles sunt, si spiritu pauperes, si quamuis dignitate,
ac potestate fulgeant, sunt in sua existimatione pusil-
li, Deus non abominatur eos, non despiciat illos, im-
mò diligit, in magno pretio habet, eisque libentis-
simè opem deserit. At impios, id est superbos, de sua
potestate præsumentes, non saluat, sed extremo sup-
plicio plectendos referuat. Meritò verò Deus po-
tentes humiles diligit, quoniam eos similes Filio suo,
potentiæ & humilitatis plenissimo, reperit. Meritò
eos diligit, quia rara, & vix inuenta amabilia sunt, &

rarum est, potentem, & in dignitate sublimi positum,
humilem inuenire. Quam mirabile id sit, docet in
hunc modum Gregorius: Mitum valde est cum in-
cordibus sublimium regnat humilitas morum. Vnde
pensandum est, quia potentes quique, cum humili-
ter sapiunt, culmen extraneæ, & quasi longè posita
virtutis attingunt: & rectè hac virtute Donum
quantocyus placant, quia illud ei sacrificium humili-
ter offerunt, quod potentes inuenire vix possunt.
Subtilissima namque ars viuendi, est culmen tene-
re, gloriam premere, esse quidem in potentia, sed po-
tentem se esse nescire: ad largienda bona potentem se
cognoscere, ad rependenda noxia omne, quod po-
tenter valet, ignorare. Rectè itaque de talibus dicitur:
Deus potentes non abiicit, cum & ipse sit po-
tens. Deum quippe imitari desiderat, qui fastigium
potentiæ alienis intentus vtilitatibus, & non suis
laudibus elatus administrat, qui prælatus ceteris pro-
desse appetit, non præesse. Tumoris namque elatio,
non ordo potestatis in crimine est. Potentiam Deus
tribuit, elationem verò potentia malicia nostræ men-
tis inuenit. Tollamus ergo, quod de nostro contu-
limus, & bona sunt, quæ Deo largiente possidemus.
Hæc ille. Sed si diuites, & potentes ob humilitatem
grati Deo sunt, certè eorum thesauri, ipsorumque
potentia non tam in diuitiis, atque potentia, quam
in humilitate consistit, quæ illis apud summum om-
nium rerum conditorem gratiam peperit, & fami-
liaritatè conciliauit. Ergo quicumque humiles,
licet secundum leges huius sæculi pauperes sint &
abiecti, magni re vera, & potentes existimandi sunt,
quorum sola vita & sancta conuersatio Deo nobiles
& diuites, & potentes commendat.

Et verè ita est; quis enim humiles non magnos
& potentes iudicet, siquidem mente excelsa, & altis
cogitationibus, & desiderijs præditi sunt? Equidem
iudico magnos non tam metiendos esse diuitiis, aut
temporali potestate, quam magnanimitate, & stu-
dijs præcellis, ac desiderio virtutis. Humiles autem
in tanta modestia, in tanta rerum temporalium par-
citate, mirum est quanta magnanimitate polleant,
& ad quàm ardua & sublimia contendant. Magnū
est, quæ magnates huius sæculi magna existimant,
parua æstimare, & vt vilia, & nullius pretij contem-
nere. Sed hæc contemunt humiles, qui honores, &
dignitates huius temporis profus indignas iudicant,
in quibus amor nostræ mentis colloctur. Magnū
est, vultum potentum non vereri, minas eorum, &
indignationem non timere, & quicquid possunt fa-
cere, pro nihilo ducere. Id faciunt humiles, quia
cum nihil à potentibus expectent, & Deum prote-
ctorè sentiant, illos, qui solum possunt occidere cor-
pus, non timent. Magnū est, intimam Dei amici-
tiam percipere, & ad imitationem Angelorum aspi-
rare. Id aggrediuntur humiles, qui ob id temporalia
aspènantur, vt aeterna & cælestia percipiant. Sunt
ergo illi magni, qui dum magnitudinem creatam
reiciunt, quodam modo magnitudine increata ves-
tiuntur, & verè diuinas proprietates participant.
Humiles se ex se ipsis insipientes putant, & diuina
sapientia reguntur: se imperfectos & peccatores exi-
stimant; at cælesti bonitate decorantur: se impo-
tentes cogitant; sed Dei potentia fulciuntur, vt ar-
dua & difficilia, immò & mirabilia aggrediantur, &
non cæpta, aut semifacta, sed perfecta relinquunt. Se
temporalibus diuitiis & honoribus exuunt; aut si
actione non possunt, ea affectu deserunt, & eo ipso
aeternis donis, & perfecta subiectione ad Deum, quæ
summa est dignitas, induunt. Dumque omnem
huius sæculi altitudinem deserunt, nequaquam eam

perdunt,

Amb. ad
Psa. 118.
serm. 20.

Ps. 33. 19.

Iob. 36. 5.

Greg. 26.
mor. c. 19.

Augu. 14. de Ciuitate. 13.

Psal. 72. 18.

Ephes. 6. 6.

Cantic. 7. 1.

Cantic. 5. 11.

perdunt, sed pro alia sublimitate sine vlla comparatione maiori commutant. Esse autem summam altitudinem ac sublimitatem, subici Deo, Augustinus docet his verbis: Bonum est enim sursum habere cor: non tamen ad se ipsum, quod est superbia, sed ad Dominum, quod est obedientia, quae nisi humilium non potest esse. Est igitur aliquid humilitatis miro modo, quod sursum faciat cor, & est aliquid elationis quod deorsum faciat cor. Hoc quidem quasi contrarium videtur, vt elatio sit deorsum, & humilitas sursum. Sed pia humilitas facit subditum superiori, nihil est autem superius Deo, & ideo exaltat humilitas, quae facit subditum Deo. Elatio autem, quae in vitio est, eo ipso, quo respicit subiectionem, & cadit ab illo, quo non est quicquam superius, & ex hoc erit inferius, & fit quod scriptum est: Deiecisti eos, dum extollerentur. Non enim ait, cum elati fuissent, vt prius extollerentur, & postea deiicerentur; sed, cum extollerentur, tunc deiectione sunt. Ipsum quippe extolli, iam deiectum est. Quia ergo humiles plane ac perfecte Deo subiecti sunt, ideo magni & sublimes sunt. Si enim sublimitas est, in regno terreno regi immediate subiecti, & nullum alium superiorem nisi regem agnoscere, quam maior sublimitas erit, nec regibus huius saeculi subiecti, sed solum Deum regem omnium regum superiorem habere? Hanc sublimitatem, & altitudinem consecuti sunt humiles: non quia non subsint praetatis, & superioribus suis, aut quia non praecipis, & legibus teneantur, quis hoc nisi infans dicat; sed quia in praetatis, & regibus Dei imaginem contemplantur, & in illis Deo obediunt, & illi se subiciunt. Legunt illi in Paulo: Obedite non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruientes sicut Domino, & non hominibus. Legunt & complent, & in hominibus Deo seruiunt; quod si homines aliquid contra Deum praecipiant, quia vident Deum non inbere, sua sublimitate vtuntur, & hominibus peccatum praecipientibus seruire contemnunt.

Apre igitur sponsa, cum de humilitate laudatur, filia principis vocata est, quasi nobilissima, & nulli alij nisi regi subiecta. Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis! O filia principis, o anima vere humilis, o filia regis Christi, o cunctis praetata, & soli Deo tuo amatori subiecta, quam pulchra es in gressibus tuis, quam speciosa in incessu tuo, quam formosa in pedibus, quos calceamenta pretiosa, gemmis distincta & ornata circumsunt. Pedes tui affectus sunt humilitatis, quia sicut pedes terram tangunt, sic & affectus isti sub omnium pedes te demittunt. Incessus tuus exterior, humiliatio tua est, quia in perfectione, & mentis puritatem tui ipsius deiectione progredieris. Calceamenta tua, Dei Angelorumque protectio, qua fit, vt te deiicendo, in pusillanimitatem non transeas: qua fit, vt aggrediendo magna, in superbiam non desideas. Sed gressus tui pulchri sunt, quia dum ex corde te humilias, sponsum pulcherrimum imitaris, & ei, qui incomparabilis pulchritudo est, similis efficeris. Tu illum laudans, a capite laudationem ordinis. Nam verbum tuum est, o sponsa: Caput eius aurum optimum, &c.] & ad bases aureas, nempe ad pedes eius descendis, vt eius charitatem praedices, qua magnitudinem diuinitatis suae, propter nos ad carnis humilitatem depressit. Ille vero tuam laudem atrox non a capite, sed a pedibus inchoat. Vox enim illius est: Quam pulchri sunt gressus tui, vt viam ad magnitudinem demonstraret, &

A hanc aliam non esse, nisi humilitatem, omnibus audientibus aperiret. Cupis, o filia principis, vt dicatur tibi: Caput tuum vt Carmelus, & comae capitis tui sicut purpura regis vincta canalibus. Vis, inquam, vt caput tuum sicut Christus, & nulli alteri tanquam vere princeps, & regina nisi Christo subdaris? Enitere igitur, vt pedes tui pulchri sint, & vt incessus tuus decore humilitatis effulgeat. Caput Ecclesiae, o anima Ecclesiae filia, hoc loco Christum significat. Vnde Gregorius ait: Caput Ecclesiae Christus, qui bene vt Carmelus dicitur, quia ipse per passionem, quam sustinuit, ad gloriae Patris est exaltatus. De quo scriptum est: Et erit in nouissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium: in Carmelo quippe Elias orans obtinuit pluiam, & nos in Carmelo orantes, pluiam impetramus, quando in Christum credentes, Christum desideramus, & a Patre irrogationem gratiae suscipimus, quam rogamus. Si itaque humilis fueris, Christum vniue cuius caput habebis, quoniam sicut diabolus, vt inquit Iob, est princeps super omnes filios superbiae, ita Christus humilibus ac simplicibus principatur. Cupis etiam vt comae capitis tui, quae non solum capiti, sed & toti corpori ornamento sunt, similes sint purpurae regis vinctae canalibus, vt inquam Sancti, qui a Christo, tanquam a capite, pendent, sua protectione, & intercessione te ad modum purpurae indumenti regalis cingant, & ornent? Sint ergo pulchri gressus humilitatis tuae, quia humilitas, quae Christo te subicit, Sanctorum etiam amorem & intercessionem promeretur. Sunt illi instar purpurae quam cuiusdam conchilij puniceus color infundit, quam, si vincta sit, & ligata tincturae canalibus, ipsa tinctura pretiosior & splendidior reddit. Nam & Christi imitatione tinguntur, & quasi eius sanguine rubricantur: quodque diutius illi adherent, eo sunt adepta virtute pulchriores. Si ergo illi te ornant, & cingunt, non poteris non Christum induere, & filia Principis, id est, magna & nobilis apparere. Atque ita intelliges, humilitatem magnorum esse virtutem, quae cor hominis magnum facit, quae in oculis Domini, & in conspectu hominum animam magnam reddit, & iam eam venisse ad perfectionem ostendit.

Canti. 7. 5.

Greg. 11.

Iob.

Quod Humilitas non deiicit animum, sed mirifice roborat, ad aggredienda difficilia.
CAPVT XI.

SI Magnorum est, difficilia aggredi, & magna ac mirabilia praestare, non erit alicui mirum, si dicamus humiles (quos magnos esse conuicimus) rerum esse magnarum, ac mirabilium patratore, ipsaque humilitate, ad ea facienda roborari. Quae veritas multis rationibus, aut longo verborum circuitu non indiget, sed sola oculorum apertione manifeste conspicitur. Aperi oculos tu, qui haec legis, aspice Ecclesiam magnalia, huiusque sponsae Christi mirabilia, & aperte videbis, vniuersa haec non a superbis, sed ab humilibus fuisse patrata, & ad felicem finem adducta. Redemptio humani generis, & eius a captiuitate daemonis liberatio, opus ob suam extimiam magnitudinem vocatum (sicut vere est) opus Dei. Nam in Abacuc legimus: Domine opus tuum, in medio annorum viuifica illud. Et in Isai: Vt faciat opus

Abacuc 3. 2. Isa 48. 21.

suum.]

2. Reg. 13
8.

1. Cor. 1.
27.

Pf. 78. 9

Pf. 114. 6.

suum, id est, redemptionem nostram, alienum opus eius, quo aliena à diuina maiestate suscepit, pro illo primo opere faciendo supportauit. Sed hoc opus est Christi humilis, & capitis cunctorum humilium, qui licet præ humilitate esset quali tenerrimus ligni vermiculus, tamen potentia pallio humilitatis tecta interfecit, non quidem octingentos, sed omnes hostes nostros impetu vno, & totum infernum tremefecit. Destructio idololatriæ, demonis cultus sublatio, & totius mundi conuersio, opus magnum & eximium est. Sed hoc opus ab Apostolis humilibus, & despectis perfectum est. Nam quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat fortia, & ea, quæ non sunt, vt ea, quæ sunt, destrueret, vt non gloriatur omnis caro in conspectu eius.] Opus etiam fuit admirabile, fidei nostræ comprobatio, & aduersus omnes principes huius sæculi, qui eam persequerentur, veritatis ostensio. Hoc opus Martyres humiles & mansueti perfecterunt, & viri que sexus homines, & in illis virgines tenerrimæ, & annis ac spiritu paruulæ consumarunt. Quorum Martyrum tum victoriam, tum præmia sanctus David decantans, ait: Adiua nos Deus, salutaris noster. Ne fortè dicant in gentibus: Vbi est Deus eorum.] tæque erga nos obliuionis, & crudelitatis insimulant. Immo innotescat in nationibus coram oculis nostris, nobisque aspicientibus, vltio sanguinis feruorum tuorum, qui effusus est; introeatque in conspectu tuo gemitus cõpeditorum; eorum nimirum, qui pro te in carceres, ac vincula coniecti, tuum præsidium implorant. Ita fiet, Domine, nam iuxta magnitudinem potestatis tuæ nos filios mortificatorum, id est, Apostolorum, in consimilem mortem destinatos, in tuum peculium vendicabis, & vicinis nostris communionem naturæ, sed animo hostibus reddes septuplû, quod meruerunt, & in pœnam opprobrij in te iactati, quod scilicet nos deserueras, æternam damnationem retribuas. Nos autem, populus tuus, & oues humiles pascuæ tuæ, nostræ mortis commemoratione consistebimur tibi, atque laudabimus per sequentia sæcula, & ex vna generatione in aliam annuatiuimus laudem tuam. Hoc est opus Martyrum. Sed quid vniversa Ecclesiæ magnalia numeramus? Perfecto Pontifices humiles eam gubernarunt, superbi contristarunt; Doctores humiles verbo, & editis voluminibus docuerunt; literati verò superbi erroribus illam decipere tentauerunt, & zizaniam in medio tritici seminare curarunt. Nihilque est magnum aut eximium, quod Deus non humilibus instrumentis effecerit: nihilque pestilens & exitiosum, quod non diabolus hominibus superbis præstare tentauerit.

Hæc autem potestas humilium ad opera mirabilia præstanda non leuibus nititur fundamentis, sed altis, ac profundis est fixa radicibus. Quid enim non poterunt, quid non feliciter ad finem illi perducent, quos Dominus protegit, & sollicitissima quadã prouidentia ab omni malo defendit? Humiles verò sunt diuina semper miseratione protecti. Custodiens paruulos Dominus, ait sanctus David, humiliatus sum, & liberavit me.] Noui, ô Domine, quia tu es paruulorum, ac humilium custos: eos à malis imminenti bus eripis, eos in bonis adiuuas, & à pudore, & ignominia eorum, qui incipiunt, & non perficiunt, liberas. Ideo humilitatem, cordisque simplicitatem sectatus sum, vt te in cunctis periculis liberatorem, & in bonis actibus adiutorem experiar. Humilitatem verò esse, quæ hanc Domini protectionem promereatur, siue quæ nos ac nostra vndiquaque custodiat, scitè adumbratum est in Deuteronomio, vbi hæc de ædificatione nouæ domus inueniuntur scripta

A Cùm ædificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua, & sis reus labente alio, & in præceptis ruente. In quem locum ita philosophatur Beatus Dorotheus; dum virtutum adeptio ædificationi domus comparauit. Post tectum quoque circum coronam opus est. Est enim in lege præceptum: Si ædificaueritis vobis domum, circum coronam illi apponite, ne cadant paruuli vestri ab alto. Corona hæc, humilitas est; ea enim (vt dixi) coronat, & seruat virtutes omnes; & omnis virtutis perfectio eget humilitate. Sanctorum namque omnium profectus, accessus est ad humilitatem. Et (vt saepe dixi) quo quisque magis Deo adhæserit, eo se magis peccatorem agnoscat, & inteliget. Qui sunt autem paruuli, de quibus lex ait: Ne cadant paruuli à domo? Paruuli, cogitationes sunt in anima nostra conceptæ, quæ sunt per humilitatem custodiendæ, ne ab ipsa domo corruant, & hanc dicimus perfectionem esse virtutum omnium.] Hæc ille. Est itaque humilitas, quæ cogitationes nostras, id est, ea, quæ cogitauimus, & facere decreuimus, defendit, atque custodit. Nam si absque humilitate aliquid statuamus, & quasi nobis ipsis fidentes facere præsumamus, aut nunquam incipimus (auxilio Dei nos deserente, vt concipiamus sanam mentem) aut post paulum per incõstantiam deserimus, vel si aliquando perseueramus, dirutum post paulum ac dissipatum videmus. Apertèque cognoscimus humilitatem esse murum, siue coronam, domum vitæ nostræ cingentem, quæ prohibet ne opera nostra cadant, & ne nostri conatus euanescant. Dicebat Idumæa sibi ipsi confidens: Destructi sumus, sed reuerentes ædificabimus, quæ destructa sunt.] At dixit Dominus, superbos iridès: Isti ædificabunt, & ego destruaam, & vocabuntur termini impietatis, & populus, cui iratus est Dominus vsque in æternum.] Ista est superbiorum pœna, quorum Deus opera destruit, & conatus euerit, cùm tamen opera humilium promoueat, & ad perfectionem adducat. Nam cùm ipse sit, qui incipit in illis opus bonum, ipse perficit vsque in diem Christi Iesu, vsque in illum scilicet diem, quo suorum operum mercedem accipient.

Non solum ergo humiles à Domino proteguntur, & ab ignominia instabilium, qui incipiunt, & non perficiunt, eripiuntur, sed etiam mirabiliter adiuuantur, vt cæpta perficiant. E contra verò superbi mille obstaculis se sentiunt obstringi, ne quæ aggrediuntur, ad finem vsque perducant. Vtrumque expressit manifestè Salomon in Prouerbiis dicens: Ipse, scilicet Dominus, deludet illufores, & mansuetis dabit gratiam.] Quem locum adducens Iacobus Apostolus, citansque secundum versionem septuaginta virorum, sic ait: Propter quod dicit, nimirum scriptura, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.] Vnde iidem sunt superbi, qui & illufores, id est, quæ humiles, qui & mansueti. Illis itaque resistit Deus, illos deludit, his autem suam gratiam cõcedit. Quare superbi illufores? Quare? Quia ex animi superbia bene mouentes rident, & veluti insipientes, & inania consulentes, contemnunt. Quia sibi quod alienum est, arrogat, nempe Dei, & ex bene gestis gloriam apud homines captant. Et quare humiles mansueti? Quare? Quia verba Dei cum tremore suscipiunt, & quia longanimitè, & patienter eius adiutorium expectant. Illos deludit Deus, quæ eorum curas, & sollicitudines ad aliquid peragendum inanes esse manifestat, & risui, ac fannis inspicientium exponit. Illis resistit, & ipsos impedimentis circumdat, & viam illorum sepit spinis, ne aliquid vtile ac memoria dignum faciant, & ne eorum opera

Deut. 22.
8.

Dorothei,
doct. 14.

Mal. 1. 4.

Prouer. 3.
34.

Iacobi 4.
5.

tempore

De Praconio
Tom. 1

tempore diuturno subsistant, sed ut fumus evanescent. O quam copiose sanctus David hanc Domini gloriam, ac superbiorum imbecillitatem decantat.

Psal. 72.
13. Veruntamen propter dolos posuisti eis,] ut decipiantur, dedisti eis temporalia bona,] deiecisti eos a desiderio suo, dum alleuarentur,] dum conarentur se erigere, & egregius facinoribus se magnos, ac potentes declarare. Quomodo facti sunt, in desolationem subito descenderunt, perierunt propter iniquitatem suam. Velut somnium surgentium, Domine, in civitate tua] in Ecclesia tua [imaginem ipsorum,] id est, gesta, quibus memoriam, & nomen apud homines quarunt,] ad nihilum rediger.] At mansuetus, & humilibus Deus dat gratiam, Quam gratiam? Gratiam ad concipiendum, gratiam ad patiendum, gratiam ad educandum, gratiam ad collocandum in statu filios, quos in lucem ediderant. Accipiunt humiles gratiam ad concipienda bona opera, & a Deo quasi generante docentur, quomodo ea debeant efficere. Dicitque eorum quilibet: Deus, docuisti me a iuventute mea, & vsque nunc pronuncio mirabilia tua.] Habent gratiam ad pariendum, & ad incipiendum exterius, quod mente conceperunt. Nam & ego, inquit, confitebor tibi in vasis psalmi,] quod mente concepi, adhibitis musicis instrumentis voce promam: immo & operibus meis, quae apud te non minus suaviter quam musica instrumenta sonant, tuam laudem, quae melius operibus, quam verbis exhibetur, edicam. Data est illis gratia ad edicandum, id est, ad progrediendum in bono opere. Os meum, inquit idem humilis, annuntiabit iustitiam tuam:] ac in servandis promissis fidelitatem, qua iuvas sperantes in te, & quia semper eam expetior, non aliquo vitae meae momento, quae instat vnius diei est, annuncio magnalia tua, sed tota die salutare tuum. Data est tandem illis gratia ad perficiendum; quare & idem ipse humilis certus quod accipiet, deprecatur: Et vsque in senectam, & senium, Deus, ne derelinquas me: donec annuntiem brachium tuum generationi omni, quae ventura est:] quousque, inquam, quod cepi peragam, & tuam gloriam notam hominibus faciam. Iuuantur itaque humiles potenti auxilio Dei, ut quod aggressi fuerint, mirabiliter finiant.

Hinc oritur humilium robor, & mirabilis audacia ad aggredienda ardua & difficilia, quia Deum sibi adiutorem sentiunt, & sua omnia oculis benignis aspicere, & providentia speciali gubernare cognoscunt. Mens namque baculo arundineo nixa, quantumvis se ipsam roborat, casum timet, & pusillanimitas facta, ac difficultatibus pressa, ab eo, quod ceperat, retrocedit. At mens forti protectione munita, & baculo, qui frangi non possit, sustentata, nihil metuit, & magnanimitas effecta, quantumvis difficultates & obstacula insurgant, in cepto, donec finem videat, persistit. Superbi autem sibi metipsis nituntur, qui licet se potentes cogitent, cor tamen, quod fidele est, imbecillitatem maximam sub velamine superbiae latere perferunt; ideo oborta qualibet difficultate, cadunt, & timore perterriti, a cepto discedunt. E contra humiles non in se ipsis, sed in Deo solo confidunt, ipsum omnipotentem esse sciunt, ipsum amabilem protectorem experiuntur, quare alacriter & fidenter in eo, quod aggressi sunt perseverant, & difficultates, ac impedimenta emergentia conculcant. Quid timeret sanctus Ezechiel, cum audiebat dicentem Dominum: Ecce dedi faciem tuam valentioram faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum. Ut adaman-tem, & ut silicem dedi faciem tuam, ne timeas eos.]

Psal. 72.
13.

Psal. 70.
17.

Psal. 70.
12.

Psal. 70.
15.

Psal. 70.
17. 18.

Ezech.
3. 8.

A Sed haec verba, & similia a Domino immissa audit saepe humilis in corde suo. Tu imbecillus es, sed ego te fortem faciam: tu ignarus, sed ego te in doctorem aliorum proponam, tua insipientia, & infirmitate sapientes huius mundi confundam, & potentes vincam. Quid haec promissione roboratus non facies? Quam difficultatem non superabit? Pauper quasi naturaliter parcus est, & obolum, quem forte solum possidet, non vellet infumere: sed si sibi ad dispensandum ampla regis patrimonia committantur, quam liberaliter argentum effunder, quam profuse aurum in pauperes erogabit? Homo inualidus atque infirmus, nec cum puero irato decurrere audebit, at a robustissimis militibus adiutus, atque circumdatus, audacter cum gigante pugnabit. Claudus suis pedibus, nec quartam leucae partem ambulare poterit, sed velocissimè equo insidens, aut curtu vectus magna etiam terrarum spatia peragere valebit. Sic prorsus humilis pauper est, & sua paupertas est satis sibi nota: infirmus est, qui nec culicem vincet; claudus, & mille satenis impeditus, ne opus alicuius momenti, aut difficultatis possit attingere. At non suas, sed Dei opes, diuitiaque dispensat, & abundantissima eius auxilia sibi prerogata distribuit: non suis, sed Dei viuis pugnat: non carnis pedibus ambulat, sed Angelorum humeris sustinetur, quid mirum, si magna audeat; si in arduis, & difficilibus nunquam desistat. Immo mirum esset, si pusillanimitate ligaretur, & non ad magna se extenderet, qui manifestè nouit sibi nihil deesse ad magna patranda; non quia talentum ad magnum opus ex se habeat, sed quod beneficio Dei humilium adiutoris quasi mutuo sibi datum intelligat. Qui sapissimè expertus est, humiles, quorum est similis, mirabilia pro Dei honore fecisse, & nullam non difficultatem superasse. Qui aperte scit ad incredibilem Dei gloriam pertinere, si humilis quisque magna opereatur, quoniam cum vires alienas esse, & tibi a Deo datas agnoscat, a se gesta non sibi tribuit, sed Deo in ipso, & per ipsum operanti non minus humiliter, quam veraciter ascribit. Reges quidem huius saeculi strenuos, & fortes, ac bono ingenio, & acri iudicio famulos quarunt, quibus sua negotia committant, quoniam illis robor, & vires ad negotia peragenda dare non possunt. At Dominus, qui vitium, & omnis creaturae potestatis est auctor,] non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Sed beneplacitum est Domino super timentes eum; & in eis, qui sperant super misericordia eius.] Est ac si dicat: Non fortes eligit Deus, & armis instructos, ut hostes suos deiciat, & perimat, sed humiles, & sibi ipsis non fidentes vocat, ut quisque opus magnum videns, non brachium hominis, sed Dei potentiam ibi operatam esse animaduertat.

Mirabilis est profecto haec potentia humilitatis ad difficilia aggredienda, & magna patranda; quia virtus illi, quae primo aspectu videbatur a magnis, & arduis retrahere, ad res arduas & difficiles aggrediendas inuitat. David ex noetia ignorantiae suae sanctam quandam audaciam ad cognitionem diuinorum mysteriorum assumpsit. Quoniam non cognoui literaturam, inquit, introibo in potentias Domini: Domine memorabor iustitiae tuae solius.] Quid dicis sancte Rex? Quid effaris sapiens Propheta? An quia ignarus es, & disciplinis scholarum vacuus, ideo arcana caelestia cognosces? Immo & ob id non cognosces. Nam & nos multis annis, & indefesso studio in disciplinas

Psal. 70.
17.

Psal. 70.
17. 18.

Psal. 70.
17.

Psal. 70.
17.

Philosophorum incumbimus, & eis quali ancillis disponimur, vt tandem bene parati ea, quae Dei sunt, attingamus. Scimus etiam, innumerabiles huius tempestatis haereticos à via veritatis errasse, quia postquam nescio quas quisquillas vanæ eloquentiae deorarunt, auri sunt in abecia diuinorum irumpere, & absque Philosophia, & scholastica doctrina notione mysteria scripturae tractare. Et quomodo tu creis: Quia ignarus sum; diuina cognoscant, quia idiota sum, mysteria vix sapientibus nota peradam? Verum dico, inquit, quia non à me, sed à Spiritu Domini doctus & incitatus dico: Quoniam humilis sum, quoniam me ignatum scio, ideo ingrediar, ideo conseqnar, ideo voluntatem Domini sectam, vt me sua opera magnifica doceat, vt meum os ad narrandam suam iustitiam, & fidelitatem aperiat: quia ille humiles erudit, superbos autem & inflatos execat: Moses ducatum populi Israelitici detrectauit, & tamen visionem Domini concepit: Si inueni gratiam, ait, in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam. Quid est hoc, magne Moses? Deum videre, ipsum alloqui, & cum illo conuersari aude, & hominibus impetare non aude? Quodnam maius est, an homines gubernare, an Deum, cuius aspectus omni viuenti negatus est, facie ad faciem in vita mortali conspiceret? Ego, inquit, hominibus impetare non metuo, Pharaoni resistere, & populum ab eius dura seruitute liberare non timeo, sed tanquam humilitate donatus, honorem fugio, & auram popularem extimesco, At à Domino ad populum regendum adactus, tantum abest vt robur mentis ad gubernationem non habeam, quod potius maiora & sublimiora, sed humilitati minime contraria proco. Geodeon etiam de se ipso humiliter sentiens, ducis nomen & munus subire noluit. Vnde Angelo dicenti sibi: Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israël de manu Madian: scito quod miserim te. Respondit: Obsecro mi Domine, in quo liberabo Israël, ecce familia mea infima est in Manasse. At postquam audiuit: Ego ero tecum, & diuini adiutorij signum accepit, quid non fecit, quas strages in hostes non exercuit, in quo non Madianitas superauit? Est quod humilitas magna potest, & homini impossibilia aude, quia mansum Domini, cui omnia possibilia sunt, adiuantem persentit. Est quod humiles dicunt: Hi, scilicet superbi, in carribus, & hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus. Illi obligati sunt, sua nempe superbia ligati, suaque temeritate compediti, & ceciderunt: nos autem humilitate [surreximus,] & ad magna [ereciti sumus.]

Humilitas ergo non tollit robur, sed auget ad magna faciendā, quia Dominus humilibus vires & fortitudinem ad laborandum addit, illis scilicet, qui non in se, sed in ipso Domino gloriantur, eumque autorem bonorum omnium confitentur. Quare Augustinus optime, & sapienter iustorum exaltationem humilitati eorum tribuit. Humilis autem, inquit, vltimum se iudicat, & blando vultu terram intuens coram Deo eminens apparet, & cum omnia fecerit, dicit, seruus inutilis sum, & se nihil fecisse testatur. Et Deus diuulgat opera ipsius, & profert in medium, mirificatque facta ipsius, & exultat, & clarum facit eum, & in tempore precum suarum, quod postulat, impetrare potest apud Deum. Hæc, & his similia sola humilitas obtinet apud Deum, quia ipsa est sessio, & delectabile cubile Domini nostri Iesu Christi, qui ait: Super quem requiescam, nisi super humilem & quietum? Hæc

Exod. 32. 13.

Judic. 6. 14. 15. 16.

Psal. 129. 8.

Aug. lib. de salutar. document. c. 31. 607. 4.

A ille. Tu ergo, ô iuste, qui ad res magnas & sublimis aspiras; qui cupis non in infinitis, sed in supremis occupari; & labores mirabiles adoriri; humilitatem in primis habere curato, quia ad hæc faciendâ & præstandâ fulciaris; si humilis es, nunquam inanes honores ambibis, nunquam negotiis supra facultatem tuam, ad quæ non vocaris, te ingeres. At Dominus tu recordabitur, ipse (si ita expedierit) te vocabitur, ipse te è loco obscuro extrahet, & quasiuis ænitentem in loco sublimi constituet. Cui autem te humilem, id est; instrumentum apertissimum ad suam gloriam quarendam intenerit, pro te magna operabitur, bonos faciat, & superbos confundet, qui aspicient humilem ad magni momenti actiones electum, & se propter elationem contemptos atque relictos, non habebit in oculis.

B **Omniū bonorum perfectiōnem ambulationibus, Humilitatem esse sectandam.**

CAPVT XII.

QUOD DOMINUM aliquam extituerit, ac edificare disponunt, primo fundamenta iaciunt, & de expensis ad edificationem necessariis cogitant, scientes, quod sine fundamento periculose edificij moles erigitur, & sine expensis non sine aspicientium risu ceptum opus omittitur. Humilitas autem (vt diximus) est vitæ spiritualis; ac totius perfectionis fundamentum; est thesaurus ditissimus, quo continentur abundantissima Dei auxilia humilibus prærogata, quibus domus cordis superbia dirutam, ac solo æquatam in pristinum splendorem innocentia restituumus. Ergo in vanum laborat, qui sine sollicita humilitatis cura hanc domum edificat. Nam vel nihil virtutis & sanctitatis acquirit, vel si quid acquiserit, manifestissima & citissima ruinae exponet, & tanquam expensis, & sumptibus vacuus à labore cessabit. Humilitas non minus animæ nostræ necessaria est quam corpori vestis & cibus, sine quibus temporis inlurias depellere, & vitam sustentare non potest. Magnus Ephraim inquit: Sicut corpus, sine calore, sine frigore obnoxium sit, vestimento indiget; ita & anima perpetuo humilitatis indumento habitique opus habet. Humilitas igitur indumentum est animæ, quæ in æstu prosperitatis nos protegit, & in frigore aduersitatis defendit. Sine illa nec iactantiam, aut inanem gloriam virtutes depradantem fugimus, nec ab ira & appetitu vindictæ liberamur. Quis in mediis laudibus, & prosperitatibus huius vitæ absque humilitate non inflatur? Quis in persecutionibus, & iniuriis sine humilitate non ira inflammatur, non pusillanimitate contrahitur, non impatientia discerpitur? Certè nullus. Quare constat, humilitatem esse vestem pulcherrimam, quæ huiusmodi iniurias vitiorum propulsat, & animam fouet, & ornat. O pulchram & splendidam vestem! quam Christus pulcher sponus induit, quando Ecclesiam vxorem ducturus, & cum ea nuptias celebraturus aduenit. Si enim ad solennitate nuptiarum regis, splendidissimæ illi vestes præparantur, qualis erit splendor, qualis pulchritudo eius vestis, quæ non regi terreno ad thalamum procedenti parata est, sed ad vsum regis caelestis inuenta? De eo canit

Ephraim de vita spirituali ad nouit. c. 64.

Pf. 18. 5.

Propheta rex: In sole posuit tabernaculum suum: & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.] Quid est in sole? In propatulo, in magna claritate, in apertissima manifestatione tentorium constituit, dum mysterium incarnationis suae hominibus patefecit. Et quod eius tabernaculum? Corpus ex genere Adami illius hominis terreni susceptum, ut secundus hic homo illum primum hominem caelestem efficeret, non ut ipse terrenus permaneret. Et quis thalamus, unde exiit? Uterus virginalis, ex quo hic nouus & increatus sol ad salutem generis humani processit. Inde autem processit, ceu sponsus gemmis pretiosissimis adornatus, & nuptialibus vestimentis indutus. Quae autem sunt haec vestimenta? Infantia, imbecillitas, nuditas, paupertas. Quae sunt ista vestimenta? Totius deiectionis, & propriae despicentiae demonstratio, totiusque humilitatis, intus in sanctissima anima latentis, ostensio. Quae sunt ista vestimenta? Viles panniculi, quibus carnem eius tenerrimam mater virgo contexit. Et pannis, inquit, eum inuoluit, & reclinauit eum in praesepio, quia non erat ei locus in diuersorio.] Nuptialis igitur vestis regis regum, ac Filij Dei humilitas fuit, hanc sibi circumdedit, ut in mundum ad connubium celebrandum cum Ecclesia procederet. Unde haec vestis erit splendore illustris, pulchritudine mirabilis, & pretio ac valore incomparabilis.

Luca 2. 7.

Nobiles vero, qui in regia habitant, qui regem circumsepunt, qui eum ad nuptias euntem assestantur, similes vestes sibi parant, ut regi ipsi similes, & aspicientibus se gratos exhibeant. Et ideo omnes Sancti, & viri perfecti hanc humilitatis vestem sibi comparare curant, sine qua nec Dominum suum comitari, nec ad nuptias eius audent accedere. Quid restat, nisi ut nos, qui ad nuptias Christi pertinere, & eius similitudinem habere gestimus, humilitatem induamus? Haec vestis signum Saluatoris in Christo fuit: nam & pastoribus dictum est ab Angelis: Inuenient infantem pannis inuolutum:] nobis autem eadem data est in signum salutis. Qua qui caruerit saltem in aliquo gradu proculdubio signo electionis carebit. Verè enim Bernardus hunc eundem sponsum alloquens, ait: In signum positi sunt panni tui, Domine Iesu, sed in signum cui a multis vsque hodie contradicitur. Multi quippe vocati, sed non multi electi, & ideo nec signati.] Primus ille homo, qui nos perdidit, vestibus pelliceis indutus est, vestibus animalium mortuorum, quae more nobilium huius saeculi delicias, & diuitias, & fastum ostentant. Has querant, has ament, & his induantur, qui illum primum hominem sequi, & imitari non verentur. At secundus homo pauperculus, & despiciabilibus pannis obuoluitur. Et Zacharias ait: Iesus sacerdos, nempe ille magnus, qui Christum signabat, erat indutus vestibus sordidis,] suae profecto passionis & humilitatis indicibus. Has autem inquirant, has diligant, & mundi honoribus anteponant, qui mundo valedixerunt, ut Christi vitam & conuersationem sequerentur. Iacob vestes fratris maioris Esau furatus est, vel ad tempus mutuauit, ut frater appareret, & benedictionem, ac hereditatem fratris acciperet. Hac arte, quod in votis habebat est consecutus. Denique ut sensit Isaac vestimentorum illius fragrantiam, benedicens illi, ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore caeli, & de pinguedine terrae abundantiam frumenti, & vini.] Eadem arte nos ut oportet,

Luca 2. 12.

Bern. ser. 4. in Natali Domini.

Zachar. 3. 3.

Gen. 27. 27.

A si Christi habere benedictionem optamus. Induamus nos vestibus eius valde bonis (neque enim nisi admodum bonae, & pulchrae esse possunt vestes illius, qui est summè pulcher, & bonus) circumdemos nos indumentis humilitatis, quorum odor Angelos, & homines recreat, & sic benedictionem eius consequemur. Sentiet ipse vestimentorum Christi fragrantiam, & modestiae, humilitatisque suauitatem, & nos talibus vestimentis cooperatos sua benedictione dignabitur. Dabit nobis de rore caeli, & de pinguedine terrae, ut scilicet in caelo inter humiles Angelos exaltemur, & in terra apud homines laude (quam non quaerimus) & bono nomine, ac virorum iustorum opinione repleamur. Dabit abundantiam frumenti & vini, ut scilicet virtutum fructibus, qui frumento signantur, & caelesti consolatione, cuius vinum est typus, satiemur.

B Est igitur humilitas, iustorum vestis, est etiam cibus, cibus incipientium, qui sui desipientia, & propriae vilitatis notitia pascuntur: cibus proficientium, qui honorum & dignitatum conculcatione proficiunt: cibus perfectorum, qui tunc misericordiam suam puritatem augent, cum omnes etiam minimos sibi praeposunt. Cibus est humilitas, quae famem pellit, quia ad multitudinem bonorum operum, quibus satiamur, impellit. Humiles enim quo se pauperiores putant, eo amplius in bonorum operum studio laborant. Cibus est, qui sustentat, & reficit, quoniam, qui se humiliant, robur accipiunt, quo in vita spirituali laborant. Cibus est, qui recreat, quia gustantibus sui ipsorum deiectionem suavis dulcisque sentitur, licet à non gustantibus satis infans & amara videatur. Hunc cibum Saluator noster sibi assumpsit, de quo scriptum est in Isaia: Butyrum, & mel comedet, ut sciat reprobare malum, & eligere bonum.] Cum incarnationis Verbi sit mentio, cum natalis paruuli ex virgine nati sit commemoratio, tunc eius cibus non casu oblat, sed ab ipsa sapientia Patris electus, mel & butyrum asseritur. Quo cibo eius humilitate eximiam iudico fuisse signatam. Quid ergo butyri & mellis ad humilitatem? Multum per omnem modum.

C Quid butyrum nisi pinguedo lactis: & quid humilitas nisi pinguedo vniuersae virtutis, quae dum attenda meditatione exprimitur, mens suarum virtutum imperfectionem videns, ad humilitatem incitatur? Quid mel nisi opus apum, suauitas ciborum, ac purgatio cruditatum? Et quid humilitas, nisi studium iustorum, condimentum bonorum operum, & propriae aestimationis expulsio? Hanc ipsi ex floribus faciunt, id est, ex exercitatione cuiusque virtutis eliciunt. Hac vniuersa sua opera condiunt; hac non solum ex malis, quae faciunt, sed etiam ex bonis, dum eorum imperfectiones considerant, se ipsos deiciunt, atque compungunt. In natali ergo suo, quin & in omni vita sua (nam & in natali expressit, quod in vita praesumpsit) Christus mel, & butyrum comedit, quia humilitatis studia assumpsit, & nobis non utcumque, sed magnis conatibus demonstrauit. Hanc eius humilitatem graphicè Bernardus describit in hunc modum. Primus Adam pelliceis vestitur tunicis, pannis secundus obuoluitur. Non est tale iudicium mundi. Aut iste fallitur, aut mundus errat. Sed diuinam falli impossibile est sapientiam. Merito proinde & carnis prudentia (mors siquidem & ipsa) inimica est Deo; & saeculi quoque prudentia stultitia nominatur. Quid enim? Christus utique, qui non fallitur, elegit quod carni molestius est. Id ergo melius, id vtilius, id potius eligendum, & quisquis aliud doceat, vel suadeat, ab eo tanquam à seductore

Isaia 7. 15.

Bern. ser. 3. de Natali Domini.

Bern. ser. 3. de Natali Domini.

1. Cor. 3.

caendum, iam verò etiam nocte voluit nasci. Vbi sunt qui tam impudenter ostentare gestiunt semetiplos: Christus elegit, quod salubrius iudicat, vos eligitis, quod reprobatur ille. Quis prudentior è duobus? Cuius iudicium iustus: Cuius sententia sanior? Denique tacet Christus, non se extollit, non magnificat, non prædicat, & ecce annunciat eum Angelus, laudat multitudo cælestis exercitus. Et tu ergo, qui Christum sequeris, inuentum absconde thesaurum. Ama nesciri, laudet te os alienum, sileat tuum. Adhuc autem in stabulo nascitur Christus, & in præsepio reclinatur. Et nonne ipse est, qui dicit: Meus est orbis terræ, & plenitudo eius?] Quid ergo stabulum elegit? Planè ut reprober gloriam mundi, damnet sæculi vanitatem. Nec dum loquitur lingua, & quæcunque de eo sunt, clamant, prædicant, euangelizant. Ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus mundi iudicium arguitur, subvertitur, confutatur. Quis enim hominum, si daretur optio, non magis eligeret robustum corpus, & ætatem intelligibilem, quam infantilem? O sapientia, quæ de occultis traheris, ò verè incarnata & velata sapientia! Et tamen, fratres, ipse est promissus olim per Isaiam paruulus [sciens reprobare malum, & eligere bonum.] Malum ergo, voluptas corporis, bonum verò, afflictio est. Siquidem & hanc eligit, & illam reprobatur puer sapiens, Verbum infans. Verbum enim caro factum est,] caro infirma, caro infantilis, caro tenera, caro impotens omnis operis, omnis laboris impatiens. Hactenus ille. Si ergo humilitas, est cibus noster & vestis, omni cura à nobis sectanda est, nam sine illa, fame peribimus, & nudi in conspectu diuinæ maiestatis apparebimus. Adam nudus, & à Domino ad iudicium vocatus, se præ magnitudine doloris abscondit: & nos hac veste spoliati, quæ comes est charitatis, audebimus Domino stare, & sententiam non damnationis, sed absolutionis exposcere? Nemo erit tam perfida frontis, ut talia audeat, quòd si fuerit, non miserationem, sed indignationem Domini, quandiu in superbia perseverauerit, promerebitur.

Sed aliud est quod nos ad hunc humilitatis cibum, & ad hoc propriæ despicientiæ vestimentum quærendum inuitat. Id scilicet, quod sibi corporis pretiosi, & vestes pulchræ magno pretio, atque adeò non facile coëmuntur. Humilitas autem licet tam salubris & pulchra sit, facillimè comparatur. Habemus enim multa vilia, multa probrosa, multa ignominiosa, quorum non tam traditione, quam consideratione ad humilitatem adigimur. Nam quis, quæso, suam originem, suum statum, & suum finem consideret, qui non se sentiat ad humilitatem & sui contemptum incitari? Quòd si facile est, hæc meditari, quæ in prospectu sunt nostro, & quæ nunquam è nobis abiicimus, facile etiam erit ad humilitatis studium perimoveri. David rex sapiens, & à Deo dilectus aiebat: Adolescentulus sum ego & contemptus, iustificationes tuas non sum oblitus.] Sequè ipsum non semel pauperem & mendicum appellat. Et quis difficile existimabit humiliter de se concipere, & se ipsum vilem, & nullius pretij reputare? Non illum efferebat potentia regalis, non sapientia extollebat, non dona accepta dementabant; & nos infirmitate superbiemus, infipientia gloriabimur, & ipsa mendicitate tumidi & elati incedemus? Hoc si attentè inspicatur, apparet difficile, facile verò in tantis miseris humiliari. Nec dum quod superbia in paupertate nos facit ridiculos & viles; & humilitas in sublimitate honorabiles, & magnos reddit, & facile est eam virtutem amplecti,

A cuius honor comes est. Vnde Gregorius omnia, quæ hactenus dicta sunt, quasi in compendium redigens, & superborum vitiatem, humiliumque sublimitatem exponens, ita ait: Aliter admonendi sunt humiles, atque aliter elati. Illis insinuandum est quàm sit vera excellentia, quam sperando tenent, istis verò intimandum est quàm sit nulla temporalis gloria, quam & amplectentes non tenent. Audiant humiles quàm sint æterna, quæ appetunt, quàm transitoria, quæ contemnunt. Audiant elati quàm sint transitoria, quæ ambiunt, quàm æterna, quæ perdunt. Audiant humiles ex magistra voce veritatis: Omnis qui se humiliat, exaltabitur.] Audiant elati: Omnis, qui se exaltat humiliabitur.] Audiant humiles: Gloriam præcedit humilitas.] Audiant elati: Ante ruinam exaltatur spiritus.] Audiant humiles: Ad quem autem respiciam, nisi ad humilem, & quietum, & tremementem sermones meos? Audiant elati: Quid superbis terra & cinis? Audiant humiles: Deus humilia respicit. Audiant elati: Er alta à longè cognoscit. Audiant humiles: Quia Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Audiant elati: Quia initium omnis peccati superbia est. Audiant humiles: Quia Redemptor noster humiliavit semetipsum, factus obediens Patri usque ad mortem. Audiant elati, quod de eorum capite scriptum est: Ipse est rex super omnes filios superbia. Occasio igitur perditionis nostræ, facta est superbia diaboli; & argumentum redemptionis nostræ inuenta est humilitas Dei. Hostis enim noster inter omnia conditus voluit videri super omnia elatus, Redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruulus. Dicatur ergo humilibus, quia dum se deiiciunt, ad Dei similitudinem ascendant. Dicatur autem elatis, quia dum se erigunt, in apostatæ Angeli imitatione cadunt. Quid itaque elatione deiectus, quæ dum supra se tenditur, ab altitudine veræ celsitudinis elongatur? Quid autem humilitate sublimius, quæ dum se in ima deprimit, auctori suo manenti super summa coniungitur? Hactenus ille. Si ergo humiles honorantur, facile est homini ad honorem proclini ei studere, eiusque amplectum præoptare. Vnde & hic cibus, sine quo non viuimus, & hæc vestis, sine qua nudi & contemptibiles apparemus, paruo pretio emitur, & suauiter pro illa laboratur.

D Tu, ò iuste, qui vitæ spiritualis cultor es, qui perfectionis amator, & vniuersarum virtutum diligens, auidusque sectator, humilitatis iter magno animo ingredi, sine qua nec vitam spiritualem aditices, nec ad perfectionem peruenies, nec virtutes possidebis. Humilitas est fundamentum omnium virtutum, quam oportet in imo cordis iacere, ut securè structura sanctissimorum Dei donorum assurgat. Ipsa est custos, proteatrixque virtutum, quia virtus cito euanescit, quam non humilitatis cura custodit. Et sicut Gregorius ait: Qui sine humilitate virtutes cõgregat, quasi in ventu puluerem portat. Ipsa est quasi finis fastigiumque virtutum, quia perfectus quisque ab humilitate inceptit, & in perfecta charitate nunquam humilitatè deseruit, & charitas quanto illum perfectius Deo iungit, tanto verius propter Deum hominibus subiicit. Humilitatis disciplinam Christus edocuit, quæ tam mirabilis & illustis est, ut ab alio, quàm à Filio Dei tradi nõ poterit. Denique tanta est humanæ humilitatis utilitas (auctore Augustino) ut eam suo commendaret exemplo etiam diuina sublimitas: quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inueniret. Venit enim Filius hominis quærere; & saluum facere,

Psal. 49. 12.

Isaia 7. 15.

Ioan. 1. 14.

Pf. 118. 147.

Gregor. 3. p. Pa. flor. admonit. 3.

Lucæ 18. 14.

Prover. 15. 33. c. 16. 8.

Gregor.

August. tract. 55. in Ioann. 10. 9.

quod

De Praecono Humilitatis Tom. I

quod perierat. Perierat autem superbiam deceptoris secutus, ergo humilitatem redemptoris sequatur inuentus. Qui haec scientiam didicerit, totius vitae Christianae summam comparauit, quia non potest homini ex toto subici, nec Deo perfecte submitti, qui legem non impleuerit, & se ab omni (quo erigitur contra Deum) peccato subtraxerit. Ea quoque & gratus Deo, & Angelis amabilis, & hominibus honorabilis iustus efficitur, quia non potest à Deo ille non diligere, qui sermones eius obseruat, nec possunt Angeli, & homines, absque iniuria, non honorare, & amore prosequi illum, quem ipse omnium creator & Dominus amat. Humilitatem Deus in suis quarit, mille artibus ad eam mouet, & iam muneribus, iam uerberibus huius gemmae amoris suadet. Humilitas sapientia est; nam quid nescit, qui & se ipsum omnium creaturarum compendium, &

A Deum eorum auctorem agnoscit? Vas est, uniuersa Dei dona recondens, quoniam in eo Deus dona sua collocat, à quo superbia non eripiet. Fons est summae dignitatis: nam ille qui mortificat, & uiuificat, qui pauperem facit & dicit; qui humiliat, & subleuat, prius per humilitatem deprimat, quem ad magnam sanctitatem exaltare decreuit. Humilitas tandem est uirtus magnarum, & nobilium regni Dei, & in eo quisque, quo maior est, & excellentior, eo inuenitur humilior. Ipsaque humilitate maiora ac difficiliora praesumit, & feliciter complet, quia Deo ipsi, & non sibi fidit. Tu ergo, Domine, per infinitam bonitatem tuam, & sanctissimam humilitatem tuam, hanc uirtutem infere, & perfice in nobis, ut tibi semper placeamus, & in te omnium bonorum auctore, & non in nobis gloriemur. Amen.

PARS SECVNDA

De Humilitate cognitionis, siue de cognitione sui.

DVAS supra humilitates ex Bernardo distinximus, alteram cognitionis, alteram affectionis: illa initium humilitatis est, ista res ipsa, illa radix, ista substantia. Sicut enim uolentibus turrinam aedificare, primo cura est altam fossam aperire, & mobilem terram egerere, quousque ad petram uiuam & firmam perueniant, & super eam fundamenta iaciunt, quae domum turrinam sustineant: ita & nos, qui cupimus pulchram turrinam perfectionis erigere, prius (se sapientes architecti sumus) profundam fossam aperiemus, & petram stabilem inquiramus supra quam humilitatis fundamenta iaciamus. Fossa autem, fundamentum humilitatis excipiens, est cognitio, siue notitia sui, & merito fossa, quae usque ad profundum cordis humani penetrat, & ipsum nihilum humanae conditionis reuelat. Hoc nihilum, o res mirabilis & oculis superborum abscondita, petra uiua: lapis fortis & stabilis est, potens templum perfectionis sustinere, & uniuersas partes tanta molis à ruina vindicare. Quod licet nihilum sit, atque adeo omni stabilitate, immò & omni esse carens tamen luce diuinitus data à nobis cognitum, ita omnem uanam confidentiam depellit, & ita nos Deo niti, & fidere facit, ut eius dona ex quibus perfectio constat, capere, & sine elationis periculo sustinere possimus. Appendit Deus terram super nihilum, ut est in Iob, id est, eam super suam stabilitatem fundans, quasi nihilo ipsi inniti fecit. Sic etiam possumus audire, & dicere quod fundauit Deus sanctitatem super nihilum, quia prius debet homo suam uilitatem & nihilitatem agnoscere, & postea ex ea ad Dei imitationem, & sanctitatis participationem euolare. Quia ergo cognitio sui, non aliter quam fossa, fundamentum, praecedat humilitatis substantiam, ideo ea prius in temptationem uocanda est, ut nos ipsos cognoscentes, & abyssum miseriarum nos esse scientes, facilius & uerius humilitatem concipiamus.

Iob. 26. 7.

Cognitionem sui ipsius esse difficilem,
& quid ipsa sit.

CAPVT I.

ELEBRIS illa sententia: Nosce te ipsum, ab antiquis Philosophis (ut putatur) inuenta, ab omnibus sectatoribus rectae & sanae fidei retenta, & à uiris sanctis ac perfectis ope-

B re completa, executioni mandata, unicuique mortalium sui ipsius notitiam praecipit, & illum non aliena, non sua tantum, sed semetipsum inspicere, & inuestigare monet. Quae notitia, siue cognitio sui, cum sit quasi primus uiae spiritualis ingressus, & humilitatis exordium, solerti meditatione inquirenda est, & non solum inquirenda, uerum & tota mentis contentione sectanda, ut ex illa tanquam ex primo interioris domus introitu ad